

MIRCEA VULCĂNESCU

RĂSBOIUL

PENTRU

INTREGIREA NEAMULUI

EXTRAS DIN «ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI»
VOLUMUL I — STATUL

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, BUCUREȘTI 1938

SOCIOLBUC

REGELE FERDINAND I ÎNTREGITORUL

NICOLAE FILIPESCU

BARBU DELAVRANCEA

TAKE IONESCU

VASILE LUCACIU

NICOLAE IORGA

OCTAVIAN GOGA

ALEXANDRU MARGHILOMAN

PETRE CARP

CONSTANTIN STERE

GENERAȚIA POLITICĂ A RĂSBOIULUI DE ÎNTREGIRE

RĂȘBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

PREGĂTIREA RĂȘBOIULUI

Situația la moartea Regelui Carol I

Moartea îndurătoare curmase brusc chinul sufletului al marelui om de caracter care fusese Regele Carol I. Pus la grea cumpănă între obligațiile sale de monarh constituțional și glasul sângelui unit cu credința jurată în tinerețe steagului german, Carol I făcuse datoria de rege până la capăt. Cu știința lui, Brătianu încheiase, la 18 Septembrie (1 Octombrie) 1914, convenția secretă care asigura Rusiei neutralitatea binevoitoare a României, înmormântând astfel tratatul nepublicat, din 1883, cu Puterile Centrale, și confirmând noul curs al politicii externe românești, inaugurat cu vizita Țarului la Constanța, petrecută cu un an mai de vreme. *Omul* nu a putut însă rezista încercării din care regele ieșise biruitor, și Carol I își dase sufletul în mijlocul poporului său îndurerat și îngrijorat de vremile ce aveau să vie (3/16 Octombrie 1914).

Sfios, dar însuflețit de o conștiință adâncă a răspunderii sale monarhice, stimulat de personalitatea puternică și fermecătoare a soției sale Regina Maria, noul rege, Ferdinand I, trebuia să facă față de îndată, unor împrejurări noi. Vremile păreau că vor cu dinadinsul să grăbească cu o generație, îndeplinirea unei misiuni pe care visătorii cei mai îndrăzneți n'o hărăziseră în gând decât celui de al treilea război mondial al dinastiei. Cu cât trecea timpul, se vădea că «neutralitatea», proclamată în prima clipă a chibzuelii, nu va putea fi definitivă, ci, mai curând sau mai târziu, România va fi atrasă în răfuiala generală care avea să hotărască despre noua rânduire a lumii. Țara, care timp de peste treizeci de ani se ridicase pe treptele civilizației, prosperității și prestigiului european cu sprijinul Germaniei, simțea că în curând va fi pusă la ispita de a-și răsturna alianțele, de a-și jertfi prosperitatea și de a-și întrerupe propășirea, pentru a-și îndeplini, prin grele încercări și suferințe, misiunea ei istorică.

Curențele opiniei publice

În țară era, cum s'a spus, o «vraiste mare». Opinia publică era frământată de curențe potrivnice.

Deoparte erau «antantofiliile», marea majoritate a opiniei publice orășanești și toată pătura gânditoare

a satelor, însuflețită de nouile idealuri ale Ligii Culturale. La ceea ce li se părea o răscruce de veacuri, ei simțeau chemarea adâncă a instinctului național și manifestau profetic, peste orice considerațiuni de prudență, voința de unitate politică a poporului românesc, concretizată în strigătul: «Vrem Ardealul!» Simțitoare la orice apropiere a Rușilor de trecătorile Carpaților și îndârjită de îndărătnicia cu care stăpânirea ungurească a Contelui Tisza refuza să cedeze, cu toate presiunile Berlinului, revendicărilor populației românești din Transilvania, această parte a opiniei publice se adunase în jurul conservatorilor: Nicolae Filipescu, Take Ionescu, Delavrancea și a naționaliștilor: Vasile Lucaci, N. Iorga, Octavian Goga, — prinzând prin ei glas înaripat, la «Dacia», pe stradă, în parlament, la întrunirile «Federației unioniste», ale «gărzilor» și «ligilor» intervenționiste, care îndemneau guvernul să nu piardă «momentul favorabil» acțiunii.

De cealaltă parte, sta rezistența cugetată a «germanofililor». Puțini, dar aleși, ei reuneau aproape toate vechile cadre guvernamentale conservatoare partașe politicii Regelui Carol I: Carp, Marghiloman, Maiorescu, pe basarabeanul liberal Stere și câțiva socialiști militanți, dușmani Rusiei. Conștienți de puterea militară a Germaniei, neamatori de «aventuri» și temători, în caz de înfrângere a Puterilor Centrale, de o expansiune intolerabilă a slavismului, aceștia doreau ca România să păstreze cel puțin o neutralitate binevoitoare Puterilor Centrale, până în momentul — pentru ei neîndoielnic — în care aceste puteri, învingătoare în Răsărit, ar fi asociat-o la marșul lor triumfal asupra Kiewului, pentru desrobirea Basarabiei. Cât despre idealul național, unii din ei — aprobați la început, pare-se, chiar de unii antantofili ca Filipescu, — nu se sfiau să-l nădăjduiască realizat mai târziu, sub forma «Marei Austriei» preconizată de Aurel Popovici: intrarea României întregite într-o confederație dunăreană, sub egida Habsburgilor.

Ecoul fiecăruia din aceste curențe potrivnice era firește amplificat de sprijinul, nu todeauna desinteresat, al diplomației țărilor pentru care milita; deoparte Contele Czernin și Von dem Busche, de alta Blondel — curând înlocuit prin Marchizul de St. Aulaire — și Poklewski-Koziell.

Politica lui Ionel Brătianu

Strâns între ei ca între ciocan și nicovală, copleșit de răspundere, îngrijorat, iscodind evenimentele spre a le desluși cursul, complinind prin dibăcie ceea ce nu putea împlini prin forță, — la cârmă: Ionel Brătianu. El măsurase toate riscurile unei acțiuni pe care o dorea, dar pentru care nu se simțea gata. Iși dase seama de greutatea unei campanii dusă împotriva acelor, pe ajutorul cărora se bizuise până atunci toată înzestrarea militară a țării. Dar și de primejdia de a se găsi, la pace, alături de învinși. Mai știa, din tradiția politică a părintelui său, cât se putea bizui, la biruință, pe credința aliatului dela Răsărit.

De aceea, pus în dilema politicei noastre milenare, Brătianu încercă să o rezolve în sens tradițional: amânând soluția, pregătindu-se și negociind.

Brătianu negocie deci cu reprezentanții Înțelegerii — prin mijlocirea nu totdeauna binevoitoare a Rusiei — mai întâiu recunoașterea obiectivelor politice ale războiului românesc și garantarea realizării lor, în cazul izbândei comune. Apoi, negocie condițiile intervenției militare a României, opunând planului francez — care preconiza (ca și Generalul Averescu) o acțiune ofensivă către Sud împotriva Bulgariei — un plan al lui, care combina ofensiva română spre Ardeal, cu un ajutor defensiv din partea Rusiei în Dobrogea; închipuindu-și, nu se știe de ce, că Bulgarii nu vor ataca

România. O acțiune aliată, simultană, pe frontul Salonicului, era prevăzută de altfel, pentru a zădărnici orice veleitate agresivă a acestora.

Negocierile înaintând greu și cu intermitențe, Brătianu lăsă să treacă momentul dela Lemberg, intrarea Italiei în războiu, a Bulgariei și a Turciei, zdrobirea Serbiei, ba chiar și ofensiva lui Brussilow din primăvara anului 1916, fără a se hotărî să intervină.

Folosind însă mijloacele pe care i le punea la dispoziție un împrumut intern și doi ani de recoltă bogată vândută cu prețuri mari, se trudi să înzestreză oștirea cu material nou, pe care însă Aliații, neîncredători, refuzară să i-l livreze, înainte de a-și fi hotărît sensul intervenției.

Inchis într'un mutism absolut, « Sfinxul » — cum îi plăcea să i se zică — își închipuia, nu fără oarecare

naivitate, că-și poate ascunde jocul de privirile pătrunzătoare ale abilului Czernin, rămas în țară anume ca să-l iscodească, după eșecul primei sale misiuni, aceea de a sili pe Regele Carol I să respecte, împotriva sentimentului public, tratatul de alianță din 1883.

Treptat însă, neutralitatea binevoitoare a puterilor centrale se transformase, și România se opusese trecerii pe ascuns a trupelor și munițiilor germane spre Turcia. Czernin nu putea să nu bage de seamă acest lucru, cu toată reacțiunea hotărîtă a guvernului român, care desarmase de asemeni și câteva unități rusești rătăcite în retragerea din Bucovina, pe pământul românesc.

Intrarea în războiu

În curând însă, perspectiva de a vedea prelungindu-se războiul de uzură și presiunea germană tot mai mare asupra Verdunului, siliră pe aliați să vorbească ferm lui Brătianu. O notă a comandamentului suprem francez, trimisă la începutul lui Iulie (6/19), îi ceru să răspundă categoric dacă e dispus să intervină imediat — « acum, ori niciodată » zicea nota — sub sancțiunea de a nu se mai garanta României nici unul din avantajele făgăduite mai înainte. Strâns cu ușa, Brătianu se hotărî, și la 4/17 August 1916, semnă cu reprezentanții aliaților tratatul politic prin care România se alătura Impătritei înțelegeri, luându-și angajamentul să intre în acțiune cel mai târziu până la 15/28 Au-

IONEL, BRĂTIANU

gust. În schimb, aliații garantau României satisfacerea pretențiilor ei politice, în caz de izbândă comună. Hotarul ei era împins virtual până la granițele etnice ale neamului, la apa Tisei, cu excepția unei mici porțiuni de pământ în fața Belgradului și a unei fâșii de-a-lungul acestei ape, dela vărsarea Mureșului, la 4 km mai sus de vărsarea Someșului, trecând pe la 6 km la răsărit de Debrețin.

În aceeași zi, Brătianu semnă convenția militară care fixa amănuntele acestei intervenții.

Conform tradiției constituționale, Regele Ferdinand convoca în ziua de 14/27 August, consiliul de coroană. Trecând peste șovăielile minorității germanofile și peste împotrivirea dărză a lui Carp, — care, protestând că Hohenzollernii nu pot fi învinși, își atrase din partea Regelui memorabila replică: « Am învins deja pe unul! » — consiliul se declara

Président du Conseil des Ministres
 du Royaume Roumain

Le Royaume de Roumanie et le Royaume de Serbie ont conclu un accord de coopération militaire...

Article I
 Le Royaume de Roumanie, le Royaume de Serbie et le Royaume de Bulgarie s'engagent à se soutenir mutuellement...

Article II
 Le Royaume de Roumanie s'engage à déclarer la guerre et à attaquer...

Article III
 La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie reconnaissent à la Roumanie le droit d'annexer les territoires de la Roumanie Austro-Hongarique séparés et adjacents à l'article 4.

Article IV
 Les limites des territoires mentionnés à l'article précédent sont fixées comme suit :
 La ligne de délimitation commencera sur le Puth à un point de la frontière nord-est entre la Roumanie et la Russie près de Koreseliga et remontera ce fleuve jusqu'à la frontière de la Galicie au confluent du Puth et du Cracovos. Ensuite elle suivra la frontière de la Galicie et de la Bulgarie et celle de la Galicie et de la Hongrie jusqu'au point Slag, en 1888. De là elle suivra la ligne de séparation des eaux de la Tisza et du Kos-pens atteinte la Tisza au village de Teshava en amont de l'endroit où elle s'écoule au Viso. A partir de ce point elle descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à 4 km en aval de son confluent avec le Dravos en passant le village de Vasaros-Namény à la Roumanie. Elle continuera ensuite dans la direction du Sud-Sud-Ouest jusqu'à un point à 6 km à l'Est de la ville de Delibegrad. De ce point elle atteindra le Tisza à 3 km en aval de la réunion de ces deux affluents (le Tisza blanc et le Tisza rapide). Elle passera deux cents mètres la Tisza à la hauteur du village Hlygo, au Nord de Segedin, en passant à l'Ouest des villages de Ocsovara et de Bekovansin, à 3 km au-dessous elle fera une petite courbe à l'Est d'Hlygo la ligne descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à son confluent avec le Danube et enfin suivra le thalweg du Danube jusqu'à la frontière actuelle de la Roumanie.

La Roumanie s'engage à ne pas élever de fortifications en face de Belgrade dans une zone à déterminer ultérieurement et à ne tenir dans cette zone que des forces nécessaires au service de

Article V
 La Roumanie s'engage à ne pas élever de fortifications en face de Belgrade dans une zone à déterminer ultérieurement et à ne tenir dans cette zone que des forces nécessaires au service de

Article VI
 Les puissances Contractantes s'engagent à la garde, jusqu'à la présente Convention, jusqu'à la conclusion de la paix générale

Article VII
 Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 10 Août 1916

Le Président du Conseil des Ministres de Roumanie
 Le Ministre de France
 Le Ministre de Grande-Bretagne
 Le Ministre d'Italie
 Le Ministre de Russie

TRATATUL DE ALIANȚĂ

pentru intervenție. Seara, Regele hotără mobilizarea armatei și România declara, în mijlocul entuziasmului general, războiul Austro-Ungariei. A doua zi, Germania declara războiul României.

Organizarea armatei române

România mobiliza 1.083.000 oameni între 18 și 45 ani, adică 15% din totalul populației sale. Din aceștia, 833.758 cu circa 18.000 ofițeri alcătuiau unitățile militare, din care 562.000 erau trupe active și circa 270.000 servicii și etape. Restul de 416.000 reprezenta contingentele 1917-1918 instruite în vederea constituirii de noi unități pentru umplerea golurilor. Armata era alcătuită din 378 batalioane de infanterie, 299 baterii de artilerie și 104 escadroane de cavalerie. Ea dispunea de 281.240 cai.

Organic, armata română se compunea din 2 divizii de cavalerie (roșiori) și 5 brigăzi de călărași atașate corpurilor de armată, precum și din 23 divizii de infanterie. Din acestea din urmă, numai zece erau divizii bune, provenite din vechile divizii active, încadrate și echipate complet¹⁾. Cinci erau divizii mijlocii, provenite din prefacerea vechilor comandamente teritoriale, mai slab încadrate și armate²⁾. Iar celelalte 8 erau divizii slabe, în curs de formație, compuse mai ales din milițieni, fără tunuri cu tragere repede și fără arme automate. Artileria grea (129 guri de foc dela 105-210 mm) scoasă din forturi și făcută amovibilă prin mijloace de tracție, era încă în curs de constituire³⁾.

¹⁾ Fiecare cu 3 brigăzi infanterie a 2 regimente pe 3 batalioane, și 1 regiment de vânători, cu 6 mitraliere și o baterie de însoțire de fiecare regiment; și o brigadă de artilerie a 2 reg. pe 3 divizioane cu 2 baterii de 4 tunuri.
²⁾ Numai 2 brigăzi infanterie a 2 regimente cu 2 mitraliere de regiment, și 1 regiment de artilerie pe 2 divizioane.
³⁾ Pentru alcătuirea amănunțită a armatei române în timpul războiului mondial, vezi studiul consacrat armatei române.

Planul românesc de operații

Din punct de vedere operativ, forțele românești erau împărțite în patru armate operând pe două teatre de război. Pe frontul de Nord și Nord-Est, operau Armatele I-a, a II-a și a IV-a, desfășurate dela Calafat la Dorna, dealungul arcului carpatic, în vederea acțiunii ofensive în Transilvania. Pe frontul de Sud, opera defensiv Armata a III-a, desfășurată dealungul Dunării și graniței dobrogene, unde trebuia să coopereze cu două divizii de infanterie și una de cavalerie rusești, trimise în ajutor conform convenției militare.

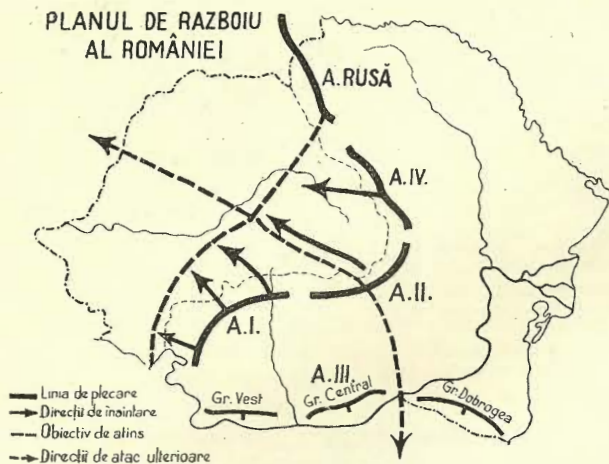
Misiunea primelor trei armate era să înainteze convergent spre valea Mureșului, reducându-și astfel frontul, în vreme ce Armata a III-a trebuia să facă față unui eventual atac bulgar.

Odată atins primul obiectiv, forțele degajate prin scurtarea frontului ardelean urmau să fie întoarse spre miazăzi împotriva Bulgarilor, în caz că aceștia ar fi exercitat o presiune mai puternică, sau să deslănțuiască un atac hotărât în direcțiunea Budapestei, provocând prăbușirea frontului inamic răsăritean.

GENERALUL, ILIESCU

PLANUL DE RAZBOIU AL ROMÂNIEI

În concepția planului românesc, armata română trebuia să deschidă căile Ardealului ca o poartă. Armata I constituia pivotul mișcării; cea de Nord, aripa mișcătoare. La centru, Armata a II-a trebuia să țină legătura între ele. Apărat de obstacolul natural al Dunării, frontul de Sud era prevăzut numai cu trupe de acoperire, în sprijinul cărora stau însă gata să sară, la nevoie, rezervele de armată menținute înapoia frontului, și rezerva generală constituită în jurul Bucureștilor¹.

¹) Repartiția armatelor românești, la începutul războiului, era aproximativ următoarea:

Frontul de N și N.V.

Armata	Divizii	Oameni
I	I, II, 13, 23 (2) (12)	134.000
II	3, 4, 5, 6, (21) (22)	127.000
IV	7, 8, 14, 2 Cv.	108.000
Rezervă	(10) (15)	51.000
Total	17+1 Cv.	420.000

Frontul de S.

Armata	Divizii	Oameni
III Gr. de Vest	20	19.000
Gr. Central	16, 18, 1 Cv	51.000
Gr. Dobrogea	17, 9, 19	72.000
Total	6+1 Cv.	142.000

Pe frontul de Nord și Nord-Est

Armata I-a, desfășurată dela Calafat la isoarele Argeșului, cuprindea grupurile de acoperire *Dunărea* și *Vârciorova* (Div. 1), acesta din urmă devenit mai târziu, grupul Cerna. Apoi grupul *Jiu*, (Div. 11) și grupul *Olt-Lotru* (Div. 23), având în rezervă: Div. 2 la Strehăia pe Motru, Div. 12 la Cărbunești pe Gilort și Div. 13 la Călimănești pe Olt. Cartierul armatei era la Craiova.

Armata II-a, concentrată între Câmpulung și Vrancea, cuprindea grupurile: *Bran* (Div. 3), *Predeal* și *Predeluș* (Div. 4), *Bratocea* și *Tabla-Bușii* (Div. 5), *Buzău* și *Putna* (Div. 6), având în rezervă diviziile nou constituite cu elemente luate asupra celorlalte: 21 și 22. Cartierul armatei era la Băicoi.

Armata IV-a (Armata de Nord), concentrată pe granița Moldovei, cuprindea grupurile: *Oituz* (Div. 8), *Ghimeș* și *Uz* (Div. 7), *Bicaz* (Bg. 4 mixtă), *Bistrița* și *Bistrițioara* (Div. 14), având în rezervă Div. 2 Cv. la Onești, Bg. 4 Cv. la Piatra și Bg. 38 I la Bacău, unde era și cartierul armatei.

Contra-măsurile puterilor centrale

Cu o lună înainte de intrarea României în războiu, ba chiar cu o săptămână mai înainte ca Brătianu să fi semnat convenția militară cu aliații, comandamentul militar al Puterilor centrale, informat la timp de agenții săi diplomatici despre cele ce se pregăteau, hotărâ în conferința militară dela Pless (16/29 Iulie), planul de acțiune împotriva României.

În executarea acestui plan, Austro-Ungaria constituia în grabă, cu elemente de completare, în flancul drept al armatei a VII-a (Koewess) — care apăra contra lui Brussilov trecătorile Carpaților galițieni — o nouă armată (I-a) sub comanda generalului Arz von Straussenberg. Această armată avea misiunea să se retragă luptând, spre pozițiile dinainte pregătite în văile Mureșului și Târnavelor, în două grupuri: unul la miez-noapte, cu fața spre răsărit (*Morgen*)¹, altul în jurul Sibiului, cu fața spre miez-zi (*Staabs*)², legate între ele printr'un corp întărit de cavalerie (*Schmettow*)³. În acest timp, Germanii concentrau în grabă două armate, cu elemente de mână întâi, aduse de pe alte fronturi: una germano-bulgaro-turcă (a III-a) la sudul Dunării în regiunea Rusciuk-Varna, sub comanda mareșalului Mackensen, vestitul « spărgător de fronturi », alta germano-austro-ungară (a IX-a) în Transilvania, în regiunea Deva-Cluj, sub comanda mareșalului Falkenhayn, luat dela comanda supremă a armatelor germane odată cu intrarea României în războiu și însărcinat să repare o situație de a cărei neprevădere era învinuit de conducerea Germaniei.

Pe frontul de Sud

Armata III-a, înșirată dela Calafat la mare, de-a-lungul Dunării și graniței dobrojene, cuprindea:

Grupul de Vest, în Oltenia (Div. 20, Bg. 1 și 41 mixtă).

Grupul Central, în Muntenia, cu detașamentele: *Alexandria* (Div. 1 Cv.), *Giurgiu* (Div. 16) și *Prundu-Bellu* (Div. 18).

Grupul de Est, în Dobrogea, cu detașamentele: *Turtucaia* (Div. 17), *Siliștra* (Div. 9) și *Dobrogea* (Medgidia-Bazargic: Div. 19). Cartierul armatei era la București.

În rezervă generală, Marele cartier (București, apoi Periş) avea Corpul V, compus din Div. 10 la Ghergani și Div. 15 la Crevedia.

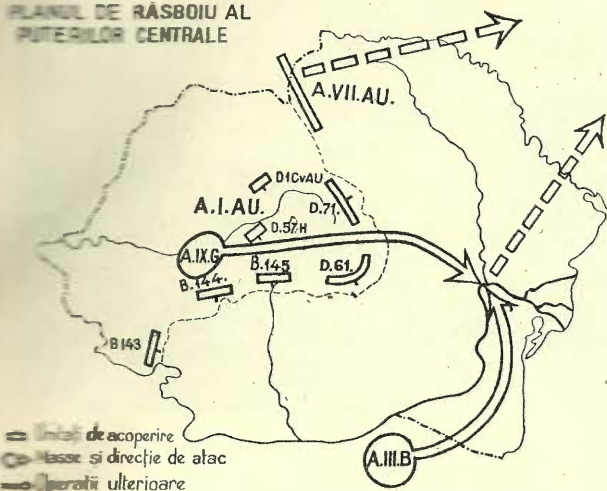
¹) Compus din Div. 61 și Div. 71 A. U.

²) Compus din Bg. 143, 144 și 145 mixte A. U.

³) Div. 51 Honvezi și Div. 1 Cv. A. U.

REPARTIȚIA FORȚELOR

PLANUL DE RĂSBOIU AL
PUTERILOR CENTRALE

Armata de Sud urma să atace prin surprindere România, prin Dobrogea, immobilizându-i rezervele și zădărniciindu-i velenitățile ofensive în Transilvania. Ea trebuia să progreseze apoi spre Miază-noapte, până la gurile Dunării. Armata IX-a trebuia să atace în Transilvania, cu fața spre Răsărit. Profitând de fixarea rezervelor românești, ea trebuia să oprească mai întâi înaintarea armatelor române din Ardeal și să le respingă pe vechea graniță. Odată ajunsă aici, ea trebuia să treacă munții Vrancei pe urma Românilor și să coboare în lunca Siretului, spre a se întâlni cu Armata Mackensen în regiunea Galațiilor. În concepția comandamentului suprem al Puterilor centrale, armata română din Muntenia trebuia să fie strivită și nimicită în brațele cleștelui format din cele două armate dușmane, ce se închideau asupra-i. Odată acest prim act încheiat, armatele puterilor centrale trebuiau să se regrupeze pe linia cea mai scurtă, a Siretului și, atacând simultan prin sudul Basarabiei și prin Bucovina, să strivească în al doilea clește, rezistența armatei române din Moldova, deschizându-și călea Odesei și a Kievului.

Însemnătatea intervenției române în războiul mondial

Era, cum se vede, o campanie de nimicire a armatei române, concepută de inamic după toate regulile artei militare, pusă sub conducerea celor mai destoinici comandanți. Ea îi era impusă de nevoia tactică a scurtării frontului și de nevoia strategică de a pune mâna pe grânele și petrolul României, indispensabile aprovizionării unor țări scise în lupta dusă de doi ani împotriva lumii întregi. În ochii comandamentului militar al puterilor centrale, frontul românesc devenea deci teatrul principal de operații al războiului mondial și din această pricină, el suspenda orice inițiativă pe alte fronturi. Se lămurește astfel, rolul esențial jucat de România în istoria războiului mondial. La limita eforturilor impuse aliaților de război de un război, intervenția României a descongionat celelalte fronturi, atrăgând asupra ei totalitatea rezervelor inamicului. Ea a dat astfel Aliaților răgazul să se refacă și să răpească Puterilor centrale

inițiativa operațiilor pe acele fronturi. Așa că, cu toate decepțiile primei părți a campaniei românești, și cu toată schimbarea ulterioară a împrejurărilor, se poate spune că *intervenția și jertfa României au fost, într'un fel, hotărâtoare asupra soartei războiului mondial.*

INCEPUTUL CAMPANIEI DIN 1916

Ofensiva română din Transilvania

Încă din seara zilei de 14/27 August, trupele de acoperire românești, concentrate de mult aproape de graniță, ocupau defileurile prin surprindere, înlesnind astfel grosului, trecerea munților. Informat de slăbiciunea trupelor inamice, Marele Cartier hotărâse în ultimul moment, strămutarea zonei de concentrare, dincolo de Carpați.

Trei zile mai târziu, 12 divizii românești eșiseră din trecători, aruncând înapoi ariergardele inamice și înaintau în câmpia Transilvaniei, primate cu entuziasm de populația românească a provinciei.

Operând pe văile adânci ale Cernei, Jiului și Oltului, depărtate cu zeci de km. și despărțite prin masive muntoase inaccesibile, neprielnice legăturilor tactice, Armata I înaintază în trei direcții divergente, pe văile Cernei, Jiului și Oltului¹⁾.

¹⁾ La Apus, Grupul Cerna (Div. I G-1 Dragalina) atacă poziția inamică de pe muntele Alionului, apărată de Col. Fiebich, o cucerește și ocupă Orșova (22.8/4.9). Întâmpinat de grosul Brigăzii mixte 145 A. U. (Col. Szivo) sosit în ajutorul inamicului, Grupul Cerna se oprește întărindu-se la Sud de Mehadia.

La centru, Grupul de Jiu (G-1 Muică) compus din Div. 11 (Col. Cocorăscu) și având Div. 12 în rezervă, alungă elementele înaintate ale Brigăzii 144 A. U. (Col. Berger), care încearcă să apere ieșirea de Nord a defileului Surduc, ocupă basinul Petroșanilor (25.8/7.9) și pătrunde pe valea Streiului în defileul Merișor. Aci, este întâmpinat de detașamentul Sunkel, compus din primele elemente ale Armatei a IX-a, în curs de debarcare în regiunea Deva-Cluj; Corpul alpin bavarez și Div. 187 germană, care aleargă să-i oprească înaintarea spre Hațeg, înaintare care ar putea deveni primejdiașă pentru concentrarea inamică.

La Răsărit, Grupul Olt-Lotru, devenit mai târziu Corpul de Olt (General Popovici), compus din Div. 23 (Col. Castrîș)

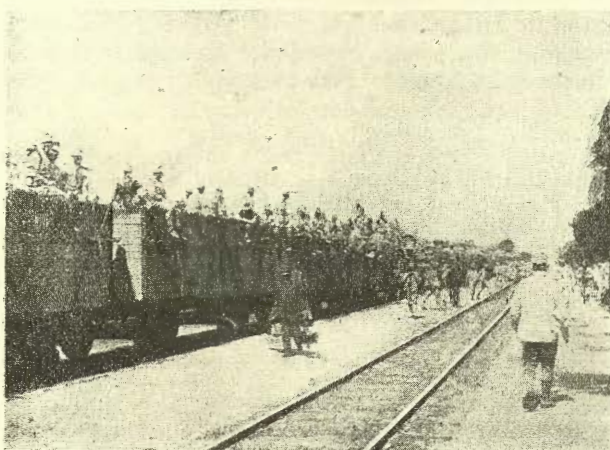
DUPĂ G-RAIUL LAURENȚIU BĂRZOTESCU

Preocupat să constituie înaintării românești un pivot cât mai solid, și temător să nu fie întors de un inamic venit pe neașteptate dinspre Caransebeș, Generalul Culcer ezită să se angajeze cu grupul de Jiu prea departe, către Hațeg, de unde ar fi putut amenința valea inferioară a Mureșului, cum avea ordin dela Marele Cartier; ci se întărește la ieșirea din defileul Merișor. Pentru motive de același ordin, el nu angajează nici Grupul de Olt în munții Călimănești, ori spre valea Sebeșului, ci îl oprește defensiv în fața Sibiului.

În timp ce Armata I opera astfel la stânga dispozitivului ofensiv românesc, la centru, diviziile destinate să constituie armata II-a, pătrunseseră convergent prin trecătorile care leagă Muntenia de Țara Bârsei și înaintau spre valea Oltului mijlociu, alungând dinaintea lor trupele de acoperire ale Div. 71 A. U.¹⁾

și Div. 13 (Col. Manolescu) și o brigadă călărași, atacă pe stânga Oltului dela Coți în spre Porcești; în timp ce, pe dreapta lui, un detașament urcă pe la Voineasa, în valea Sadului,

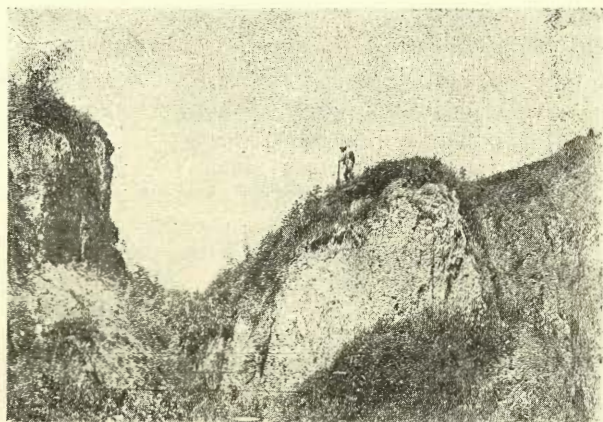
PLECAREA TRUPELOR

întorcând apărarea Brigăzii 143 A. U. (Barwick) la Boița și răspândindu-se apoi în câmpia Sibiului. Ocupând Veștemul și Talmacii, Corpul de Olt se desfășoară pe stânga până la Rășinari și Orlat, și pe dreapta până pe înălțimile care despart valea Oltului de Hârtibaciu, dincolo de Avrig, înspre Săcădate-Glimboaca, unde întâlnește Div. 51 de Honvezi (Tanarky), care acoperă debarcarea trupelor Armatei a IX-a inamice, dela Sebeș.

Ca rezerve de sector, Armata I dispune de Div. 12 la Cărbunești, în rezerva grupului de Jiu; de Div. 13 la Călimănești, rezervă curând folosită la aripa dreaptă a Corpului de Olt și de Div. 20, care acoperă Dunărea. Iar ca rezervă de armată, are Div. 2 la Strehaia.

¹⁾ La stânga, Div. 3-a română trecuse prin pasul Branului, străbătuse munții Perșanilor și ajunsese la Șercaia. La centru, Div. 4-a respinsese pe inamicul care încercase s'o oprească în valea Timișului, ocupase Brașovul (16/29.8) și ajunsese la Feldioara. La dreapta, Div. 6-a debarșase din valea Buzăului, ocupase Sf. Gheorghe și se apropia de cotul Oltului. La 21 August (3 Septembrie) Generalul Avevescu luase comanda acestei armate și începuse pregătirile în vederea trecerii Oltului.

Div. 5-a care pătrunsese în Ardeal prin pasul Bratocei, era retrasă în a doua linie și depășită de Div. 22-a care venia să se intercaleze între Div. 4-a și Div. 6-a între Feldioara și Sângeorz spre a întări mișcarea aripei ocolitoare a armatei. Iar ca rezerve de armată, pe lângă Div. 5-a,

ACOPERIREA GRANITEI

La aripa dreaptă a dispozitivului românesc, Armata de Nord (General Presan), care avea înaintea ei Div. 61 A. U., debarșase din Carpații Moldovei prin văile Ghimeșului, Uzului, Troțușului, Biczului și Bistricioarei, în văile superioare ale Mureșului și Oltului, perpendiculare pe linia ei de înaintare, și ocupase câmpia Secuilor. Se oprise aci pentru a se regrupa, apoi pătrunsese pe urmele inamicului, în munții Gurghiului, Harghitei și Barotului, ultimă barieră care o despărția de văile Târnavelor și Mureșului mijlociu, căile firești de acces spre inima Transilvaniei¹⁾.

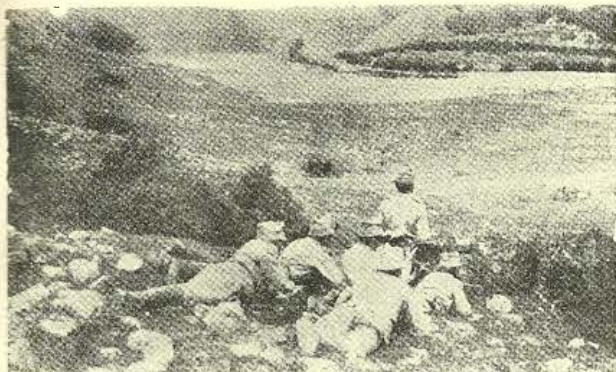
Armata II-a mai dispunea și de Div. 21-a adusă dela Băicoi la Brașov.

¹⁾ La stânga, Div. 8-a (G-1 Pătrașcu), cucerind muntele Șandor deschise calea Oituzului Div. a 2-a de cavalerie și care ocupase Târgul Secuiesc. Ea oblicase apoi spre Nord-Vest, pentru a coopera la învăluirea Mercuri-Ciucului, atacată dela Nord și dela Est, de Div. 7-a (G-1 Istrati) care debarșase prin văile Uzului și Ghimeșului.

Mai la Nord, Brigada 4-a mixtă, străbătuse pasul Biczului și ocupase Gheorghienii, în timp ce la extrema dreaptă, Div. 14 (G-1 Paraschiv Vasilescu) făcând legătura cu Rușii în regiunea Dornei, înaintase în munții Călimani prin valea Bistriței, ocupând Tulgheșul, Borsecul și Toplița. În fața acestei situații, inamicul încercase să reacționeze, întorcând prin valea Dornei, flancul Div. 14-a, dar mișcarea lui fusese observată și oprită la timp de trupele românești.

TRECEREA MUNȚILOR

RECUNOAȘTERE ÎN OFENSIVĂ

Contra ofensiva lui Mackensen în Dobrogea

În timp ce armatele românești înaintau astfel victorioase în Transilvania, Bulgaria — care șovăise un moment — declara războiul României și Mackensen primea dela Marele Cartier german ordin să atace imediat, prin suprindere, în Dobrogea. Obiectivul său era să înfrângă armata română înainte de sosirea ajutorului rusesc ¹⁾.

Pe când aripa lui dreaptă amenința Bazargicul, apărat cu șovăială de Div. 19-a, (G-1 Arghirescu), grosul forțelor atacă, la stânga, Turtucaia.

¹⁾ Nu este bine lămurit dacă șovăiala Bulgariei a fost reală (provocată de dificultățile interne cășunate de oboșelile războiului, de teamă că Puterile centrale, cu care se legase Bulgaria, vor eși învinse din război, ori de îngrijorarea că soldații bulgari vor refuza să se bată cu Rușii, frați de rasă și de lege, și protectori seculari ai țării lor; — sau dacă ea n'a fost decât o manevră diplomatică, destinată să înșele vigilența României.

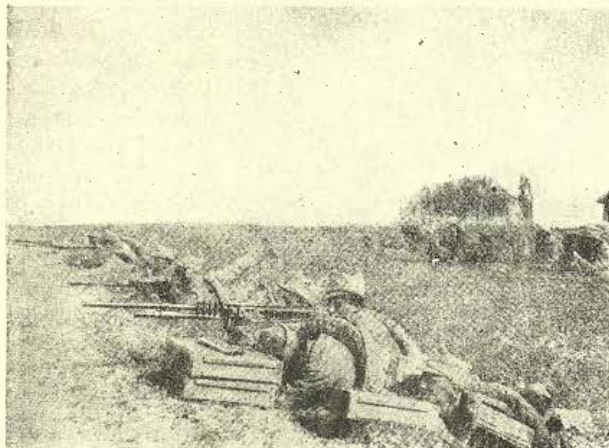
Conducătorii de atunci ai Bulgariei au încercat, mai târziu, să acrediteze ultima ipoteză. Fapt este însă, că primul ministru bulgar, Radoslavoff, făcuse ministrului României la Sofia, propuneri să i se mijlocească o împăcare cu Rusia; că puterile Înțelegerii făcuseră chiar oarecare oferte Bulgariei și că generalii inamici mărturisesc în memoriile lor, fără înconjur, satisfacția că teama privitoare la refuzul de a se bate al soldaților bulgari, împotriva Rușilor, s'a dovedit neîntemeiată. Nu-i exclus ca această teamă să fi intrat printre motivele care au determinat Puterile centrale să atace România, prin Dobrogea, înainte de sosirea trupelor rusești.

ÎNAINȚAREA ÎN TRANSILVANIA

Infățișarea terenului era foarte favorabilă unui atac bulgăresc. Aproximarea liniei de rocadă: Rusciuc, Razgrad, Șumla, Varna și convergența drumurilor ce duc din aceste centre spre cele trei puncte de apărare ale dispozitivului românesc: Turtucaia, Silistra și Bazargic, așezate în unghi defensiv, permiteau: 1) concentrarea rapidă a forțelor inamice în jurul oricăruia din cele două puncte înaintate ale acestui dispozitiv (Turtucaia și Bazargic) și 2) împiedicarea oricărei interacții a grupurilor românești prin izolarea Silistrei. Chiar fără a dispune de forțe superioare numericește, un comandant abil putea deci realiza în orice moment, pe acest front, numai prin judicioasa lor grupare, o superioritate covârșitoare de mijloace în punctul ales pentru a da lovitura. Și Mackensen era prea abil spre a nu profita de această situație ¹⁾.

¹⁾ În afara Div. a 12-a bulgară, înșirată pe Dunăre dela Vidin la Rusciuc, — Armata III-a bulgară cuprindea un grup ofensiv concentrat la granița Dobrogei.

MITRALIERE LA ATAC

La stânga grupului de atac, pe drumurile ce converg dela Rusciuc și Razgrad spre Turtucaia apărată de Div. 17-a românească (19 batal. cu 29 baterii), erau concentrate: detașamentul Hammerstein (1 batal., 3 esc. și 3 baterii) la Tetovo și Div. 4-a bulgară Preslav (17 batal., cu 24 baterii) la Balbunar. Total: 18 batal., 3 esc. și 27 baterii.

La dreapta, cu fața spre Bazargicul apărat de Div. 19-a românească, (19 batal., 1 esc. și 7 baterii), erau concentrate: Bg. 1 din Divizia 6-a bulgară Vidin (8 batal., cu 6 baterii) la Iaz-Tepe și detașamentul Kantardgieff (4 batal. cu 3 baterii), care acoperea garnizoana Varnei (8 batal. cu 3 baterii). Total: 20 batal. cu 12 baterii.

La centru, pe drumurile ce duc prin Kamânlar și Aca-dânlar spre Silistra apărată de Div. 9-a română (16 batal., 1 esc. și 17 baterii), Div. 1-a bulgară Sofia sta gata să intervină cu grosul (22 batal., 4 esc. și 17 baterii), fie cooperând cu Brig. 1 (6 batal. și 11 baterii) concentrată la Hârșova, la atacul Turtucaiei pe la Est; fie împiedicând cu Brig. 3-a concentrată la Kamânlar, intervenția Div. 19-a română în sprijinul cetății atacate; în timp ce dreapta ei (Brigada 2-a concentrată la Sarvi), atacând Silistra pe la Sud căuta să imobilizeze în acest sector Div. a 9-a română.

Tot la centru, dar mai la dreapta, Div. 1 cavalerie bulgară era gata să opereze deopotrivă defensiv către Silistra prin Kurtbunar, spre a împiedica cooperarea Div. 9-a română cu Div. 19 care apăra Bazargicul, sau pentru a sprijini direct, prin învăluire pe la Nord, atacul deslănțuit contra acestui oraș pe la Est de Brigada 1-a a Div. 6-a și pe la Sud de detașamentul Kantargieff.

Bătălia dela Turtucaia

Amenajată în cap de pod și destinată să slujească drept bază de operații în cazul unei ofensive române către Sud, Turtucaia rămăsese un punct înaintat, expus învăluirii, după adoptarea defensivei pe acest front. Lipsită de comunicații peste Dunăre cu malul românesc, izolată de restul frontului dobrogean într-o regiune cu populație ostilă României, având fortificațiile neterminate, artileria grea neinstalată complet și fiind apărată de unității de milițeni neinstruiți și slab încadrați (Div. 17-a G-1 Teodorescu), dar mai ales comandată fără discernământ, dacă nu cu ușurință, Turtucaia avea să fie o pradă ușoară pentru un inamic nu mult superior numeric, dar dârz și experimentat, reușind să obțină o superioritate locală de forțe în momentul decisiv și având o superioritate nediscutată de foc, în special de artilerie de toate calibrele.

MAREȘALUL, MACKENSEN

Neînțelegând primejdia tactică a apărării unui cap de pod fără pod, convins că cetatea e inexpugnabilă, comandantul român își dispusese forțele în semicerc, în loc să caute a-și menține cu orice preț deschis drumul spre Silistra, spre care avea ordin dela comandantul armatei să se retragă la nevoie. Sigur că va fi atacat din spre Apus, comandatul cetății, își concentrase

rezervele în acest sector și adoptase în celelalte tactica rezistenței «cu orice preț» cum i se ordonase, peste dispozițiile armatei, de ofițerul de legătură al Marelui Cartier. Această nesocotire a împrejurărilor și obstinația de a nu schimba dispozitivul apărării, chiar atunci când fu evident că efortul inamic purta asupra sectorului sud-estic, fură fatale apărării.

La 21 August, detașamentul Hammerstein deslănțuie ofensiva spre Staroselo, pe care trupele române îl părăsesc fără lupte, spre a-l relua a doua zi.

Covârșite de focul masiv al artileriei grele inamice concentrată în sectorul de miază-zi, unde atacă Div. 4-a Preslav, unitățile românești lasară pe dușman să se infiltreze în ziua de 23 August între punctele de sprijin 8-11 ale primei linii de apărare. Zadarnic ordonă comandantul contra-atacuri repetate pentru despresurarea punctelor înconjurate. Violenta barajului inamic sdruncină moralul contra-atacatorilor. Acum inamicul și-a desemnat mișcarea de împresurare a cetății. În vreme ce unități inamice tot mai numeroase pătrund în lăuntru centurii forturilor, Bri-

TRUPE DIN DIV. 15-a GATA SĂ PLECE ÎN AJUTORUL, TURTUCAIEI

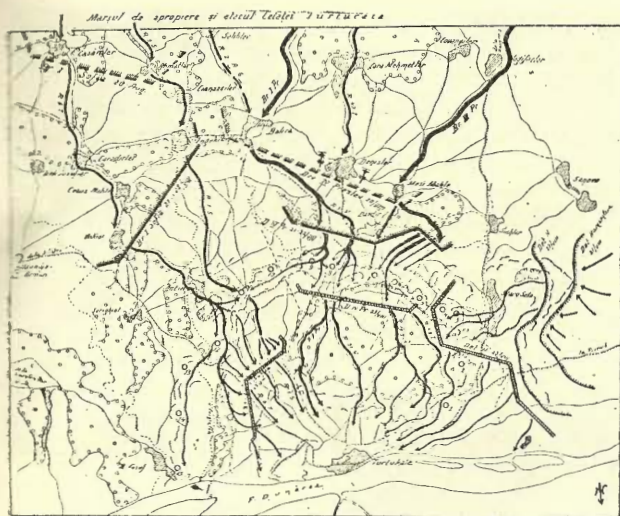
gada 1-a și 3-a a Div. 1 Sofia taie șoseaua care leagă Turtucaia de Silistra.

La cererea comandantului cetății, Marele Cartier român trimite ajutoare. Greșit întrebuințate, unitățile din Div. 15-a trimise în ajutor, în loc să fie folosite pentru o mișcare de despresurare, sunt irosite în grupuri mici, în contra atacuri sterile, din lăuntru cetății, spre Daidâr și Antimovo. Rău conceput și executat fără vlagă, atacul Div. 9-a pronunțat dinspre Silistra la 23 August, cu misiunea de a despresura cetatea, nu reușește să clatine unitățile dușmane care îi taie drumul călare pe șosea.

Sistemul de apărare al cetății este astfel dislocat. În unități se produce panică. Zadarnic încearcă să reziste până la capăt comandantii izolați. Înconjurați în forturi, ori retrași la Nord de oraș, sunt uciși sau capturați. Câțiva scapă aruncându-se în Dunăre. Un grup de viteji din Reg. 84 Infanterie izbuteste să-și croiască drum printre atacatori în spre Silistra, dovadă că Div. 9-a ar fi putut reuși dacă ar fi insistat. Spre a nu cădea în mâinile dușmanului, comandantul cetății părăsește Turtucaia pe o vedetă, din ordinul Marelui Cartier. Lipsită de comandant și de orice nădejde de scăpare, garnizoana se predă în după amiaza zilei de 24 August/6 Septembrie.

OSTAȘ CĂZUT PENTRU PĂTRIE

SCHIȚA BĂTĂLIEI DELA TURTUCAIA
Desemnată în captivitate de Colonelul Mărășescu (răsturnată)

Bătălia dela Bazargic

În timp ce inamicul deslănțuia atacul împotriva Turtucaiei, comandantul Armatei a III-a, Generalul Aslan, rău informat la București că totul merge bine în cetate, ordona Generalului Zaiancicowsky — comandantul Corpului rus ¹⁾, care a sosit pe vechia graniță dobrogeană — să atace spre Bazargic, spre a recuceri orașul pierdut în ajun prin șovăelile Div. 19-a. Consecvent, Zaiancicowsky își îndreaptă toate forțele spre Sud, pentru a executa ordinul.

Informat însă, între timp, de înrăutățirea situației la Turtucaia, Aslan revine a doua zi, ordonând atât Div. 9-a, din Silistra, cât și Corpului rusesc — pe care-l bănuia la centrul dispozitivului ruso-român — să renunțe la ofensiva spre miază-zi și să se ndrepte cu toate forțele disponibile spre apus, pentru a degaja Turtucaia.

Surprinsă în risipire de ordinul lui Aslan, Divizia 9-a (G-ral Basarabescu) pornește totuși imediat spre Turtucaia (23 August), pentru a cădea în spatele Brigăzii I a Diviziei bulgare (Sofia), care atacă cetatea pe la Est. Oprită însă de front de trupele

¹⁾ Compus din: Div. Sârbă, Div. 61 și Div. 3 Cv.

EPECTELE ARTILERIEI GRELE

Brigăzii a III-a a aceleiași divizii, care s'au infiltrat între Turtucaia și Silistra, întărindu-se călare pe șosea, și atacată de flanc dinspre Miază-zi de reg. 9 de cavalerie bulgar, ea se retrage — cum am văzut — în grabă spre Silistra.

Cât despre Zaiancicowsky, care a înaintat mult spre Sud în ajun, el e acum prea departe ca să mai poată interveni cu folos în ajutorul Turtucaiei. El se mulțumește să rupă lupta începută la Bazargic, retrăgându-se spre miază-noapte, legat spre stânga cu Div. 19-a românească.

Rămasă astfel izolată la aripa dreaptă, împotriva forțelor dușmane, care, după ce au cucerit Turtucaia, se regrupează contra ei, Div. 9-a părăsește la 27 August, fără luptă și Silistra, cu toate că — spre deosebire de Turtucaia înaintată și izolată — Silistra era legată de Muntenia cu un pod de vase și forma un pivot solid în dreapta liniei de apărare a vechei granițe românești.

Făț de greșelile săvârșite, C-tul Diviziei a 9-a, Generalul Basarabescu e înlocuit prin Generalul Petala iar C-tul Diviziei a 19-a, Generalul Arghirescu e înlocuit prin Generalul Scărișoreanu.

Situația frontului dobrogean era gravă de oarece presiunea inamică se menținea puternică.

MAREȘALUL, AVERESCU

REVIZUIREA PLANULUI ROMÂNESC DE OPERAȚII

Consiliul de războiu dela Periș: oprirea ofensivei din Transilvania

În fața primejdiei, Marele Cartier românesc șovăie, revizuindu-și concepțiile.

La consiliul de războiu, convocat în grabă la Periș la 25 August, Generalul Averescu propune schimbarea planului de operații, prin strămutarea centrului de greutate de pe frontul de Nord pe cel de Sud. Impresionat, Marele Cartier hotărăște oprirea ofensivei din Ardeal. Diviziile din rezerva armatelor care luptă pe frontul de Nord sunt retrase și trimise în Dobrogea. Armata ruso-română din Dobrogea, pusă sub comanda Generalului Zaiancicowsky, primește ordin să se retragă pe linia Cuzgun-Caraomer, situată în vecinătatea vechei granițe. Averescu înlocuește pe Aslan la comanda Armatei a III-a, care se va reorganiza la Sud de București cu intenții ofensive; iar Crăiniceanu ia locul lui Averescu la comanda Armatei a II-a.

Bătălia de pe vechia graniță a Dobrogei

Împotriva trupelor ruso-române care, deși s'au retras în mare grabă, au isbutit să facă front neîntrerupt în unghiul ofensiv, pe linia: Lacul Oltina, Aptaat, Caraomer, Mangalia¹⁾, Mackensen, care și-a regrupat forțele²⁾, deslănțuie o nouă ofensivă în ziua de 1 Septembrie. Atacul principal se dă împotriva Div. 9-a la răsărit de lacul Oltina, unde Mackensen a concentrat o puternică artilerie. Scopul său e să deslășească de Dunăre trupele românești și să le arunce în spatele Rușilor, spre mare, ocupând podul dela Cernavodă, pe care de l-ar stăpâni ar amenința din spate toată armata română care luptă pe frontul de Nord. Ar fi o lovitură decisivă, în stare să înrăurească tot restul operațiilor.

Noul comandant al frontului dobrogean, Zaiancikowsky, încearcă, fără succes, să o pareze, atacând cu centrul spre Apus, spre a arunca pe inamic în Dunăre. Nereușind și fiind amenințat să fie întors de dreapta lui Mackensen, care atacă la rândul-i, Zaiancikowsky ordonă retragerea.

*Al doilea consiliu:
ofensiva pe două
fronturi*

Un al doilea consiliu de războiu se adună la Periș, la 2 Septembrie, spre a face față situației. Aci însă, descurajarea din primul ceas a făcut loc unui nou spirit, ofensiv.

Unii — în cap cu Averescu — preconizează degajarea Dobrogei printr'o ripostă fulgerătoare peste Dunăre, în spatele dușmanului. O masă de manevră trecând Dunărea la Sud de București și căzând pe liniile lui de comunicație, l-ar sili imediat să se retragă îndărătul bazei lui de operații.

Alții — în cap cu Presan — socotesc greșită întreruperea ofensivei din Ardeal în plină desfășurare tactică, atunci când armata română are pe acest front o superioritate netăgăduită de forțe. După el, «gătuirea» frontului românesc nu s'ar putea evita decât prin lărgirea spațiului de manevră, lărgire de

¹⁾ Corpul rus intercalându-și diviziile la centru, între Div. 9-a și a 19-a românești.

²⁾ Așezând: la stânga Brigada germană Bode, cu artilerie, la centru cele 3 divizii bulgărești: 1, 4 și 6 și la dreapta Det. Dobrici în linia I și Div. I Cv. în rezervă.

înfăptuit prin ducerea frontului românesc pe Mureș, conform planului inițial. Moldova ar putea deveni astfel o bază solidă pentru restul operațiilor.

Tactic, se nfruntau aci două vechi tradiții militare: *îndrăzneala*, care cere unirea puterilor pentru zdrobirea masei principale a dușmanului, cu *iscusința*, care preferă să-l covârșească în punctul slab.

Neisbutind să împace părerile sfetnicilor săi, Marele Cartier român iese din încurcătură, hotărând ofensiva.. pe amândouă fronturile!

După soluția adoptată, armatele a II-a și a IV-a, care au reușit să facă legătură între ele pe Oltul superior, vor relua înaintarea, spre a pune stăpânire pe căile de pătrundere spre inima Transilvaniei¹⁾.

Pe frontul de Sud, în timp ce rezervele trimise din Ardeal, atacând pe inamic de front, vor ajuta armatei de Dobrogea să-l fixeze pe linia Rașova-Cobadin-Tusla, pregătită încă din timp de pace, la sudul liniei de rocadă Cernavoda-Constanța, Armata de Dunăre va trece fluviul la Flămânda, spre a cădea în spatele inamicului și a răsbuna Turtucaia.

Preconizatorul operației, Generalul Averescu, «semănător de ofensiv»²⁾, cum l-au poreclit — poate fără a se gândi la măreția ce străbate, peste hula, prin epitet — adversarii, e numit comandantul grupului de armate care luptă pe frontul de Sud.

*Concentrarea pentru
operațiile dela Sud*

În executarea acestor dispoziții, cinci divizii românești sunt trimise spre Dobrogea³⁾, unde intervenția lor isbutește să fixeze efectiv pe inamic pe linia Rașova-Cobadin-Tusla, spre sfârșitul primei decade a lunii Septembrie.

În acest timp, alte șase divizii românești³⁾ se adunau la Sud de București în vederea trecerii Dunării la Flămânda, fixată de Generalul Averescu pentru a doua jumătate a lunii Septembrie.

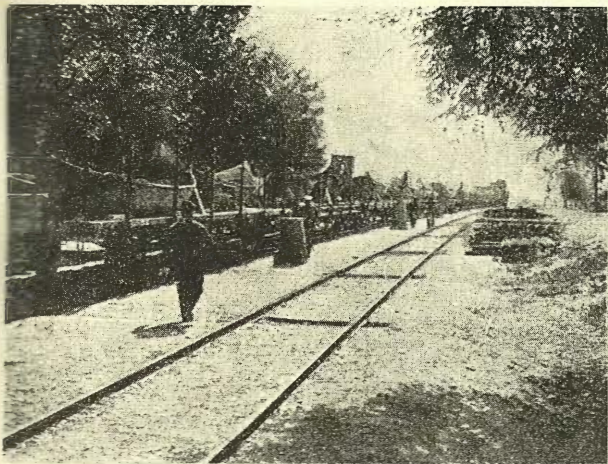
¹⁾ Armata II-a va forța trecerea Oltului, a IV-a, barierea munților Gurghiuului, Harghitei și ai Barotului, care-i închide accesul în văile Mureșului mijlociu și Târnavelor.

²⁾ Div. 2 și 12 dela armata I; Div. 5 și 21 dela armata II; Div. 15 din rezerva generală. Dintre acestea, Div. 21 destinată mai întâi Dobrogei, va fi trimisă armatei a III-a. În ajutorul Rușilor mai sosește și Div. 115.

³⁾ Div. 10, 16, 18, 21, 22 și 1 cavalerie.

MAREȘALUL, PRESAN

PONTOANE IN DRUM SPRE FLĂMÂNDA

Reluarea ofensivei române în Transilvania

În Ardeal, oprirea ofensivei românești a îngăduit inamicului să se întărească nestingherit, în pozițiile pregătite dinainte ¹⁾, așteptând rezervele care încep să-i sosească în ajutor ²⁾.

Deși slăbite, prin retragerea rezervelor, armatele a II-a și a IV-a ³⁾ reiau totuși ofensiva la 2 Septembrie.

Ofensiva Armatei a II-a: Bătălia de pe Olt

Pe când centrul Armatei I, angajat pe valea Streiuului, se lovește la Pui, în defileul Merișor, de cele dintâi elemente ale Armatei a IX-a germane ⁴⁾ (1—10 Septembrie), a căror presiune o silesc să pără-

¹⁾ Div. 71 inamică s'a oprit pe înălțimile dintre Olt și Târnave, de unde domină trecerile Oltului; iar Div. 61 s'a întărit cu dreapta în munții Harghitei la Vlăhița, cu centrul în munții Gurghiului la Ibănești și cu stânga în defileul Mureșului, la Răstolița.

²⁾ În ajutorul inamicului, aleargă, într'adevăr, spre Olt, Corpul de cavalerie al lui Schmettow, care acoperă spre Răsărit concentrarea Armatei a IX-a în zona Deva-Mediaș; iar pe Mureș mijlociu sosesc zilnic, în ajutorul lui Arz, trupe proaspete.

Astfel, printre trupele armatei lui Arz, vin să se intercaleze treptat, diviziile: 16, 37 și 39 A. U., acoperite de Brigada 1 cavalerie, având în rezervă: Div. 72 A. U. în Călimani și Div. 89 germană la Târgul Mureș.

În curând, Armata de Nord va avea în fața ei, în loc de două divizii, trei corpuri de armată. La Nord, Corpul XVI austro-ungar (Div. 72 și 1/2 Div. 37) va face față în Călimani Diviziei a 14-a. La centru, între Mureș și Târnava, Corpul VI austro-ungar (Det. Hettinger, Div. 39, Det. Czecsi și Div. 61) va face față diviziilor 7 și 8 românești. La dreapta, Corpul I german (Morgen, cuprinzând: Div. 71, Div. 89 germană și Bg. 16 de Landsturm) va încerca să oprească Div. 2-a cavalerie română să progreseze între Olt și Târnave, apoi, trecând în compunerea Armatei a IX-a, se va rabate spre Sud asupra Armatei a II-a române, pe Hârtibaciu.

³⁾ Amândouă armatele care constituiesc grupul ofensiv mai numără decât 7 divizii. Armata II-a: Div. 3, 4, 5 și 22; Armata IV-a: Div. 7, 8, și 14. De altfel, Div. 22 va fi și ea retrasă în curând dela Armata II-a și trimisă Armatei a III-a, la Dunăre.

⁴⁾ O brigadă din Corpul alpin și Div. 187 germană.

sească un moment basinel Petroșanilor ¹⁾, Armata II a trece Oltul luptând, împotriva inamicului care a distrus toate podurile dela Hoghiz la Beclean și ține vadurile sub focul artileriei și al mitralierelor.

În timp ce Brigada 2-a de cavalerie, care a înaintat mult spre Vest, e oprită la Voila, pe stânga Oltului, de artileria inamică dela Cinc, Div. 3-a trece apa, prin vad, la stânga armatei, pe trei coloane, pe la Crihalma, Hălmaș și Galați.

La dreapta ei, Div. 6-a ocolește cotul Oltului, prin Baraolt, către Cohalm și Almaș; în timp ce la centru, Div. 22-a taie deadreptul prin Bogata-Olteană, spre Homorod. Oprită de inamicul, care — din pozițiile dela Ugra — ține sub foc podul dela Hoghiz, Div. 22-a trimete un regiment să treacă Oltul prin vad pe la Racășul de jos, întorcând poziția dușmană și ocupând Homorodul.

Div. 4-a pornește a doua zi spre Făgăraș, angajându-se la Calbor, în ajutorul Div. 3-a; în timp ce Brigada de cavalerie isbutește și ea să treacă Oltul pe la Beclean.

La 4 Septembrie, toată Armata II-a e pe dreapta râului, peste care pionerii aruncă pod la Veneția.

Ofensiva Armatei a IV-a: Bătălia dela Odorheiu

Armata de Nord își deslănțuie ofensiva succesiv.

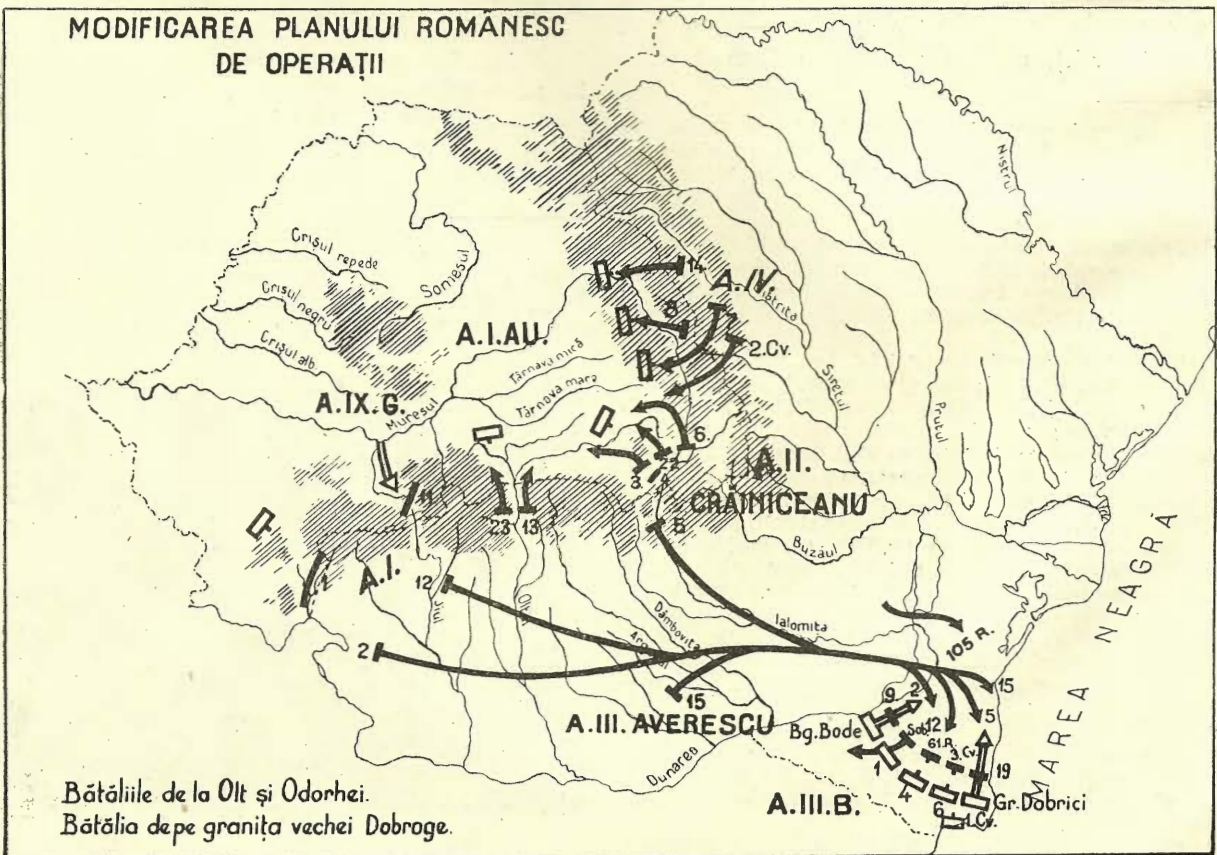
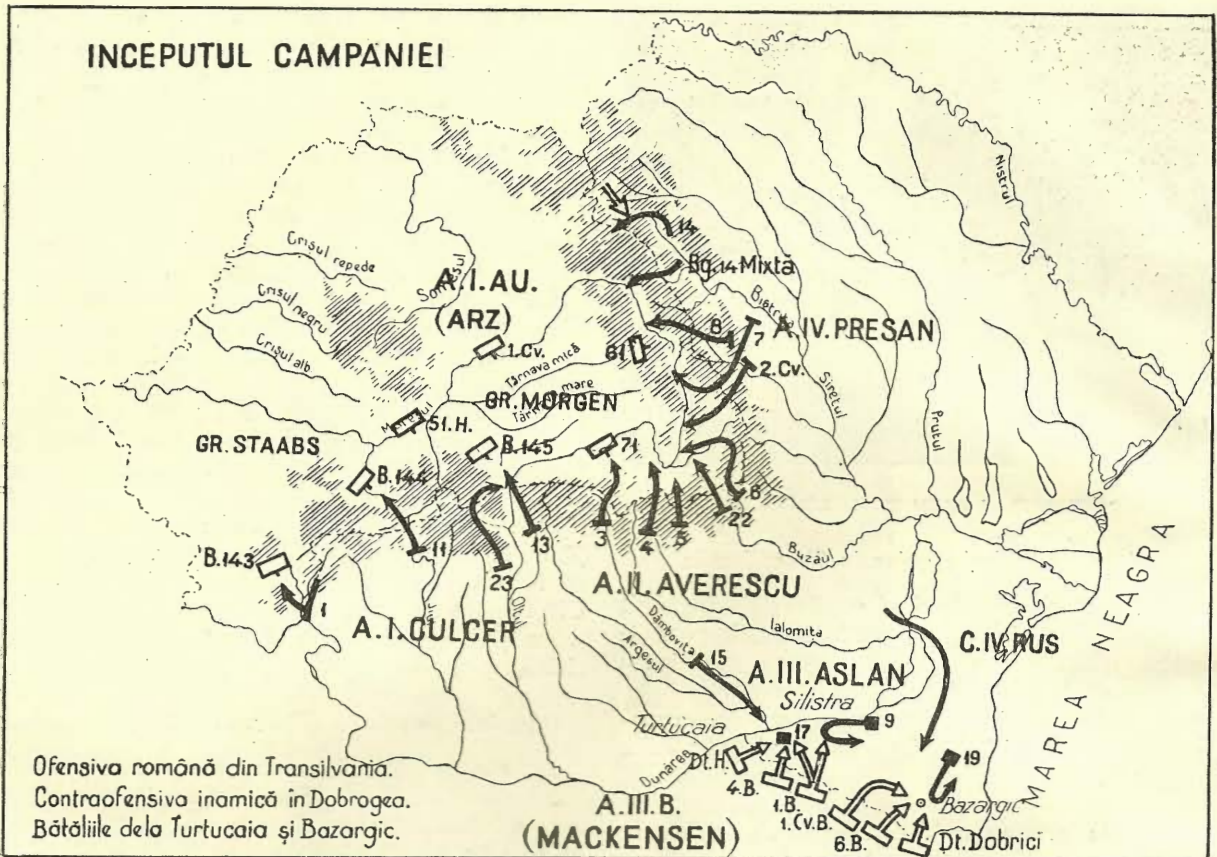
Pe când Div. 2-a Cv. aleargă spre Homorod-Almaș spre a face legătură cu Armata II-a la trecerea Oltului ²⁾, Div. 7-a română atacă pe Szabo la Vlăhița, la 6 Septembrie, îl scoate din poziție la 7 și a doua zi ocupă Odorheiu. La centru, Div. 8-a înaintează apoi în munții Gurghiului, ocupând regiunea Praidului și isgonind pe dușman din pozițiile dela Ibănești la 11 Septembrie. În sfârșit, Div. 14-a atacă cu dreapta la 16 Septembrie, la Răstojnea, alungând pe inamic până la eșirea de Sud a defileului Mureșului, la Deda.

¹⁾ Detaș. Col. Scărlătescu îl va recuceri totuși temporar, la 11 Septembrie, printr'un îndrăzneț atac de flanc, pronunțat prin pasul Vâlcănelui.

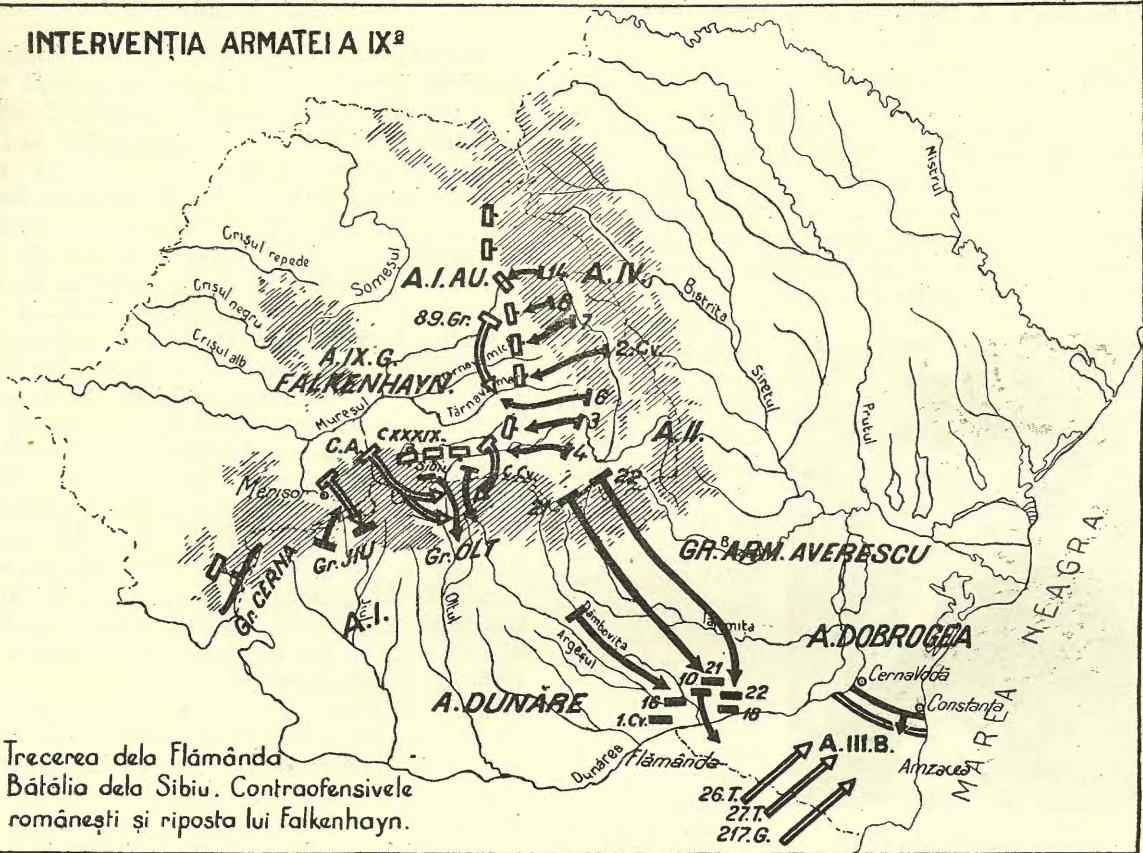
²⁾ Împiedicând astfel Div. 71 inamică să-și sprijine vecina Nord.

DUȘMANI CĂZUȚI ÎN LUPTA DELA SĂLĂȘEL

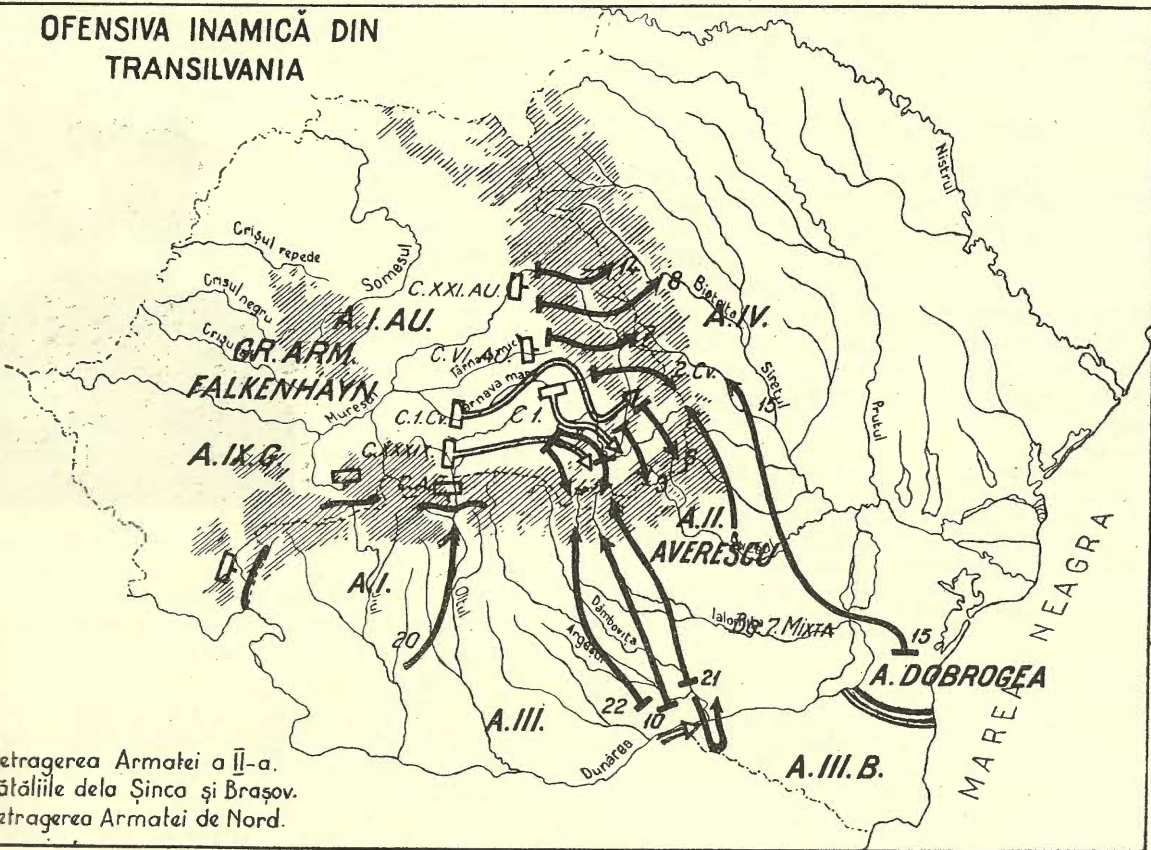

INTERVENȚIA ARMATEI A IX^a

Trecerea dela Flămânda
 Bătălia dela Sibiu. Contraofensivele
 românești și riposta lui Falkenhayn.

**OFENSIVA INAMICĂ DIN
 TRANSILVANIA**

Retragerea Armatei a II-a.
 Bătăliile dela Șinca și Brașov.
 Retragerea Armatei de Nord.

INTERVENȚIA ARMATEI A IX-a GERMANE IN ARDEAL,

Situația operațiilor la sfârșitul primei luni de războiu

Cu toată aparența potrivnică, rezultatul luptelor de până acum era favorabil mai ales inamicului. Întârziată de efectul moral al înfrângerilor suferite pe frontul de Sud, armatele române din Ardeal nu isbutiseră în prima lună de operații să-și realizeze obiectivele, făcând legătura între ele pe linia Mureșului. Cât despre inamic, dacă Mackensen nu isbutise să obțină

GENERALUL FALKENHAYN

o victorie decisivă în Dobrogea, scoțând din luptă armatele noastre dela Sud, — el isbutise totuși să execute ordinele primite dela Cartierul german, imobilizând pe acest front, cu cele 7 divizii ale sale, 16 divizii ruso-românești ¹⁾. Profitând însă de întârzierea și slăbirea armatelor române din Ardeal, rezultate din acest fapt, Armata a IX-a germană — pusă dela 6 Septembrie sub comanda lui Falkenhayn — și-a terminat nestânjenită concentrarea ²⁾, asumându-și, din a doua decadă a lunii Septembrie, inițiativa operațiilor de pe frontul românesc.

Ofensiva contra Armatei I românești

Astfel la 13/26 Septembrie, zece zile după conferința Marelui Cartier, care schimbă orientarea efortului românesc, și patru zile înainte de data hotărâtă pentru trecerea Dunării la Flămânda, Armata IX-a germană — care între timp respinsese, cum văzurăm, prea prudentul Grup de Jiu al Armatei I-a din defileul Merișor, spre vechea graniță — atacă la Sibiu, Grupul de Olt, încercând să-l nimicească printr'un atac frontal combinat cu o dublă învăluire a aripilor.

¹⁾ 10 în Dobrogea, 6 în Muntenia la Sud de București.

²⁾ Armata IX-a germană cuprindea la începutul lui Septembrie: Corpul de cavalerie (Schmettow) compus din Div. 1 Cv. A. U. și Div. 3 Cv. germană, Corpul alpin bavarez (Krafft von Dellmensingen), ceva mai tare ca o divizie și Corpul XXXIX (Staabs) (Div. 51 Hv., 76 A. și 187 G.). După bătălia dela Sibiu, i se va mai adăuga și Corpul I german (Morgen) luat dela Armata I-a (Div. 89 G., și Div. 71 A. U.).

Diviziile inamice erau mai mobile ca cele românești, fiind constituite numai pe 3 regimente. Deși cu efective mai mici, ele erau dotate cu o putere de foc mult superioară, datorită numărului considerabil de arme automate (54 mitraliere de regiment) și de guri de foc, ce intrau în dotăția lor. Pe deasupra, armata dispunea de o puternică artilerie grea, mergând până la mortierele austriace Skoda de 305 mm.

Bătălia dela Sibiu

În vreme ce Corpul alpin bavarez, comandat de generalul Krafft von Dellmensingen, după un marș de patru zile peste creste ¹⁾, reușește să surprindă siguranța Corpului de Olt, amenințând să-i închidă dinapoi, trecătoarea prin care se leagă cu țara, Corpul de cavalerie al lui Schmettow, întărit cu artilerie grea, coborînd între Avrig și Porumbacu, se interpune cu îndrăzneală între dreapta acestuia și Armata II-a română care operează în regiunea Făgăraș. În același timp, Corpul XXXIX (Staabs) deslănțuie împotriva lui atacul frontal în jurul Sibiului.

Atacat cu îndârjire pe stânga dinspre Dealul Gușteriței (Gregoriberg), Cristian și Orlat ²⁾, de un inamic care dispune de o superioritate zdrobitoare de artilerie și arme automate ³⁾, Corpul de Olt rezistă toată ziua de 13 Septembrie, cu Div. 23 la stânga, pe linia Gura-Râului-Poplaca-Șelimberg și cu Div. 13, la dreapta, pe linia Hermann-Săcădate-Avrig. Dar, lipsit de rezervele trimise spre miază-zi să deschidă cu forța defileul Oltului, în care coloanele diviziei fuseseră atacate cu focuri, în ajun, Corpul de Olt își retrage peste noapte stânga, pe linia Cislădia-Rășinari.

Atacat din nou, a doua zi, pe dreapta dinspre Glimboca-Sărata spre Avrig și Săcădate, și pe stânga la Cislădia, Corpul de Olt își menține pozițiile prin contra-atacuri repetate, până'n momentul în care, inamicul, ocolind cu dreapta pe la Vălare, reușește să ocupe platoul Onceștilor în spatele pozițiilor românești dela Gura Râului. Corpul de Olt se retrage atunci pe linia Măgura-Veștem-Racovița, făcând cerc în jurul Tălmacilor.

Ziua a treia aduce desnodământul bătăliei.

Amenințat să fie învăluit de Krafft, care ține sub foc trecătoarea Oltului, și de Schmettow, care s'a strecurat în ajun pe sub munte, la Cetate, de unde ține sub foc pasul Șcara; incapabil să mai reziste presiunii exercitată pe stânga asupra Div. 23 care a cedat la Veștem și pe dreapta, asupra Div. 13, care s'a retras spre Sebeș și Porcești,

GENERALUL CULCER

¹⁾ 9/22—12/25 Septembrie, peste vărfurile Strâmba, Căndrelul, Steflești și Negovanul; de unde se despărțise, un grup apucând spre Căineni peste munții Robu și Murgașul, altul peste Vârful Mare spre Turnul Roșu, al treilea peste Preajba, spre Boița.

²⁾ Div. 76 A. U., 51 de Honvezi și 187 germană.

³⁾ 63 baterii contra 18 și 207 mitraliere contra 39.

pierzând contactul cu restul trupelor, Comandantul Corpului de Olt — care și-a retras încă din cursul zilei trenurile de luptă spre Boița — dă, demoralizat, în seara aceleași zile, ordin de retragere fiecăruia în răzlețire.

Div. 13-a își retrage oamenii prin stânga Oltului, peste munte, pe potecile de pe Surul, părăsindu-și artileria; iar Div. 23 se retrage prin defileu, decimată de focul necruțător al inamicului, care bate șoseaua cu focuri, din loc în loc, și care trebuie gonit cu armele dela Gura Lotrioarei.

Reacțiunea română: ofensiva Armatei II și IV

Desmeticit, Marele Comandament român intervenise în timp, luând măsuri pentru îndreptarea situației.

Trupe proaspete din Divizia 20-a porniseră din Regat să deschidă pe la Sud defileul Oltului, apărat până atunci cu mijloace improvizate, din inițiativa hotărâtă a Locotenentului-colonel Toma Popescu. Ele izbutesc să împingă pe Alpini înapoi, spre munții Robu și Murgășul.

În același timp, Armatele a II-a și a IV-a primesc ordin să reia ofensiva.

Bătălia dela Praidu-Sovata

Armata dela Nord deslănțuie la 14 Septembrie ofensiva dela Praidu-Sovata. În timp ce dreapta ei, învingătoare la Răstolița și la Casva, înaintează către Reghinul Săsesc, iar stânga i se apropie de Cristurul Secuilor, Presan atacă în spre Șiclod și Atia, amenințând să rupă centrul frontului lui Arz.

Bătăliile dela Cârțișoara-Porumbac și Bărcut-Moha

Armata II-a pornise și ea vijelos, spre Vest, tot la 14 Septembrie.

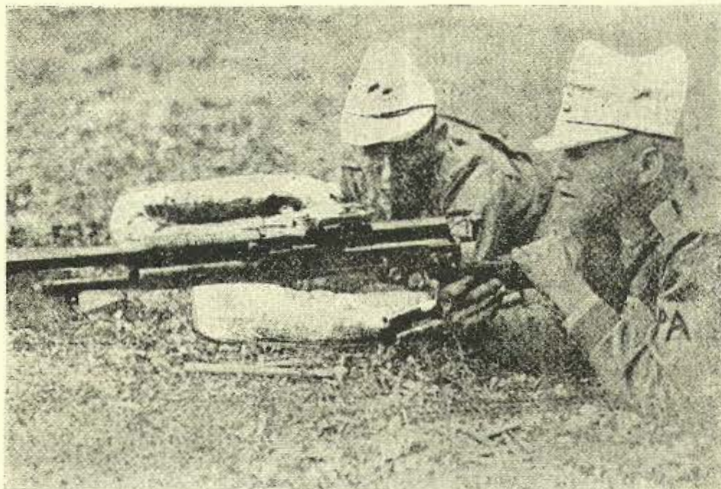
La 16, Divizia 4-a da peste cap, pe stânga Oltului, la Cârțișoara, avangardele lui Schmettow. La 17 îl bătea din nou la Porumbac și ajungea în câmpia Sibiului. La centru, pe dreapta Oltului, divizia 3-a împingea spre Hârtibaciu, cealaltă divizie a lui Schmettow (Div. 1 Cv.), care încearcă să-i taie drumul, la apus de Cinc. La dreapta, Divizia 6-a bătea pe Morgen la Bărcut și la Mohu (15 și 16 Septembrie) și, despărțindu-l de Schmettow, pătrundea pe înălțimile dela Nord de Cinc, în golul iscat astfel între dreapta lui Arz și stânga lui Falkenhayn.

Din nenorocire, acest ajutor vine târziu. Armata II-a ajunge în câmpia Sibiului, numai a doua zi după retragerea Corpului de Olt (17 Septembrie), așa că nu mai poate culege roadele strategice ale victoriilor

sale din ajun. Bătălia dela Sibiu, a doua mare bătălie din războiul românesc, este pierdută.

Riposta germană pe Hârtibaciu. Retragerea Armatei II

Ofensiva combinată a armatelor a II-a și a IV-a românești punea totuși pe inamic într'o situație serioasă. Din nefericire, Generalul Crăiniceanu nu are nicio rezervă la îndemână, spre a exploata succesul. Așa că Falkenhayn poate reacționa la timp, împingând în golul dintre cele două armate dușmane, Divizia 89-a germană, din rezerva armatei lui Arz, trecută Armatei a IX-a. Deși învingător, Crăiniceanu trece din această pricină pe dealurile dela Nord de Cinc, prin clipe grele. Copleșit de superioritatea inamicului la Seliștat și temător ca aripa dreaptă a lui Falkenhayn¹⁾ să nu-i taie calea Brașovului pe la

PUȘCĂ MITRALIERĂ ÎN ACȚIUNE

Sud de Olt, — Crăiniceanu ordonă retragerea Armatei a II-a pe o linie mai scurtă (16/29 Septembrie).

Urmărirea Armatei a II-a: Bătălia dela Șinca

În ceasul primejdiei, Falkenhayn dovedește cu totul altă tărie sufletească decât adversarul său. Față de presiunea simultană a celor două armate românești ce-l încolțesc, el cere și dobândește comandamentul unic al forțelor dușmane din Transilvania (17/30 Septembrie), subordonându-și pe Arz. Credincios misiunii sale generale și simțind unde este punctul slab al dispozitivului românesc, el renunță să urmărească rămășițele Corpului de Olt în defileul Coziei, mărginindu-se să închidă acest defileu cu ajutorul Corpului alpin. Regrupând armata a IX-a, redusă la Corpurile Staabs și Schmettow, el atacă Armata a II-a română. Spre a obține o superioritate absolută în punctul ales pentru lovitură, el nu șovăie de asemeni să slăbească și mai mult Armata I-a, împingând pe urma diviziei 89 tot Corpul Morgen, copleșind astfel Armata II-a română în retragere, pe care o ajunge la Șinca-Perșani și o bate (22—23 Septembrie/5—6 Octombrie), combinând superioritatea de mijloace a atacului de front, cu manevre abile pe flancuri²⁾.

¹⁾ Care, după retragerea Corpului de Olt, nu mai are în fața celor 4 divizii ale ei, decât divizia 4-a română.

²⁾ Div. 76, 51 și 187 germană contra Diviziei a 4-a române. Datorită abilității sale manevriere, în tot timpul contra-ofensivei, Falkenhayn va reuși să aibă în punctul ales pentru bătălie, o superioritate relativă de 3 la 1; deși superioritatea lui absolută e numai de 7 divizii la 3.

Bătălia dela Vlădeni

Copleșită, Armata II-a română se desparte. La stânga, parte din divizia a 4-a se retrage pe la Sud de munții Perșani către Bran, prin Poiana Mărului, urmărită de aproape de divizia 76 A. U. La dreapta, resturile diviziei a 4-a, sprijinite de părți din divizia a 3-a care se retrag pe la Nord de munții Codlei, fac față la Vlădeni, unde Falkenhayn le bate după aceeași metodă ¹⁾, în vreme ce Corpul Morgen urmărește divizia 6-a în retragere spre cotul Oltului. Despărțită de Armata I, Armata II-a se retrage spre câmpia Brașovului, urmărită de aproape de dușman.

Retragerea Armatei de Nord

În vreme ce grosul Armatei a IX-a urmărea astfel pe Crăiniceanu, Falkenhayn trecea pe Schmettow lui Arz, deplasându-l la stânga Armatei sale. Strecurându-se între cele două armate românești pe la Hoghiz, spre Miercurea Ciucului, el încearcă să întoarcă, ajutat de Morgen, aripa stângă a lui Presan. Nu reușește însă, pentru că Presan, prevăzător, se degajase la rândul lui, din fața trupelor lui Arz, părăsind Odorheiu și defilându-și stânga încă dela 19 Septembrie (2 Octombrie).

Oprirea operațiilor dela Flămânda. Retri-meterea rezervelor spre frontul de Nord

Infrângerile din Ardeal determină Marele Cartier să-și schimbe din nou atitudinea. Profitând de faptul că victoria locală obținută la Amzacea de Divizia a 9-a, a fixat pe inamic în Dobrogea pe linia Rasova-Cobadin-Tuzla, el renunță la operațiile de trecere peste Dunăre, începute de Averescu la Flămânda ²⁾ la 19 Septembrie 2 Octombrie, zădărnice de ploii și de monitoarele dușmane.

Inchipuindu-și că mai poate lua inițiative, el aruncă iarăși rezervele lui spre Miază-noapte, cu gândul să reia ofensiva în Transilvania spre a nemi liniia Reghin-Tg. Mureș-Sighișoara-Făgăraș.

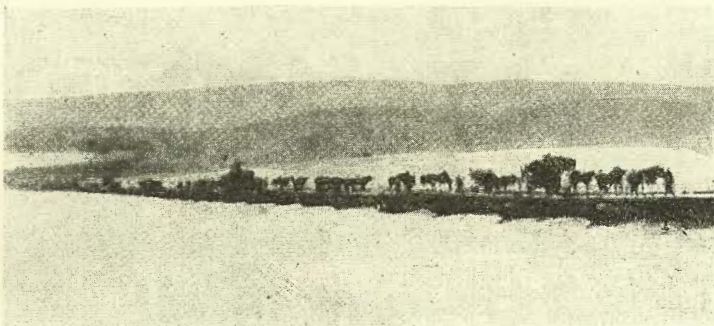
¹⁾ Div. 51 și 187 pe flanc, Div. 89 de front contra unei părți din Div. 3 și 4. (circa 2 brigăzi).

²⁾ Cu Div. 10-a și Div. 21-a.

Bătălia dela Brașov. Retragerea pe graniță

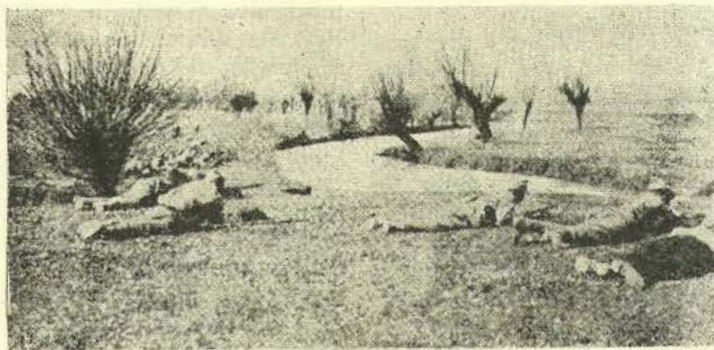
Reacțiunea e însă târzie. Armata a II-a nu se mai poate menține în Ardeal. Divizia a 21-a, trimeasă în ajutorul ei, n'o mai poate ajuta să apere Brașovul, care cade în mâinile inamicului după trei zile de lupte dârze în cursul cărora aceasta combină iarăși superioritatea mijloacelor tehnice care sprijină atacul frontal, cu manevre abile pe flancuri ¹⁾.

Sosită și mai târziu, Divizia 22-a abia poate să ocupe înaintea inamicului pasul Bran. Proiectul ofensivei trebuie deci părăsit. G-lul Averescu ia din nou comanda Armatei a II-a, care retrage, risipindu-se spre trecătorile Munteniei ²⁾.

PODUL DELA FLĂMÂNDA

Div. 6-a, s'au oprit și-au făcut față la marginea de miază-noapte a Brașovului, împotriva Div. 51-a de Honvezi care le urmărește dela Vlădeni. La dreapta, Div. 3-a s'a regrupat și-a luat poziție în câmpia dela răsăritul orașului, pe linia Sâmpietru-Herman. Trupele române acoperă astfel deopotrivă trecătorile Predealului, Bratocei și Buzăului. Pozițiile românești dela Sâmpietru sunt atacate de front de trupele Diviziei 89. Pe când trupele românești rezistă cu greu în poziții focului nimicitor al artileriei inamice și nu se mențin decât contra-atacând fără întrerupere, Divizia 76-a austro-ungară încearcă să cadă peste munte, în valea Timișului, în spatele apărării românești. Nu reușește însă, datorită intervenției Diviziei 21 românești, care tocmai sosește prin Predeal, în ajutorul armatei a II-a. În ajutorul diviziei 89 inamice sosesc însă Div. 187 și mai din urmă, Div. 71. Atacul dispune acum iar de o superioritate de forțe zdrobitoare, care-i îngăduie să covârșească apărarea românească. El se infiltrează printre pozițiile române, pe care le întoarce, exterminând apărătorii, care refuză să le părăsească. Când, a treia zi, Armata II-a începe retragerea, unită-

INFANTERIE ROMÂNĂ PESTE DUNĂRE

țile ei nu mai au decât efective scheletice. Divizia 4-a a încetat de a mai exista ca unitate.

²⁾ În afară de rămășițele Diviziei a 4-a, care s'au retras spre Bran urmărite de Divizia 76-a inamică, această armată se compune din: Divizia 21, care se retrage spre Predeal urmărită de Divizia 51-a de Honvezi; Divizia a 3-a care se retrage spre Bratocea și a 6-a scăpată de încercuire, care se retrage spre Buzău urmărită de Divizia 89 inamică. În ajutorul lor se îndreaptă diviziile fostei Armate de Dunăre, care au lipsit în ceasul decisiv al campaniei din Ardeal. Divizia a 22-a, urmată de Divizia a 12-a, prin Câmpulung și Rucăr spre Dragoslavele și Bran, divizia a 10-a spre Predeal pe urmele Diviziei 21-a; Divizia a 5-a spre Predeluș și Divizia a 15-a spre Oituz în Moldova.

Infrângerile suferite de Armata a II-a au repercutat, cum am văzut, asupra Armatei de Nord. Aceasta armată care, era aproape să-și împlinească misiunea, întrucât trecuse la 18 Septembrie, cu stânga de Cristur spre Sighișoara, ieșise la 19 Septembrie cu începutul din defileul Mureșului la Deda și ajunsese cu începutul la 21 Septembrie la 10 km. de Reghin, e nevoită să părăsească fără lupte roadele biruințelor ei succesive. Spre a nu fi învăluită, ea se retrage în ordine spre granița Moldovei.

Considerații asupra campaniei din Transilvania

Desfășurarea campaniei din Transilvania a dat naștere la interesante discuții, în deosebi asupra felului în care s'a conceput și s'a executat înaintarea armatelor românești.

S'a obiectat anume de către comandantul armatelor inamice, în memoriile lor, că ideea mișcării armatelor românești în Transilvania a fost greșită și executarea ei șovăelnică. Această critică este îndeajuns de plină de învățăminte pentru generațiile viitoare, spre a fi semnalată aici.

Eroarea planului inițial de operații

S'a zis astfel, că Marele Cartier român nu trebuia să adopte o manevră de aripă, pivotând cu dreapta armatei de nord, pe steajerul format de Armata I-a; regiunea fiind cu totul impropriu constituirii unui pivot solid, din cauza discontinuității și divergenței singurelor trei văi accesibile operațiilor. Ci dimpotrivă, efortul principal românesc ar fi trebuit să urmărească întoarcerea Armatei I-a austro-ungare, printr-o învăluiture a aripii sale drepte făcută cu stânga românească. În acest scop, Armata I-a română ar fi trebuit să înainteze fulgerător spre valea Mureșului, prin văile Hațegului și Șebeșului, unde Mureșul e cel mai aproape de vechea graniță românească. Arz ar fi fost astfel silit să se retragă, fără lupte, de teama tăierii căilor sale de comunicație și armata română în loc să-i dispute terenul pas cu pas, ar fi căzut în plină zonă de adunare a Armatei a IX-a, zădărniciindu-i concentrarea și despărțind-o de Armata I-a.

În realitate, ofensiva românească s'a redus la o înaintare de front contra ariergardelor inamice, pierzând astfel toate avantajele pe care le dă de obicei îndrăznețului, războiul de mișcare.

În felul acesta, inamicul și-a putut sfârși concentrarea nestingherit, mai înainte ca cele trei armate românești să se fi putut reuni și a putut apoi ataca și bate pe rând, cu totalitatea forțelor sale, grupurile române răslețite: mai întâi grupul de Jiu, apoi cel de Olt, ale Armatei I-a, pe urmă Armata a II-a, silit la urmă urmelor și Armata de Nord să se retragă fără luptă.

Insuficiențele execuției

Acest viciu de concepție s'ar fi accentuat — zic acești critici — prin lipsa de îndrăzneală cu care au lucrat comandantul Armatelor I-a și a II-a.

S'a observat într'adevăr, că după avântul primelor zile de înaintare, Armatele I-a și a II-a și-au domolit elanul, cea dintâiu oprindu-se ca să se organizeze defensiv, în defileul Merișor și în fața Sibiului, a doua zăbovind inutil la trecerea Oltului. Singură Armata de Nord și-a îndeplinit complet misiunea, înaintând necontenit, vreme de cinci săptămâni, până în momentul în care defectiunea celorlalte armate a silit-o la rândul ei să se retragă, spre a nu fi învăluită tocmai când debușă în văile Târnavelor.

Prudența tactică cu care generalul Culcer — acest Lanrezac al României — a șovăit să execute ordinul Marelui Cartier de a înainta pe valea Streiului spre Hațeg, de teama unei învăluiture a stângei sale, din partea unui inamic venit din spre Caransebeș, ar fi fost desigur, tot atât de laudabilă, ca retragerea armatei a V-a franceze de pe Sambre, în August 1914, contra ordinelor lui Joffre, — dacă împrejurările nu ar fi dovedit că în cazul său, ea a fost o gravă imprudență strategică. Nu numai pentru că a neglijat principiul, după care, cea mai bună siguranță, în ofensivă, e atacul. Dar mai ales pentru că, încercarea de a-și menaja o situație locală mai avantajoasă, l-a făcut să piardă din vedere, și prin aceasta să compromită, scopul general al operațiilor.

TRANȘEEA MORTII DELA BARTOLOMEU

Acelaș lucru se poate spune și cu privire la operațiile Corpului de Olt. O comparație poate face judecata mai evidentă. Iată pe comandantul acestui grup în seara zilei de 15/28 Septembrie, suferind de trei zile, din partea inamicului o presiune puternică de față și de flanc, destul de asemănătoare cu aceea suferită de Foch în preziua bătăliei dela Marna, când armata pe care o comanda acesta, fusese aruncată de Bülow în bălțile dela St. Gond. Dacă, în acel moment, generalul Popovici, cu toată gravitatea situației în care se găsea, ar fi avut spiritul ofensiv al colegului său francez, care — cu munițiile pe sfârșite și cu batalioanele reduse la secții — raporta Cartierului francez situația, în forma pe care legenda a rotunjit-o «Centrul meu cedează, dreapta dă înapoi, situația excelentă, mâine atac!», și în loc să ordoneze retragerea «fiecăruia pe unde poate», ar fi ordonat a doua zi de dimineață, cu totalitatea forțelor lui, atacul spre Răsărit, dincotro venea Armata a II-a, — nu se știe dacă bătălia dela Sibiu, nu s'ar fi încheiat cu o victorie a Românilor, chiar dacă Corpul de Olt n'ar fi reușit, ca și Foch, decât să se mențină! În împrejurările în care se producea,

această victorie ar fi putut fi decisivă asupra soartei campaniei românești din Transilvania.

Cei care au cetit în memoriile lui Falkenhayn, de îngrijorarea care-l cuprinsese în dimineața zilei de 16/29 Septembrie, aflând de saltul Armatei a II-a spre Vest, din ajun, și cunosc situația în care se găsea Schmettow, prins — în urma acestui salt, cu toată artileria grea ce-i fusese atașată, între cele două armate românești, — înțeleg prea bine ușurarea simțită de comandantul inamic, când i s'a raportat retragerea Corpului de Olt și își dau seama că armata română a fost la un pas de victorie, care nu surăde însă decât îndrăsneților care calculează riscul și odată hotărâți îl asumă până la capăt. «Nu există bătălii pierdute» zice un strălucit critic militar, ci doar «bătălii pe care le crezi pierdute», amintindu-și probabil de felicitările senatului roman către învinsul dela Cannae «pentru că nu-și pierduse speranța».

Cu cât mai vrednică de imitat apare fermitatea comandantului dușman, care, după înfrângerea Armatei I, atunci când avea deschisă calea Munteniei

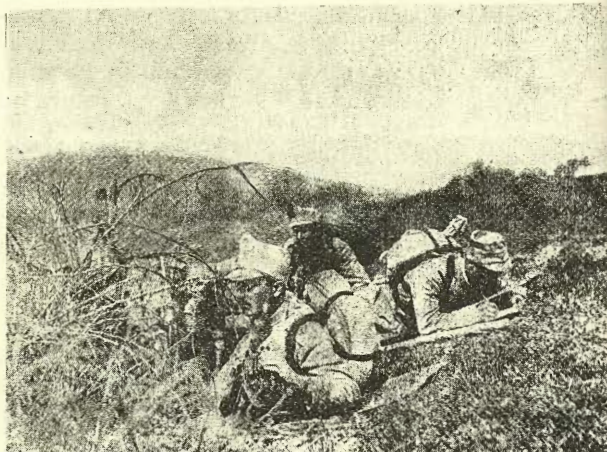

TUN ROMÂNESC DE ÎNSOȚIRE A INFANTERIEI

spre Miază-zi, nu se lasă prins de «nedumerirea de după victorie», mai primejdioasă decât toate, ci renunță să urmărească pe fugari, cu toate riscurile unei întoarceri ofensive a Românilor în flancul său drept. Mulțumindu-se să ia în acea parte, numai măsuri de siguranță, el își continuă cu repeziciune acțiunea spre Răsărit, încotro-l duce executarea principalei misiuni ce i se încredințase, pe care n'o pierde nicio clipă din vedere.

Sovăielile conducerii

De toate aceste erori de concepție și slăbiciuni de execuție, răspunde până la un punct înzestrarea tehnică insuficientă și lipsa de experiență, explicabile ale armatei române, față de condițiile războiului modern. Direct datătoare de seamă de înfrângerea suferită de Români în prima parte a campaniei din 1916, e însă o cauză mai gravă, de alt ordin: lipsa de tărie sufletească a Marelui Cartier românesc. Zdruncinat moralmente de înfrângerea neașteptată dela Turtucaia, acțiunea lui s'a deslinat

POST DE OBSERVAȚIE DE INFANTERIE

pierzând din vedere obiectivul principal al acțiunii. În loc să-și concentreze efortul principal — consecvent gândului inițial — asupra punctului slab al inamicului, s'a risipit în reacțiuni sterile, care i-au alienat complet libertatea de acțiune.

Astfel, sub impresia panice din primul ceas, a oprit, în plin avânt, ofensiva din Transilvania, la sfârșitul lunii August, făcând-o să piardă ireparabil timpul cel mai prețios. Și-a revenit, în urmă și a ordonat reluarea ofensivei; dar timpul pierdut n'a mai putut fi recâștigat. A săvârșit atunci o a doua greșală, trecând, versatil, dela extrema prudență la extrema îndrăsneală, hotărînd ofensiva pe două fronturi, fără să cumpănească dacă are mijloacele necesare. Astfel, în același timp în care ordona reluarea ofensivei în Ardeal, retrăgea de pe acest front ultimele rezerve de armată, concentrându-le în vederea ofensivei de peste Dunăre. Când lipsa rezervelor a început să-și producă efectele în Ardeal, Marele Cartier, iarăși nestatornic, a renunțat la ofensiva dela Dunăre, înainte de a-i fi văzut rezultatele, retrimiteându-și rezervele spre miază-noapte. Era însă prea târziu, pentru ca aceste forțe, să mai poată înfăptui acolo o misiune ofensivă. Trupele din prima linie fuseseră irosite și rezervele abia ajungeau acum să umple golurile.

POST DE OBSERVAȚIE DE ARTILERIE

INFANTERIA SAPĂ MĂȘTI INDIVIDUALE

Eșecul primei părți a Campaniei românești trebuie deci atribuit în primul rând erorii de judecată a Marelui Cartier românesc, care a lipsit de rezerve ofensiva din Ardeal, în momentul cel mai critic. Nu pentru că nu a dispus de rezerve căci aceasta n'ar fi adevărat; ci pentru că, tulburat de teamă, nu a mai putut judeca limpede unde și când trebuia să le întrebuințeze.

Polemica iscată, mai târziu, asupra « răspunderilor » a lămurit cu prisosință acest lucru. Este suficient să amintim că în timp ce armatele române din Ardeal sufereau, secătuite de rezerve, presiunea unui dușman abil, 6 divizii românești ședea neîntrebuințate, în vederea unor lovituri îndrăzneț concepute, dar incomplet executate.

Că înfrângerea dela Turtucaia a avut un efect moral atât de hotărîtor, încât a determinat schimbarea planurilor Marelui Cartier românesc, e desigur explicabil, dacă ne gândim că era vorba de o amenințare directă a Capitalei — centrul sensibil și gâdnitor al țării întregi. Această schimbare de concepție, în plină desfășurare tactică a ofensivei din Ardeal, nu era însă justificată, dacă ne gândim că în cumpană nu era un oraș, ci biruința! Chiar dacă Marele Cartier are scuza de a fi cedat sugestiilor coman-

INFANTERIA OCUPĂ O TRANȘEE

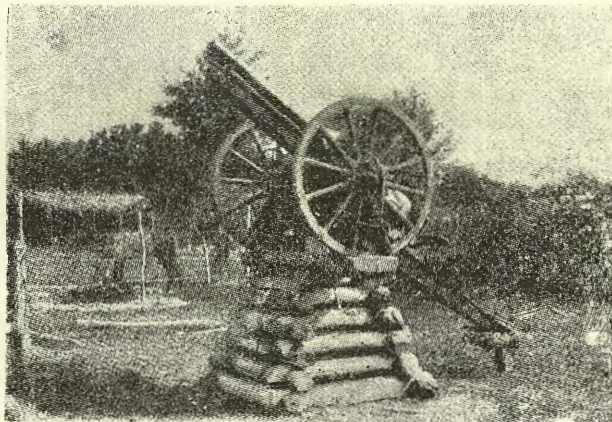
damentelor aliate, această greșeală e cu atât mai dureroasă cu cât pe această reacțiune instinctivă de apărare s'a bizuit mai mult inamicul, în planul lui, decât pe însemnătatea reală a victoriei sale din Dobrogea.

Campania din Transilvania s'a pierdut astfel, mai mult din pricina unor lipsuri sufletești, decât din pricina superiorității reale a inamicului.

Lucrurile acestea sunt desigur ușor de spus astăzi, când cunoaștem rezultatele. Mai greu erau de deslușit atunci, în vârtoarea bătăliei. Vorba proverbului, Faptul acesta atenuează, desigur, în parte, gravitatea acestor judecăți. Adevărul lor nu poate fi însă tăgăduit.

În măsura în care, « istoria lucrurilor care au fost, e menită să fie pildă și îndreptar pentru cele venitoare », ele trebuiesc spuse; nu pentru a învinui pe cineva, ci pentru a face ca mâine, ele să nu se mai repete.

Ajunge să ne gândim la ceea ce a putut face inițiativa hotărîtă și îndrăzneată a unui locotenent-

TUN ANTIAERIAN IMPROVIZAT ÎN PRIMA PARTE A CAMPANIEI

colonel, Toma Popescu, care trecând întâmplător prin Căineni și dându-și seama de prezența inamicului în munții din vecinătate, a organizat apărarea trecătoarei Oltului împotriva Corpului alpin, pe care l-a împiedicat s'o ocupe, până la sosirea Diviziei a 20-a, numai cu 15 bătrâni din sat înarmați cu puști luate dela inamic, aflate la primărie; sau la felul în care, alt act îndrăzneț: atacul învăluitoare al detașamentului Scărlătescu, căzând prin surprindere peste muntele Vâlcanului, a restabilit la Jiu, situația compromisă'n urma bătăliei dela Merișor, recucerind, în preziua bătăliei dela Sibiu, tot basiful Petroșanilor, — pentru a ne da seama de eficacitatea pe care ar fi putut-o avea coordonarea riguroasă a acțiunii unor elemente capabile de asemenea eforturi. Pilda Armatei Presan, care — pe scară redusă și la alt grad de densitate a trupelor — a anticipat totuși, cu aproape doi ani, tactica ofensivei continue realizată prin înlănțuirea eforturilor succesive, în sec-toare diferite, care a făcut nemuritoare gloria militară a lui Foch, de mai târziu, — este hotărîtoare în această privință.

APĂRAREA GRANIȚEI MUNȚILOR

Găsind că Falkenhayn înaintează prea încet, Marele comandament inamic procedează la o regrupare a forțelor lui, care numără acum 32 de divizii pe amândouă fronturile românești. El subordonează armatele care au recucerit Transilvania, grupului de armate ale Arhiducelui Carol, și amândouă primesc însărcinarea de a zori trecerea munților, prin surprindere, divergent, pe urmele Românilor.

Inercarea dușmană de a trece munții prin surprindere

Urmărind executarea planului dela Pless, Armata I-a austro-ungară atacă munții Moldovei spre răsărit, căutând să străbată spre Siret, prin valea Troțușului, pe când Falkenhayn — nemulțumit de această risipire a efortărilor — caută cu Armata a IX-a « drumul cel mai scurt spre București » peste munții Munteniei¹⁾.

Dar la porțile Moldovei, Armata I-a dușmană e întâmpinată de rezistența îndârjită a Armatei române de Nord. Contraatacând fără preget: la Oituz²⁾, în Valea

¹⁾ La atacul pentru forțarea porților Moldovei, cooperează Corpul de cavalerie german al lui Schmettow întărit cu două divizii de infanterie, cedat temporar de Armata IX-a germană, armatei I austro-ungare și Corpul VI austro-ungar al lui Fabin. Cel dintâi atacă spre Onești și Târgul Ocna, al doilea spre Moinești și Comănești. Amândouă au același obiectiv: să pătrundă în larga vale a Troțușului, cât mai la Sud cu putință, prin văile laterale, perpendiculare pe graniță, ale afluenților acestuia, spre a despărți Armata de Nord de cele din Muntenia, tăind pe cea dintâi de bazele ei și înconjurând pe celelalte. E planul lui Ludendorff, pe care însă Falkenhayn nu-l împărtășește. Ispitit de perspectivele deschise prin « surprinderea dela Rucăr », el socotește greșită risipirea eforturilor în direcții divergente.

²⁾ *Bătălia dela Cituz*

Atacul principal se dă de Schmettow, la Oituz, pe unde trece drumul mare dela Târgul Secuilor la Onești, prin Brețcu, Poiana Sărata, Hârja, Grozești și Bogdănești.

La 27 Septembrie, Corpul de cavalerie inamic — care urmărea Armata de Nord în retragere, încă dela cotul Oltului, fără s'o poată ajunge — se desparte. Div. I urcă munții Vrancei spre Răsărit, unde va fi oprită de Brig. 7-a mixtă sosită din Regat. Div. 3-a se lovește la 28 Septembrie, la eșirea exterioară a defileului Oituzului, de Div. 2-a română de cavalerie, care a luat poziție la Nord de Brețcu, la Megheluș. Intervenția Div. 71 austro-ungare care a sosit pe câmpul de bătaie silește div. 2-a română să se retragă în defileu, către vechia graniță. La 30 Septembrie, inamicul ocupă Poiana-Sărata.

Dar Div. 15-a (G-ral Grigorescu) venită de pe frontul Dobrogei, a ajuns la timp. Ea înaintează din Regat, prin valea Oituzului și prin văile laterale ale Slănicului (pe dreapta) și Cașinului (pe stânga), ieșind înaintea dușmanului la Hârja, unde înlocuiește Div. 2-a de cavalerie,

Troțușului¹⁾, unde inamicul a isbutit să se infiltreze, ca și la Bicaz²⁾. Armata română rămâne stăpână pe trecători.

care trece în rezervă, la aripa stângă a grupului, în valea Cașinului. Incercările inamice de a întoarce poziția română dela Hârja sunt contra-manevrate abil din văile Cașinului și Slănicului și zdrobite una după alta.

În fața acestor eșecuri, inamicul aruncă'n luptă Div. 8-a bavareză. Intervenția ei ajută la ocuparea Hârjei, dar noua încercare de a întoarce pozițiile românești dă greș ca și celelalte. La 5 Octombrie, inamicul, care are acum toate forțele în linie, hotărât să termine, deslănțuie un atac general, în prezența Arhiducelui moștenitor și al Primului ministru Tisza. Dar comandantul român, în ajutorul căruia a sosit dela Bacău o brigadă din Div. 8-a, contra-atacă a doua zi, în prezența Principelui moștenitor român, restabilind situația pe tot frontul. Atacuri și contra-atacuri se succed zi și noapte, dela 6 Octombrie, fără alt rezultat decât trecerea pozițiilor dintr'o mână în alta, dușmanul începe să dea semne de oboseală. Profitând de situație, Grigorescu, care a primit încă o brigadă, deslănțuie un nou contra-atac general, reia Hârja, coama Stăneica și înălțimile dela hotar, aruncând pe inamic pe linia vechei granițe.

¹⁾ *Atacul văii Troțușului*

În timp ce luptele se desfășurau astfel la Oituz, Fabin încerca să răzbească în valea Troțușului, mai la Nord, cu Corpul VI.

Renunțând să atace de front pasul Ghimeș apărat de Div. 7-a, el caută să întoarcă apărarea românească, pătrunzând cu diviziile lui, în spatele ei, prin văile afluenților laterali ai Troțușului.

La dreapta, Div. 39 (Molnar) atacă la 1 Octombrie spre Dărmănești. După 6 zile de luptă nu izbutește însă să ocupe decât Poiana Uzului, de unde este de altfel scos de a doua zi, prin contra atacul român deslănțuit simultan de front și pe flancuri.

La 3 Octombrie, Div. 61 (Grallert) izbutește însă să se infiltreze mai la Nord, prin văile Sultei și Ciobănașului în spre Agăș și Goioasa. Dar Generalul Istrati care comandă Div. 7-a, contra atacă la centru de front (detăș. Col. Ioan) în spre Asău. În același timp, trimete pe dreapta detașamentul Col. Boian să ocolească prin văile Agostinului și Agășului și să cadă în spatele inamicului dela Goioasa. Imprudența executării atacului de flanc duce la nimicirea detașamentului; dar presiunea lui contribuie la slăbirea rezistenței inamice față de atacul frontal. Așa că Români restabilesc situația pe linia: Muncelu-Goioasa-Vf. Edera-Vf. Lapoșul-Poiana Uzului.

²⁾ *Luptele din valea Bicazului*

Mai la Nord, în valea Bicazului, Div. 72-a austro-ungară atacă la 6 Octombrie, odată cu deslănțuirea atacului general dela Oituz, prin surprindere, muntele Tîpcheș pe care-l ocupă, înaintând spre Croești, cu gândul de a tăia comunicațiile Div. 14- române, prin Valea Tarcăului.

Dar în vreme ce detașamentul Rogobete rezistă de front la Croești, detașamentul Col. Gherăscu contra-atacă pe inamic spre Ața, întorcându-i poziția. Zadarnic încearcă acesta să riposteze atacului frontal românesc, deslănțuit concomitent. Creasta muntelui rămâne până la urmă în mâinile Românilor și trecătoarea Bicazului nu poate fi forțată.

MAREȘALUL, EREMIA GRIGORESCU

Fără a avea un succes decisiv contra Armatei a I-a române, Falkenhayn isbutește însă să se insinueze cu Armata a IX-a, în defileurile Munteniei.¹⁾

Dacă încercarea lui de a tăia calea *Predealului* trupelor românești care se retrag dela Brașov nu reușește, așa încât Staabs e silit să atace piepțiș trecătoarea apărată cu îndârjire de Români²⁾, Morgen mai norocos, ocolind cu brigada 8-a mixtă peste crestele dela Apus de Giuvala cade la *Rucăr*, în spatele Div. 22 românești care apără pasul Branului³⁾.

¹⁾ A doua zi după bătălia dela Brașov, Falkenhayn, în căutarea celui mai scurt drum spre București, ordona Armatei a IX-a să atace prin surprindere trecătorile Munteniei, pătrunzând în ele îndată și dacă se poate înaintea Românilor. Corpul I (Morgen) ia direcția trecătoarei Branului pe urma resturilor Div. 4-a, Corpul XXXIX în spre cele patru trecători dela Sud de Brașov, Div. 51 spre Predeal pe urmele Div. 21, Div. 189 pe urmele Div. 3 spre pasul Bratocei. Corpul Lütwitz ia calea Buzăului, pe urmele Div. 6-a. Corpul Schmettow e trimis spre N.E., în munții Vrancei, să opereze cu trupele Armatei I la forțarea trecătoarei Oituzului.

Deși violente, atacurile îndreptate spre pasul *Buzăului* și *Bratocei* au mai mult un caracter demonstrativ. Atacurile principale se îndreaptă spre trecătorile *Predealului* și *Branului*, pe unde duc drumurile cele mai scurte spre București, prin Ploești și Târgoviște.

²⁾ *Atacul Predealului*

Mișcarea ocolitoare a unei Brigăzi din Div. 76-a austro-ungară, care încercase să cadă peste munte, în Valea Timișului în spatele trupelor românești care se retrăgeau dela Brașov, e zădărnicită prin intervenția Div. 21-a; așa că Div. 51-a de Honvêzi trebuie să atace de front trecătoarea Predealului.

Inamicul e astfel pus în situația de a nu mai înainta, în acest sector, decât cu greu, cucerind munte cu munte și numai după vii contestațiuni și cu mari jertfe.

Astfel, cu toată superioritatea lui de artilerie, el nu isbutește să cucerească definitiv Muntele Susaiului și să ocupe Predealul, decât după 10 zile de lupte îndârjite (10 Octombrie). Diviziile 4 și 16 românești, puse sub comanda Generalului Văitoianu, înlocuiesc mult încercata Divizie a 21-a, ocupând o nouă poziție, la Nord de Azuga, pe linia Clăbucetelor.

³⁾ *Surprinderea dela Rucăr*

Mai norocoasă fu operația inamicului îndreptată contra trecătoarei Branului.

Aci, Div. 22-a română (G-ral Razu), sosită dela Dunăre, înlocuit, la 27 Septembrie, rămășițele diviziei a 4-a, ocupând la Giuvala, puternică poziție, pregătită încă din timp de pace, sprijinită cu stânga pe masivul Pietrii Craiului și cu dreapta pe Muntele Fundățica, lângă Moeșul de Jos.

Dar în timp ce această divizie respinge atacul Div. 76 austro-ungară, care încearcă să pătrundă, de front, în valea Dâmboviței, — Brigada 8-a de munte austro-ungară atacă Piatra Craiului și cade la 30 Septembrie, la Rucăr, în spatele poziției românești. Div. 22-a se retrage în grabă, salvându-și materialul, spre Dragoslave, unde ocupă nouă poziție.

Convins că ține în mâini o victorie ieftină, Falkenhayn sporește presiunea asupra frontului român refăcut la Dragoslave și răsește spre Câmpulung¹⁾. Intervenția Div. a 12-a restabilește însă situația, închizând inamicului accesul văii Dâmboviței.

La fel nu reușește nici încercarea lui Krafft de a întoarce apărarea *Oltului* prin valea Topologului, unde o coloană de Alpini infiltrată spre Sălătruc, e contra-atacată din spre izvoarele Argeșului și aruncată înapoi pe creste²⁾.

¹⁾ *Atacul Dragoslavelor*

Atacată aci, din nou, de inamic, care a adus în linie și Div. 12-a bavareză, Div. 22-a nu-și mai poate menține pozițiile. Situația este gravă pentru Români. Dacă frontul lor cedează, inamicul are deschisă deopotrivă calea Bucureștilor prin Târgoviște și calea Piteștilor prin Câmpulung. « Surprinderea dela Rucăr » e pe punctul să-și dea roadele așteptate de inamic.

În ajutorul Diviziei 22-a, sosește însă, tot din Dobrogea, Divizia 12-a a Generalului Găiseanu. Contra-atacând de flanc prin valea Pravățului pe inamicul care, socotindu-se învingător, înainta descoperit în josul văii Dâmboviței, îl lovește cumplit restabilind situația pe linia: Argeșel-Nămăești-Valea Pravățului-Măgura-Mateiașul-Prisaca.

²⁾ *Luptele din valea Oltului*

De îndată ce Falkenhayn își dădu seama de perspectivele strategice ale surprinderii dela Rucăr, ordonă lui Krafft să înceapă atacul văii Oltului, spre a răzbi, concommitent, în direcția Piteștilor.

Folosind aceeași metodă care-i reușise la Sibiu, Krafft încearcă să întoarcă aripile externe ale Div. 13 și 23 românești cu Brigada 10-a alpină prin Valea Lotrului și cu Brigada 2-a pe înălțimile dela răsărit de Topolog, în direcția Curtea de Argeș.

Atacul deslănțuit la 3 Octombrie de Brigada a 10-a alpină contra pozițiilor ocupate de Div. 13-a română la Apus de Olt, pe munții Pietrosul, Veverița și Chițianetul, nu izbucni. Contra-atacul român aruncă de a doua zi înapoi pe dușman pe munții Robu și Murgășul, fără a putea însă recuceri dealul Vladului.

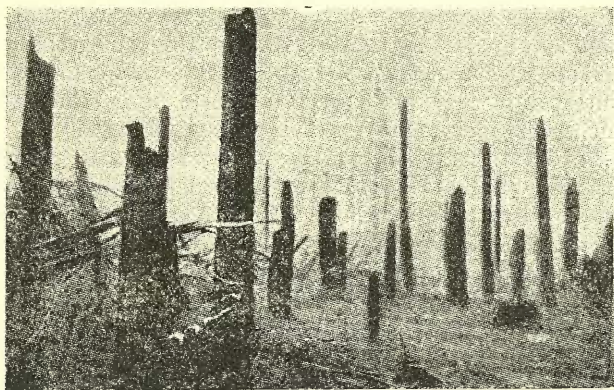
Brigada 2-a alpină, care coborîse între timp de pe Surul și căzuse la Octombrie, la Sălătruc, pe liniile de comunicație ale Div. 23-a, — care făcea față în munții Făgărașului Corpului Alpin, — fu contra-atacată la Octombrie pe dreapta, de detașamentul Cihosky dinspre Aref și pe stânga de detașamentul Moșoiu dinspre Clocotici, și aruncată înapoi pe munții Ghițu și Frunțile. Un nou atac românesc pe comunicațiile coloanei și timpul rău, determină retragerea ei precipitată, mai spre Nord, către muntele Poiana.

Intervenția Corpului Alpin, care atacă cu toate forțele la 7 Octombrie Măzgavul, apoi Fața Sf. Ilie, Călugărul și Zănoaga, salvă coloana aventuroasă, atrăgând spre sine rezervele românești și determinând pe comandantul român — ale cărui elemente înaintate, condus de Colonelul Cantacuzino, rezistaseră eroic la Coți — să retragă, la 8 Octombrie, frontul pe Sud, pe o poziție mai sigură, constituită din înălțimile ce străjuiesc Nordul basinelui Piteștilor. În acest sector căzuse, la începutul luptelor, Generalul Praporgescu, comandantul Div. 20.

GARA PREDEAL, DUPĂ BĂTĂLIE

PĂDURE DISTRUSĂ DE BOMBARDAMENT

Inercarea dușmană de a forța trecerea munților

Inercarea de surprindere neisbutind, inamicul își sporește efectivele, căutând să forțeze trecerea, începând din a doua decadă a lunii Octombrie.

Pe când Armata I continuă să atace cu îndârjire la Oituz, Armata IX-a reia ofensiva împotriva trecătorilor Munteniei, deplasându-și efortul tot mai spre Apus, cu gândul să atragă într'acolo rezervele Românilor.

În acest timp Mackensen atacă cu Armata III-a bulgară linia Cernavoda-Constanța, pe frontul do brogean, slăbit prin retragerea rezervelor românești trimise în apărarea munților.

Atacul trecătoarei *Oituzului* nu aduce inamicului nici de data aceasta un succes apreciabil¹⁾. În schimb, ofensiva deslănțuită contra munților Munteniei, dacă nu reușește să-i deschidă lui Falkenhayn calea spre câmpie, îl pune totuși definitiv în stăpânirea creștelor care domină unele trecători.

În valea Prahovei Staabs, folosind rezervele aduse din Sectoarele vecine, a pus stăpânire pe linia Clăbucetelor, silind trupele românești să se retragă. Dar

¹⁾ Gerock, care înlocuște pe Schmettow trimes la Jiu, reîncepe operațiile la 14 Octombrie.

Timp de 8 zile atacurile și contra-atacurile se succed fără întrerupere. Dușmanul care a ocupat muntele Cernica e contra-atacat de pe Fata Moartă și alungat peste graniță.

ADĂPOST DE MITRALIERĂ

Văitoianu, care comandă sectorul, a ocupat o nouă poziție în fața lui la Nord de Bușteni¹⁾.

În sectorul Nămăești, Morgen a isbutit să coboare creștele; dar Găiseanu l-a imobilizat la Nord de Câmpulung, pe linia dealul Mateiașului—Albești—Cândești²⁾.

Mai gravă e situația în *Valea Oltului*, unde Alpinii lui Krafft, atacând fără întrerupere, au ocupat basinul Titeștilor, silind trupele lui Petala să ia poziție pe ultimul șir de înălțimi, ai munților Coziei⁴⁾.

În sfârșit, un concurs fericit de inițiative transformă în biruință românească o primă încercare de străpungere, efectuată de inamic la *Jiu*, tocmai când acesta se socotea stăpân pe victorie.

Din nefericire, victoria e plătită cu moartea generalului Dragalina, bravul comandant al armatei I-a,

¹⁾ *Luptele din valea Prahovei*

Atacul, deslănțuit la 13 Octombrie în valea Prahovei de inamicul care a adus aci trupe din sectoarele vecine, pune piciorul în a doua poziție românească. Din prima zi cade Clăbucetul Baiului. A doua zi Clăbucetul Azugei. Clăbucetul Taurului nu fu luat decât la 18 Octombrie. Recucerite la 19 Octombrie, Clăbucetele nu pot fi păstrate. În sfârșit, cu Dihamul, cădea la 22 Octombrie, după lupte dârze, și ultimul element al acestei linii. Istovită de bombardamentul inamic și de contra-atacurile repetate, Div. 10-a trebuie retrasă din luptă. Elementele din Div. 16-a, care o înlocuiesc, ocupă la 23 Octombrie a treia linie de apărare la Nord de Bușteni.

Lipsit de forțe suficiente spre a întreprinde — cum ar voi — o ofensivă puternică dela Predeluș, în spatele inamicului, Averescu reușește totuși să-l fixeze, ordonând atacuri demonstrative atât în valea Prahovei cât și în sectoarele Bratocei și Predelușului, de unde acesta își retrăsese rezervele.

²⁾ *A doua bătălie dela Câmpulung*

Nici Morgen nu se dă bătut în regiunea Câmpulungului. În vreme ce Div. 12-a bavareză și Div. 76-a reiau atacurile contra noului front românesc, Brigada 8-a de munte încearcă să repete, mai spre Apus, lovitura dela Rucăr, căzând la 7 Octombrie, peste munte, la Lerești, în flancul poziției române de pe Argeșel. Atacurile ei sunt însă stăvilite de contra-atacurile române, împotriva Cândeștilor și Albeștilor, supravegheate personal de Averescu. La dreapta, atacurile dușmane se zdrobesc de asemeni, la 13 Octombrie, de puternica poziție de pe Mateiaș.

La stânga Div. 22-a române, sosește acum Brigada 3-a de cavalerie, stăvilind definitiv încercările de manevrare a flancului românesc în spre munții Făgărașului; iar la dreapta Diviziei a 12-a se așează Brigada 2-a de cavalerie, împiedicând înfiltrarea inamicului peste masivul Leaotei, spre Văile Ialomiței și Prahovei.

Trupele române constituiesc sub comanda Generalului Găiseanu Grupul Nămăești, la aripa stângă a armatei a II-a, sprijinit cu dreapta pe Leaota și cu stânga pe Bratea. Calea Munteniei e acum închisă dușmanului, care nu va mai realiza aci nici un progres stabil, cu toată ofensiva ce va deslănțui aci din nou, la 28 Octombrie, în direcția Albești, Lerești și Cândești.

³⁾ *Luptele din valea Oltului*

Atacul inamic deslănțuit la 11 Octombrie în stânga Oltului odată cu ofensiva dela Jiu determină pe Români să părăsească basinul Titeștilor, după 4 zile de lupte și să se retragă pe linia înălțimilor care-l domină dela miază-zi.

Dar la 18 Octombrie, inamicul pătrunde și în noua poziție românească pe muntele Mîglele, de unde nu mai poate fi scos. La 25 el ocupă Măgura; iar la 26, Poiana Spinului, cheia întregii poziții.

Div. 23-a, în ajutorul căreia sosește Div. 14-a, se retrage iarăși, pe linia Dăngești—Rădăunești—Șnici—Sălătruc.

împuşcat în defileul Jiului în cursul unei recunoaşteri efectuate în preziua deslănţurii ofensive¹⁾).

¹⁾ Prima ofensivă inamică dela Jiu

Intenţia lui Kneussel, care comandă atacul, este să deschidă defileul Jiului, cavaleriei lui Schmettow, întorcându-l pe la apus, cu Div. 11-a bavareză. În acest scop, pe când Grupul Stawinsky atacă demonstrativ, la răsăritul apei, Brigada 21-a română, între Surduc şi Prislopu; Divizia 11-a bavareză atacă pe trei coloane, Brigada 22-a, care acoperă la apusul ei, linia înălţimilor care străjuesc pasul Vâlcanului: Cândrelul, obârşia Merişorului, Straja şi Cornul Zănoagei. Prima coloană atacă spre pasul Vâlcanului, a doua, spre Cornul Zănoagei. A treia atacă Sigleul, păzit de detaşamentul Truşculescu. La dreapta, Divizia 6-a de cavalerie, între Oslea şi Rostovanul, urmează să coboare peste dealul Arcanului spre Bădiceni, pentru a acoperi Divizia 11-a bavareză împotriva unui contra-atac român din spre Baia de Aramă.

La 10 Octomvrie, Brigada 21-a română e împinsă spre Muncelu şi Urma Boului şi apoi, mai jos, prin Lainici, spre ieşirea defileului, la Bumbesti. La apus, Brigada 22-a rezistă, retrăgându-se succesiv cu dreapta pe dealul Buliga şi apoi la Poiana Mihai Viteazul. Dar la stânga ei, Div. 11-a bavareză sparge linia română între Cornul Zănoagei şi Sigleu, aruncând detaşamentul Scărlătescu, peste dealurile Scurtu şi Mutu, spre Vai-de-ei şi detaşamentul Truşculescu peste Semileu şi Tufin, spre Dobriţa. Colonelul Homoriceanu se lasă surprins la Vai-de-ei şi inamicul se revarsă în satele de sub munte. Rezistenţa dela Poiana lui Mihai Viteazul, devenind inutilă, Brigada 22-a se retrage spre Vădeni şi Curtişoara. La 13, inamicul a ajuns pe linia: Dobriţa - Frăţeşti - Stăneşti - Cartiu - Sâmbotin - Birnici - Porceni. Avangardele lui apar în faţa Târgului Jiu.

Victoria română

Dar Colonelul Anastasiu, comandantul grupului de Jiu, pregăteşte riposta, ordonând unităţilor răsleţite să se oprească şi să facă front ofensiv împotriva duşmanului. Ordinul se execută la 14 Octomvrie. La dreapta, Brigada 21-a atacă dela Bumbesti spre Porceni—Birnici—Moşeni, tăind cu detaşamentul Diamandi comunicaţia inamicului peste Buliga, spre pasul Vâlcanului. La centru, Brigada 22-a (Col. Obogeanu) atacă spre Turcineşti—Cartiu—Rugi şi Horezu, provocând confuzie în unităţile inamice. La stânga, detaşamentul Truşculescu, atacă spre Rasoviţa—Ursaloi—Leleşti, dar e oprit de contra atacurile inamice. În sfârşit, apărarea podului dela Târgu-Jiu, în faţa căruia au apărut două companii inamice, se improvizează de Colonelul Mlădinescu, cu ajutorul miliţienilor, ceretaşilor şi populaţiei civile. Cu acest prilej s'a distins viteaza Ecaterina Teodoroiu.

Intoarcearea ofensivă a Românilor surprinde pe inamic în risipire. Pentru a desăvârşi succesul, două detaşamente mai puternice, sunt destinate să pătrundă adânc în dispozitivul duşman, unul pe dreapta, altul pe stânga pungi formată de înaintarea acestuia. Pe dreapta, detaşamentul Lt.-Col. Coandă atacă spre Sâmbotin—Arsuri—Schela—Vai-de-ei şi cade în spatele duşmanilor cari rezistă lui Obogeanu.

Pe stânga, detaşamentul Lt.-Col. Dejoianu, sosit prin Baia de Aramă, dela Cerna, porneşte din Bădiceni în trei direcţii. În timp ce detaşamentul Dumitrescu atacă Divizia a 6-a de cavalerie inamică, de front şi de flanc, la Nord de Frănceşti, alungând-o înapoi peste dealul Piva, spre dealul Arcanului, degajând astfel stânga lui Dejoianu, — acesta atacă de flanc, prin Arcani, trupele duşman care rezistă la Rasoviţa lui Truşculescu. În acelaşi timp, a doua coloană porneşte prin Sănăteşti şi Runcu spre Dobriţa—Vădari—Curpeni—dealul Leşului, dându-şi mâna, în spatele duşmanului, cu detaşamentul Coandă. Surprins de vigoaroasa contra-ofensivă română, inamicul se retrage în grabă spre creste, părăsind în mâinile Românilor numeroşi prizonieri, tunuri şi provizii. Cu acest prilej, s'a distins Locotenentul de rezervă Pătrăşcoiu, citat la ordinul armatei, care, fiind născut prin partea locului, a pătruns, pe poteci neştiute, noaptea, spre Arsuri, însoţit numai de câţiva ostaşi, în spaţele inamicului capturându-i o baterie de opt obuziere.

INTRAREA PE FRONTUL CAŞINULUI

Situaţia operaţiilor la sfârşitul lunii Octomvrie. Insemnătatea strategică a rezistenţei dela Oituz. Modificarea planului de războiu al inamicului

Toate aceste operaţii n'au adus inamicului succesul strategic dorit.

Dacă, în Dobrogea, cu toată apărarea eroică a Diviziei 9-a, dela Topraisar, inamicul a cucerit la 9 Octomvrie Constanţa şi Cernavoda la 12, silind pe Români să arunce în aer podul de peste Borcea (cel de peste Dunăre rezistând) şi să se retragă pe linia Hârşova-Babadag, de unde nu mai pot spera decât să apere Delta, la poarta Moldovei, în valea Oituzului, pe unde duce drumul cel mai scurt către Dunăre, spre care duşmanul şi-a concentrat efortul principal şi unde a atacat neîntrerupt dela 28 Septembrie/11 Octomvrie, el a fost oprit pe loc de trupele generalului Eremia Grigorescu. Pe acolo nu se va trece!

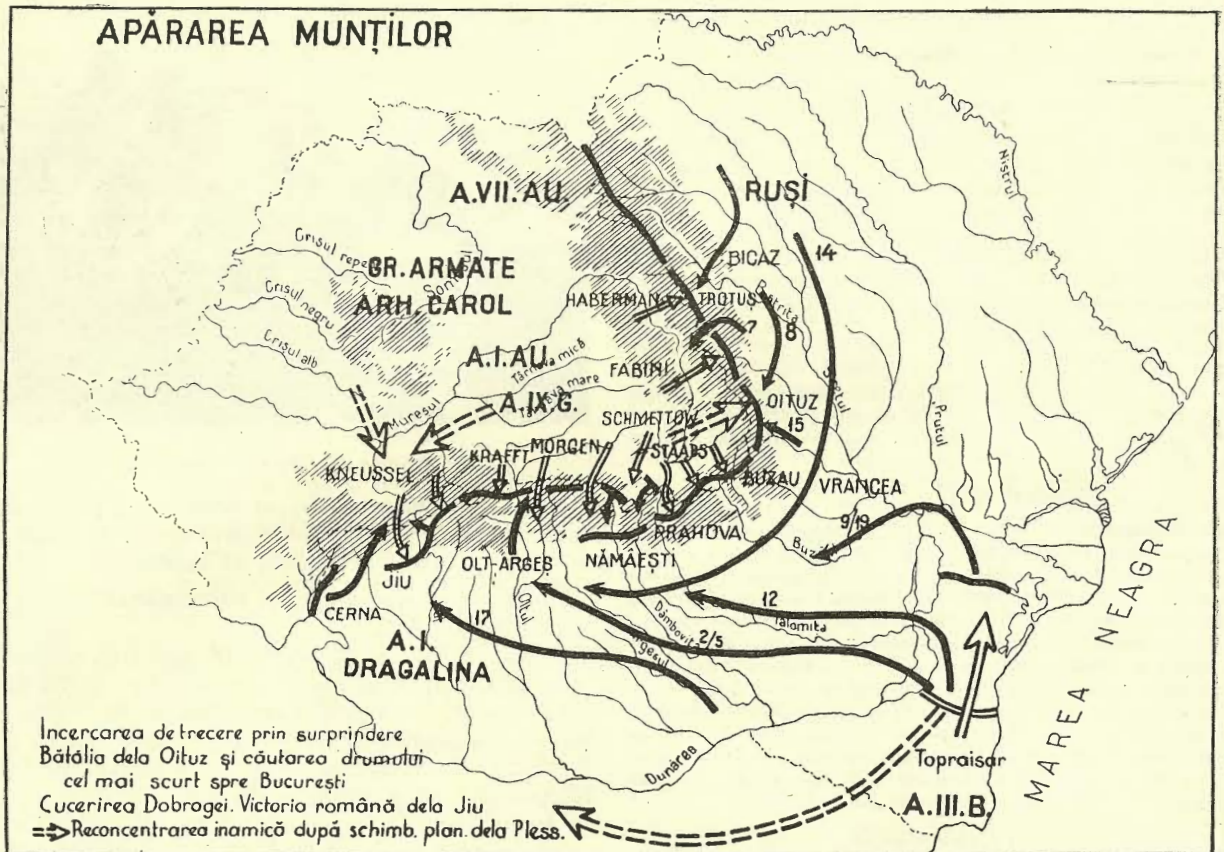
Cele două armate inamice au fost astfel puse în imposibilitate să dea mâna în regiunea Galaţilor.

Rezistenţa română dela Oituz va fi avut deci un netăgăduit efect strategic. Ea va fi împiedicat unul din braţele cleştelui pregătit de inamic să se închidă asupra armatei române din Muntenia şi să o distrugă, aşu prin aceasta va fi făcut nefolositoare înaintarea lui din Dobrogea.

Decepţionat, inamicul e silit să-şi schimbe planul, deplasându-şi efortul — de astă dată cu toată hotă-

PODUL PEŞTE BORCEA, DUPĂ DISTRUGERE

rîrea — către Vestul Munteniei, unde ofensivele trecute l-au pus în stăpânirea creștelor și unde, deși n'a isbit pînă acum să iasă din trecători, — a păstrat totuși convingerea că o ruptură este posibilă dacă repetă încercarea cu noi forțe, evitând erorile trecute.

În acest scop, el procedează în a doua jumătate a lunii Octomvrie, la o nouă concentrare. Slăbind presiunea asupra munților Moldovei, el își întărește Armata a IX-a, în timp ce grosul Armatei de Sud, care a cucerit aproape toată Dobrogea, e retras între Nicopole și Ruscuc, unde va rămâne în așteptare, pînă în momentul în care, odată ruptura obținută în munți și puhoiul dușman revărsat în câmpia Munteniei, această armată va putea trece Dunărea spre a da mîna celeilalte.

Considerații asupra apărării munților

Învățămintele campaniei de apărare a munților românești în cursul lunii Octomvrie 1916, sunt de asemenea vrednice de ținut minte. Stingheriți în prima decadă a lunii Octomvrie de superioritatea manevrieră a inamicului, care dispunea de unități speciale antrenate pentru lupta în munți, Românii s'au deprins repede cu condițiile acestui fel de operații și, începînd din a doua jumătate a lunii Octomvrie, ei n'au mai putut fi dislocați de pe creste prin manevre ci numai copleșiți de superioritatea mijloacelor tehnice ale inamicului. Paza atentă a flancurilor, rezistența elastică, impetuoșitatea contra-atacurilor și eșalonarea rezervelor în adâncime, au fost principalele elemente ale succesului rezistenței

românești în această perioadă. Ea a silit pe inamic să opereze, cum văzurăm, o nouă concentrare de forțe împotriva României, de astă dată cu intenția fermă de a înfrînge definitiv, rezistența românească.

Nevoia rezervei strategice

Din nefericire, Marele Comandament român nu dispunea de nicio rezervă strategică pe care să o poată arunca în luptă, la nevoie; toate resursele sale fiind irosite la întărirea liniei de rezistență. În fața acestei situații, Generalul Culcer, comandantul Armatei I-a, propusese părăsirea voluntară a Olteniei și retragerea frontului românesc pe Olt. Considerată ca un act de slăbiciune, această propunere prudentă a celui mai bun general de câmp român, determinase Marele Cartier să-i retragă comanda armatei în preția victoriei dela Jiu.

Grija constituirii unei rezerve generale va deveni însă principala preocupare a Misiunii militare franceze condusă de Generalul Berthelot, sosită în ajutorul României (3/16 Octomvrie). Ea va determina o regrupare a armatelor românești, care vor lăsa pe seama Rușilor paza graniței muntoase a Moldovei, pînă la Trotuș, degajând pentru scopuri strategice, cea mai mare parte a vechei Armate de Nord. Din nefericire, această armată — redusă încă prin diviziunile date în ajutorul Armatei a II-a, care-și întinsese frontul pînă în Vrancea — nu a putut fi disponibilă decât în prima jumătate a lunii Noemvrie, după înfrîngerea Armatei I-a, când va interveni pe Olt și în bătălia de pe Argeș.

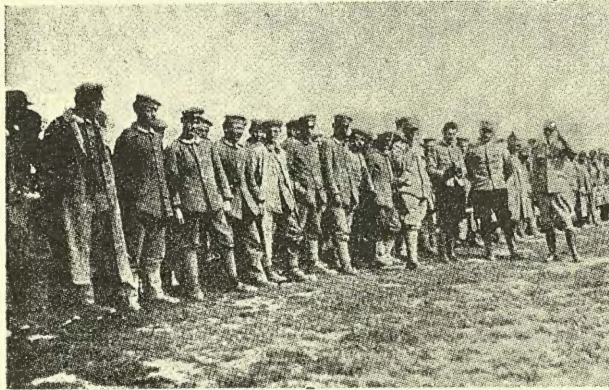
CAMPANIA DIN MUNTENIA

Străpungerea dela Jiu și evacuarea Olteniei

Punctul vulnerabil al dispozitivului românesc de apărare e găsit, din nenorocire, de inamic, cu puțin înainte de căderea zăpezilor, în Valea Jiului, unde lanțul munților e mai îngust și unde, toate crestele sunt în stăpânirea dușmanului. Cu găsirea acestui punct, începe a treia parte a campaniei românești din 1916, cunoscută în istoria militară sub numele de campania din Muntenia. Ea ține dela începutul lui Noemvrie până după Crăciun.

Cum am văzut, înfrângerea din Octomvrie nu descurajas pe comandantul inamic și, trei zile înainte de căderea zăpezii repetă cu forțe proaspete încercarea de străpungere (29 Octombrie/11 Noembrie); în sectorul românesc cu totul secătuit de rezerve.

Lovitura de ciocan dată de cele patru divizii ale lui Kühne contra diviziei I-a românești, reușește să deschidă de astă dată defileul Jiului cavaleriei lui Schmettow, care, lăsând infanteriei celui dintâi, sarcina de a-l menține deschis împotriva contraatacurilor române, coboară în grabă Jiul și Gilortul spre Craiova și Drăgășani. Rezervele aduse în grabă de Români prin Cărbunești (D. 17), nu pot opune lângă Târgul Jiu decât o slabă rezistență (3/16 și 4/17 Noembrie)¹⁾.

PRIZONIERI BAVAREZI CAPTURAȚI LA JIU.

¹⁾ *Bătălia dela Târgu-Jiu*

În timp ce Div. 41, 109, 11 Bavareze și 301 ale lui Kühne, masate pe dreapta și pe stânga pasului Surduc, având Div. 115 în rezervă, își deschid drum la Bumbești, în depresiunea Jiului, spulberând slabele rezistențe românești întâlnite pe linia Văləri—Sâmbotin—Bărcaciu; iar Diviziile 6 și 7 de cavalerie ale lui Schmettow coboară către Tismana, — noul comandant al Armatei I, Generalul Paraschiv Vasilescu, încearcă să repete la Târgul-Jiu, lovitura isbutită cu două săptămâni în urmă.

La centru, rămășițele Div. I fac față la 3 Noembrie pe înălțimile dela Sudul depresiunii, pe linia: Sămănești—Cârbești—Urechești—Văcăria—Dănești—Copăcioasa. La dreapta, Div. 17-a debarcă la Cărbunești în Valea Gilortului, spre a cădea în flancul stâng al inamicului, în vreme ce un detașament din Div. 13-a, pornit dela Călimănești, încearcă să-i cadă'n spate pe la Novaci. Pe stânga, Detașamentul Tăut, venit prin Baia de Aramă dela Cerna, încearcă să repete'n flancul lui drept, operația detașamentului Dejoianu.

Disproporția forțelor, și întârzierea sosirii rezervelor, zădărnicesc însă efectul acestor veleități ofensive.

Ziua de 4 Noemvrie aduce sfârșitul bătăliei.

La centru, Kühne, concentrându-și efortul între Jiu și Gilort, sparge frontul românesc la Văcăria. La stânga lui, Div. 301 ocupă Novaci, oblicând spre Drăgășani, prin valea Oltefului. La dreapta lui, Schmettow pătrunde în valea Motrului, spre Fărcășești. Largul evantai inamic, nu numai că împiedică închiderea cleștelui românesc, dar și pune în primejdie centrul stâng înconjurat la Cârbești. Colonelul Obogeanu reușește totuși, printr'o strălucită

Oltenia este invadată. Inamicul, care a ocupat Craiova la 8/21 Noembrie, zorește acum spre trecerile Oltului¹⁾.

Retragerea Grupului Cerna

Tăiat de restul armatei, micul grup care apăra frontul Cerna sub comanda colonelului Demetriad și care primise ordin să reziste pe poziții până la capăt, după ce încearcă cu detașamentul Tăut o demonstrație în flancul drept al năvălitorului, pornește, înconjurat de dușman, retragerea de-a-lungul Dunării spre miazăzi. Trei săptămâni mai târziu, în ziua căderii Bucureștilor (23 Noembrie/6 Decembrie), copleșit de numărul inamicilor, în neputință să treacă Oltul revărsat și cu podurile ocupate de dușmani, fără nădejde de a mai vedea armata română rupând cercul de fier la Argeș spre a-i veni în ajutor, micul grup care a realizat această retragere eroică se va preda la Tia Mare și Isbiceni, lângă Izlaz, după ce va fi ars steagurile, distrus armele și ucis caii. Impresionat de bravura lui, dușmanul a îngăduit comandantului ei, captiv, să-și poarte spada.

operație de noapte să-și salveze trupele încercuite, rupând contactul cu infanteria inamică, dând peste cap la Vlădueni, trupele de cavalerie ale acestuia, care-i tăiaseră calea și strecurându-se ele în direcția Filiașilor.

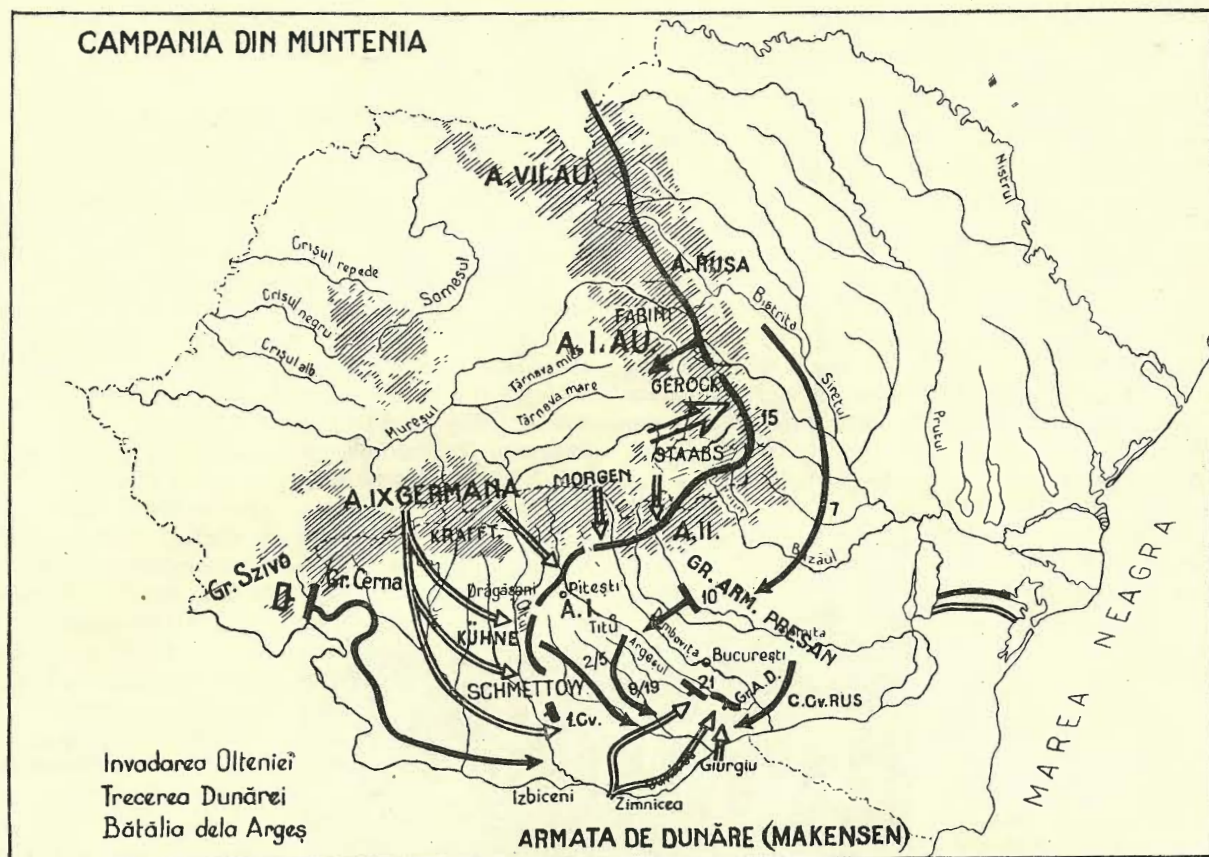
¹⁾ *Proiecte ofensive*

Planul comandantului armatei I, care ordonă Grupului Cerna să se retragă spre Filiași, în flancul Grupului de Jiu și detașamentului de Dunăre să se retragă spre podul dela Stoenști pe care să-l acopere, — e contramandat de Marele Cartier. Indemnat de Generalul Berthelot, acesta plănuiește o regrupare a forțelor în vederea unei noi acțiuni ofensive, pornită de peste Olt, în flancul invadatorului. Generalul Petala preia comanda Armatei I, cu ordinul să reziste cu orice preț, pe pozițiile ei. Div. 1-a cavalerie, primește deasemeni, ordin să treacă Oltul, spre a întârzia înaintarea inamicului și a acoperi noua concentrare. În cursul acestei operații, s'a dat de regimentul 4 Roșiori al Col. Filitti, vestita șarjă dela Robănești, în cursul căreia a căzut, în fruntea trupe, boierul veteran Donici.

Luptele din Valea Oltului

În timp ce inamicul deslănțuia atacul său contra trecătoarei Jiului, presiunea lui sporea însă și în Valea Oltului. Intervenția Div. 216-a germane, determina la 28 Octomvrie, spargerea frontului românesc din dreapta râului și retragerea Div. 13-a de pe Riglou în direcția Călimăneștilor. Sosirea Div. 14-a românești la dreapta Div. 12-a restabilește o vreme situația pe celălalt mal, recucerind muntele Frunțile. Dar la 4 Noemvrie, Div. 216-a germană trecea și ea pe stânga Oltului și ataca linia Călimănești—Seimeni—Șuici, pe care se întărise Div. 8-a, sosită din Moldova. Aci a căzut Colonelul N. Piperescu, unul din eroii dela Oituz.

Detașamentul trimes, între timp, de Div. 3-a în ajutorul trupelor dela Jiu nu-și putuse îndeplini misiunea și la 10 Noemvrie, inamicul ocupă Râmnicul-Vâlci. Rămășițele Div. 13-a fură retrase pe malul răsăritean al Oltului.

Mackensen trece Dunărea

În vreme ce Falkenhayn ocupa astfel Oltenia, Mackensen, care până atunci așteptase ruptura frontului muntos, trece Dunărea, pe ceață, la Zimnicea (10/23 Noembrie), aruncând spre Glavacioc perdeaua de trupe a Grupului apărării Dunării, care încerca să-i taie calea la Smârdaioasa și apoi la Vitănești. Zorit să ajungă la București înaintea colegului său, care coboară dela munte, Mackensen înaintea cu grosul forțelor sale (Armata Kosch) de-a-lungul șoselei Alexandria—București, în vreme ce dreapta lui alunecă spre Giurgiu, înlesnind altor forțe bulgărești să treacă Dunărea prin acel loc.

Căderea liniei Oltului

În acest timp, Armata Kühne (D. 301, 41, 11 Bav.) zăbovea în fața Drăgășanilor și Slatinei, oprită de trupele românești întărite tardiv pe malul stâng al Oltului, după îndemnul mai vechi al Generalului Călcer, care plătise, cum am văzut, cu pierderea comandamentului — încă dinainte de prima bătălie dela Jiu — ideia părăsirii ordonate a Olteniei¹⁾. Mai expeditiv,

¹⁾ Apărarea Slatinei e organizată în grabă de rămășițele grupului Jiu (Div. 1/11 și 17) retrase din Oltenia. La dreapta ei, făcând front spre Drăgășani și legătură cu apărarea Oltului de sus, s'a intercalat Divizia 2/5 sosită din Dobrogea.

În sfârșit, la 14 Noembrie, inamicul izbutește să-și ajungă misiunea, ocupând Curtea de Argeș. De aci, trupele lui Krafft se despart. Dreapta lui, continuă să preseze armata I spre Pitești, pe când stânga lui apucă spre răsărit, cu gândul de a întoarce prin Söldănești flancul Grupului Nămăești, și toată apărarea munților.

Schmettow lua drumul Caracalului, găsea podul dela Stoenești neapărat și pătrundea la rândul său cu regimentele de cavalerie în Muntenia (11/24 Noembrie). Amenințat să-și vadă întoarsă aripa stângă a armatei care apără Oltul de sus, Comandamentul român — care nu are în flanc decât Div. I Cv. — ordonă părăsirea liniei Oltului.

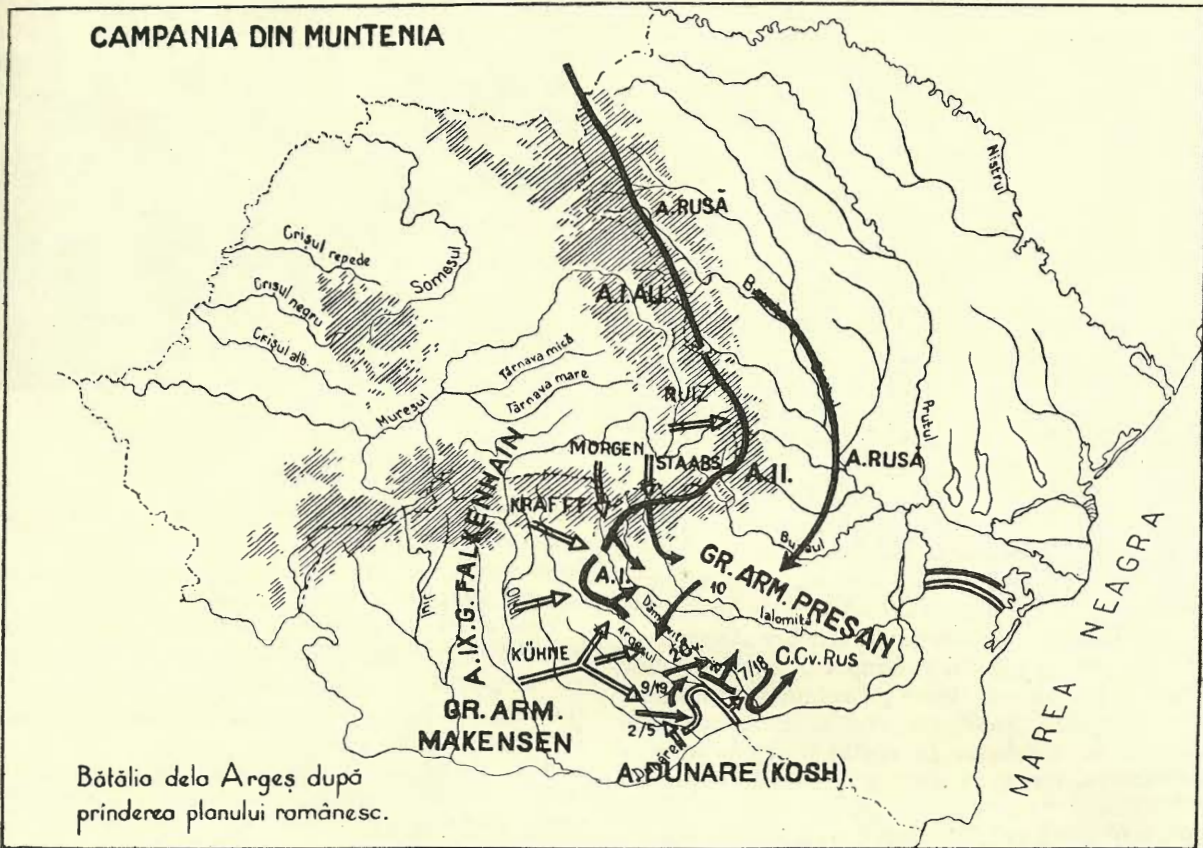
Bătălia de pe Argeș

Comandamentul grupului de armate românești, care operează în câmpia Munteniei e trecut pe seama Generalului Presan²⁾. Acesta își dă seama că între trupele lui Falkenhayn, care înaintea din Oltenia apropiindu-se de Argeșul superior și ale lui Mackensen, care se apropie de Argeșul inferior, există un

²⁾ Grupul de armate ale Generalului Presan cuprinde, la dreapta, Grupul Apărării Oltului, compus din rămășițele Armatei I (resturile diviziilor 1/11, 2/5, 8/17, 13/23 și 14), care fac cerc în jurul Piteștilor; la stânga, rămășițele Grupului Apărării Dunării (Div. 18-a), care se retrag spre Argeș pe șoselele București—Giurgiu și București—Alexandria, întâmpinate de Div. 21-a. În golul dintre cele două grupuri, Div. 1-a și 2-a de cavalerie acoperă apropierea Div. 9/19 din Dobrogea, a Div. 7-a din Moldova și a Div. 10-a de pe Valea Prahovei, pe Argeșul mijlociu.

Grupul apărării Oltului are în față tot grupul Krafft și stânga Armatei lui Kühne. Grupul apărării Dunării are în față armata Kosch (Mackensen). Între ele, acoperit de perdeaua Cavaleriei lui Schmettow, înaintea, neștiut, grosul lui Kühne.

La munte, Armata II ține sectorul Nămăești cu Div. 12, 22, și 2 Bg. călărăși, sectorul Prahova cu Div. 4 și 16, sectorul Bratocea cu Div. 3, sectorul Buzău cu Div. 6, Vrancea cu Brig. 7 mx. și Oituz cu Div. 15. La Nord sunt Ruși.

gol de aproape 100 km., ce poate fi exploatat strategic printr'o lovitură abil executată după modelul clasic al manevrei pe liniile interioare. De acord cu generalul Berthelot, comandantul Misiunii militare franceze, sosită de curând în ajutorul României, Presan hotărăște să dea bătălia pentru apărarea Bucureștilor, aruncând în flancul stâng al armatei lui Mackensen o masă de manevră adusă din regiunea Costești-Titu.

În timp ce Divizia 21 (Lambru) depășind resturile în retragere, ale Grupului apărării Dunării, face față inamicului la Naipu, călare pe șoseaua București Alexandria diviziile 2/5 (Socec) și 9/19 (Scărișoreanu), primesc ordin să coboare către Sud, primul pe Clanița și Dâmbovița spre Drăgănești, al doilea pe Neajlov în direcția Ghimpați, spre a cădea în flancul și spatele dușmanului care înainta descoperit, ne mai crezând în rezistența serioasă a Românilor. Divizia 2-a de cavalerie, aflată la Talpa-Ionești, are ordin să acopere flancul diviziilor de atac, ținând legătura cu rămășițele Armatei I-a, care luptă în retragere dela Pitești împotriva trupelor lui Krafft, ce coboară prin Curtea de Argeș dela Râmnic.

Presiunea inamicului silește însă pe Lambru să se retragă luptând în zilele de 16, 17 și 18 Noembrie, spre Ghimpați și Bălăria, apoi spre Gorneni pe Neajlov, până la Mihăileni pe Argeș. Div. 217 inamică îl urmărește de aproape. Respingând avangardele lui Von der Goltz, Scărișoreanu ajunge în seara de 17 Noembrie prin Rușii lui Assan și Videle-Cartojani la Bălăria. Aci surprinde cartierul diviziei 217 ina-

mică (Gallwitz), care abia mai are timp să comunice telefonic trupelor lui din prima linie « Rumänen hier! » și se retrage în grabă.

Descoperită de divizia lui Von der Goltz, care trebuia să-i apere flancul, Brigada Vogel a Diviziei 217 e acum aproape înconjurată. Ea luptă la 18 Noembrie, la Bănești, Chirculești și Epurești, simultan cu fața spre răsărit, spre apus și spre mieznoapte. Dar, cu toate atacurile succesive ale trupelor românești date spre Stâlpu, Prunaru și Bălăria, inamicul — ajutat de inacțiunea Rușilor cari, deși sosiți pe Argeșul inferior în flancul stâng al dispozitivului românesc, refuză să intre 'n luptă spre a desăvârși astfel și din spre Sud înconjurarea — nu poate fi scos din pozițiile în care s'a retransat peste noapte.

Între timp, Socec care, deși întârziat de avangardele lui Schmettow, a ajuns totuși prin Blejești și Purani, până aproape de Flămânda, e oprit la Târnava de o puternică artilerie inamică. În urma avangardelor lui Schmettow, care aleargă spre Argeșul mijlociu spre a cădea în spatele trupelor care se retrag dela Pitești — fără a pricepe sensul mișcării trupelor românești, pe care le întâlnește 'n cale, socotindu-le coloane răzlețite ale armatei I-a în retragere — sosește armata lui Kühne. Și ca o culme de nenoroc, ordinul românesc de operații cade în mâna inamicului în dimineața de 18 Noembrie/1 Decembrie.

Cetindu-l, Falkenhayn pricepe că trupele ce i se semnalaseră mergând spre Sud-Vest nu sunt trupe de fugari în debandadă, ci brațele unui clește ce se

închide asupra colegului său Mackensen. Cu toată rivalitatea celor doi generali, Falkenhayn nu e omul care să compromită soarta unei bătălii pentru o ambiție personală. Dându-și seama de situație, el ordonă diviziilor armatei Kühne să pătrundă în intervalul dintre cele două grupuri românești pentru a le întoarce flancurile. Diviziile 11 Bv. și 115 primesc ordin să facă conversiune spre Sud-Est, căzând în spatele grupului de manevră românesc.

Această mișcare salvează pe Mackensen și schimbă soarta bătăliei.

Din încercuitori, Românii cari luptă pe Argeșul inferior sunt amenințați să fie înconjurați de al doilea cerc dușman ce se strânge în jurul lor. Devenit comandant suprem al armatelor dușmane care s'au unit în câmpia Munteniei, Mackensen rectifică planul lui Falkenhayn în sensul că numai Divizia 11 bavareză va face conversiunea, fapt care va face pe colegul său să-i reproșeze mai târziu că a pierdut ocazia să distrugă armata română. În fața presiunii lui Kühne, Divizia Socec, nevoită să-și schimbe direcția spre Est, se debandează la Flămânda. Șărișoreanu isbutește însă, ajutat de Lambrou să se retragă în ordine peste Argeș, ca și Grupul apărării Dunării, a cărui aripă stângă fusese primejduită un moment de Bulgarii care, veniți din spre Comana, au trecut și ei apa la Grădiște. În același timp, la centrul dispozitivului românesc, Div. 10, înaintând spre Argeșul mijlociu, oprește la Potlogi, Căscioarele și Malu Spart, infiltrarea celeilalte aripi a lui Kühne între cele două grupuri românești, restabilind continuitatea frontului dela munte la Dunăre.

Dusă cu forțe insuficiente, executată șovăelnic și lipsită de noroc, manevra încercată de Comandamentul român pentru apărarea Bucureștilor n'a reușit. Bătălia dela Argeș, care ar fi voit să fie o nouă Marnă, e pierdută. Comandamentul român, care a isbit totuși să-și salveze trupele de încercuire, dă ordin de retragere.

Inamicul ocupă Bucureștii

La 23 Noemvrie, dușmanul ocupă Bucureștii fără rezistență, Comandamentul român voind să cruțe Capitalăi, deja încercată de bombardamentul avioanelor dușmane, prăpădul luptelor de stradă. Încă dela 12 Noemvrie, Regele și Guvernul țării se strămutaseră la Iași.

POPULAȚIA BUCUREȘTILOR AȘTEPTÂND INVAZIA

INAMICUL OCUPĂ BUCUREȘTII

Retragerea

Cu o zi înainte de capitularea Bucureștilor, căzuseră Ploeștii, după ce Românii distruseseră, sub îndrumarea și din îndemnul Englezilor, întreaga regiune petroliferă.

Spre a nu fi încercuită de inamic, Armata II-a română, care primise dela Marele Cartier ordin să reziste pe poziții până'n ultimul moment se retrăgea din munți, aliniindu-se armatelor care se retrăgeau în câmpie.

Această retragere se execută relativ regulat, trupele românești degajându-se aproape peste tot, la timp, de presiunea inamică¹⁾.

¹⁾ Amenințat încă dela căderea Curții de Argeș de flanc-gardele lui Krafft care încercau să-i prindă aripa stângă, înaintând peste muscele, spre Șoldănești, Grupul Nămăești luase măsuri de retragere. Numai Div. 12-a, ajunsă de Div. 216-a germană, își pierde artileria. La fel, Grupul Prahova, care — spre a se pune la adăpostul unei întoarceri dușmane prin valea Ialomiții, — se pregătise să ocupe o nouă poziție la Comarnic, e nevoit să se retragă spre Sud, odată cu căderea Ploeștilor. Div. 16-a isbutește să strecoare în valea Teleajenului; dar Div. 4-a, care a întârziat în valea Doftanei, e înconjurată de inamic la Mislea și silită să capituleze.

A doua zi după căderea Bucureștilor, continuitatea frontului românesc era reconstituită. Dela munte la Dunăre, nu mai era decât o singură masă de trupe ruso-românești în retragere spre răsărit, urmărite de aproape de dușman, dar scăpate de încercuire.

La *dreapta*, Armata II-a, degajată din văile Dâmboviței și Prahovei, e pe linia Teleajenului, în retragere spre Cricov. Div. 3-a a părăsit Măneci-Ungureni, Div. 16-a e între Văleni și Boldești. Div. 12-a la Bucov, Div. 22-a la Răchieri și Div. de cavalerie la Albești. La *centru*, resturile fostului Grup Presan (Armata I a Generalului Stratulescu și fostul Grup al apărării Dunării, comandat de Generalul Iancovescu) se retrag la răsărit de șoseaua București—Ploești, în direcția Urziceni. Div. 1/17 e la Țigănești, Div. 11-a la Tâncăbești, Div. 2-a cav. la Balotești, Div. 7-a la Tunari, Div. 9/19 la Ștefănești și Gr. Iancovescu între Afumați și Pasărea. Dar la 24 Noembrie, inamicul a surprins și aci Div. 11-a care întârziase la Cocioc, capturându-i Comandantul și întregul stat major. Oboseala trupelor l-a împiedecă însă să exploateze spărtura. La *stânga*, Corpul IV rus e încă pe Argeșul inferior, u Div. 2-a între Fundelele și Brănești, cu Div. 30-a între Tânganu și Vasilați și cu Div. 40-a între Budești și Oltenița.

Inamicul încearcă deasemeni o mișcare de învăluire împotriva Corpului IV rus, aruncându-i în spate Corpul Schmettow, spre a-i tăia retragerea către Ialomița. Oboseala atacatorului și proasta stare a potcovitului cailor săi, zădărnicește însă operația.

Bătăliile de pe Cricov și Râmnic și dela Brăila și Focșani

Rezistențele succesive ale Românilor, alături de Ruși — cari au sosit, dar nu luptă decât în retragere: pe Ialomița¹, pe Cricov și pe Râmnic²), unde s'au pregătit din timp poziții —, nu pot împiedica pe inamic să înainteze și să ocupe Focșanii în ajunul Crăciunului.

¹) Rezistența pe Cricov și Ialomița

O săptămână, după căderea Bucureștilor armatele ruso-române în retragere sunt întâmpinate de grupul de cavalerie al Generalului Keller, care acopere înaintarea armatelor IV și VI rusești, trimise din Moldova în ajutor.

Armata II-a română face front pe Cricov și Corpul IV rus la Nord de Ialomița între Pogoanele și Piua-Petrii, acoperit de Div. 8-a cav. Între ele, resturile Armatei I române se strecoară anevoie printre convoaiele de refugiați, pe drumurile desfundate de timpul rău, neizbutind decât cu greu să rupă contactul cu dușmanul. Acesta se infiltrează cu Div. 216, 301 și 109 între Cherăseni și Caragilele, spre Cilibia, silind cele două aripi ale frontului ruso-român, oprite un moment, să reia mișcarea de retragere, spre pozițiile pregătite mai înapoi.

Regruparea forțelor

La 7 Decembrie, frontul e reconstituit în fața Râmnicului.

Armata II-a ține aripa dreaptă, în regiunea munților, acoperind cu grupul Oituz—Vrancea (Div. 15-a, Brig. 7-a mixtă și Brig. 3-a Călărași) granița până în valea Uzului, unde se leagă cu armata IX-a rusă. Mai la Sud, grupul Râmnic (Div. 3-a, 1-a și 6-a întărită la dreapta cu Div. rusă de Cazaci Transamur și la stânga cu Div. 7-a în rezervă) ține frontul între Vintileanca și Racovițeni, comandat de Generalul Văitoianu. Armata IV-a rusă (Ragoza) ocupă la centru, linia Racovițeni — Bălăceanu — Galbenul — Vișani, sprijinită la ambele aripi pe apa Buzăului. Iar la stânga, armata VI-a rusă, s'a oprit pe Călmățui pe linia Filipești—Viziru.

Mackenzen și-a regrupat și el forțele. La dreapta, armata Kosch (D. 217 G, 12 și 1 Bg.) a luat poziție pe Călmățui, în fața armatei a VI-a rusești, între Făurei și Dunăre. La stânga, grupul Gerok al armatei I austro-ungare (Div. 187, 71, 1 cav. și 218) primește ordin să facă față spre Est, prin munții Vrancei, armatei a II-a românești. La centru, Falkenhayn a grupat judicios forțele armatei a IX-a împotriva dreptei armatei a IV-a rusești (Corpul VIII) și a stânzei armatei a II-a române (Gr. Râmnic). La stânga, el a adunat sub comanda lui Krafft toate unitățile sale de munte (Corpul alpin bavarez și Div. 73-a compusă din Brigăzile alpine austro-ungare). La mijloc, a concentrat masa de ruptură. Corpul Morgen (Div. 12 Bav., 76, 216 și Div. 301 împrumutată lui Kühne, având în rezervă Div. 39 G.). La dreapta, în fața Corpului VII rusec, e concentrat grupul Kühne (Div. 109, 115, 11 Bav.). În spatele acestuia, în rezervă, a oprit Corpul de cavalerie Schmettow și Div. 11.

²) Bătălia dela Râmnicul Sărat

La 9 Decembrie, comandantul suprem deslănțue atacul împotriva poziției ruso-românești. Intenția lui e să-i rupă centrul cu Corpul Morgen, în spre Râmnicul-Sărat și apoi să întorcă cu Corpurile Krafft și Kühne aripelile interne ale Armatei a II-a române și ale Armatei a VI-a rusă aruncându-le în spre munți și în spre Dunăre. În același timp,

O acțiune combinată a trupelor dușmane, care termină ocuparea Dobrogei, cu cele învingătoare de pe Râmnic, aduce în sfârșit inamicului stăpânirea Brăilei și instalarea lui pe Siret, pe linia cea mai scurtă a frontului, aleasă pare-se, de Comandamentul rusec, încă dela începutul operațiilor¹).

primește ordin să atace: Corpul Gerock, din spre Vrancea și armata de Dunăre în direcția Brăilei, pentru a cădea în spatele aripelor ruso-românești și a le desăvârși distrugerea. În sfârșit, Corpul de cavalerie întărit cu Div. 41, din rezervă, stă gata să pătrundă prin spărtură în direcția podului ce trece Siretul la Nănești.

Concepție strălucită, care trebuia să aducă inamicului, odată cu ocuparea definitivă a Munteniei, distrugerea armatelor ruso-românești, deschizându-i totdeodată și drumul Moldovei prin valea Bârladului. Ispită de neînălțurat, mai ales pentru Falkenhayn, căruia i se părea că trecerea armatei pe seama lui Mackensen, în fața Bucureștilor, îi răpise prilejul unei biruințe similare, pe Argeșul mijlociu.

Atacul se deslănțue la ceasul hotărât. Armata II-a rămâne neclintită în fața încercărilor repetate de străpungere ale Corpului Alpin. Dar la centru, după trei zile de luptă, Div. 12-a bavareză izbutește să cucerească asupra Rușilor

cota 457, de lângă Racovițeni, determinând retragerea Corpului al VIII-lea rusec. La 14 Decembrie, Morgen ocupă Râmnicul-Sărat. Acest fapt înfrunțește asupra situației dela aripa dreaptă, unde Div. 1-a rezistă, la centru, pe dealul Marghiloman, sprijinită de Div. 7-a din rezervă, până ce Div. 6-a dela stânga e antrenată de retragerea trupelor Corpului al VIII-lea rusec și până ce Div. 3-a de la dreapta, urmează retragerea Diviziei Zaamurskaia. Această divizie, pe care Rușii o trimiseseră în ajutorul Românilor fără ca aceștia s'o ceară, părăsise poziția fără luptă, îndată după înlocuirea

REGELE FERDINAND LA CARTIERUL ROMÂNNO-RUS

rea Românilor. Corpul Alpin putu astfel înainta către Nord, spre a-și da mâna în Vrancea cu Div. 218-a a lui Gerock. Atacul acestuia împotriva văii Cașinului fu zădărnicit iarăși de Grigorescu. Dar, retragerea nemotivată a lui Sturdza din Vrancea și desordinea mișcărilor rusești, puseră pe inamic în stăpânirea Măgurii Cașinului, fără ca Grigorescu s'o poată recuceri. Acoperit de corpul Diviziilor de cavalerie siberiene, intercalate la centrul Armatei a II-a, Grupul Râmnic se sustrase însă mișcării de încercuire inamică, retrăgându-se spre pozițiile dinainte pregătite pe linia înălțimilor ce domină valea Susiței.

¹) Bătăliile dela Brăila și Focșani

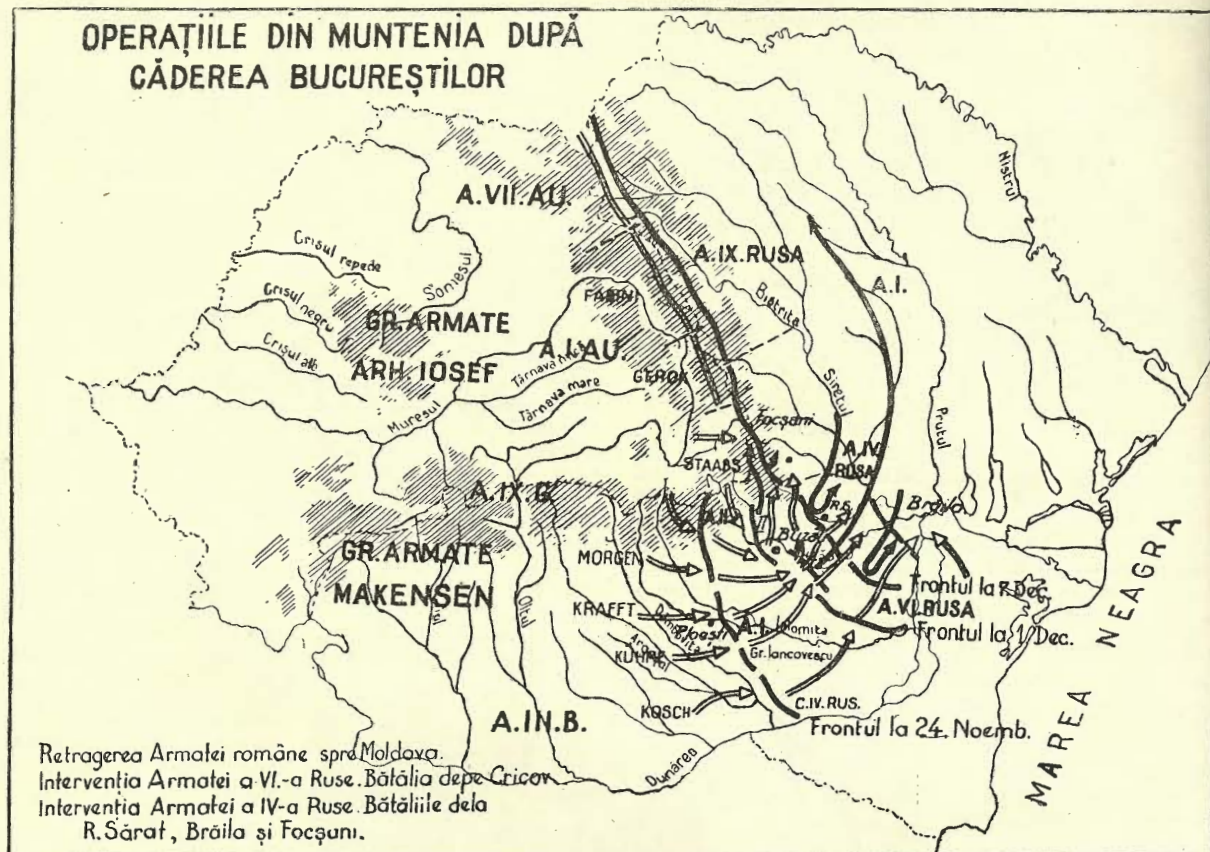
La dreapta, Kosch se pune și el în mișcare, la 13 Decembrie, în direcția Brăilei, concomitent cu Grupul Kühne. Dar rezervele Armatei a IX-a obosește și ținute prea departe de spărtură, nu izbutesc să ajungă la Siret decât după ce Rușii i-au ocupat solid malurile, în cap de pod, în jurul Nămolosei. Cele două armate dușmane își desăvârșesc numai la aripi victoria.

Printr'o mișcare îndrăzneată a Corpului Alpin, Armata IX-a ocupă Focșanii și Măgura Odobeștilor. Iar Armata III-a bulgară, atacând de pe amândouă malurile Dunării, pe care e stăpână de când Rușii au evacuat Dobrogea, izbutește să ocupe Brăila.

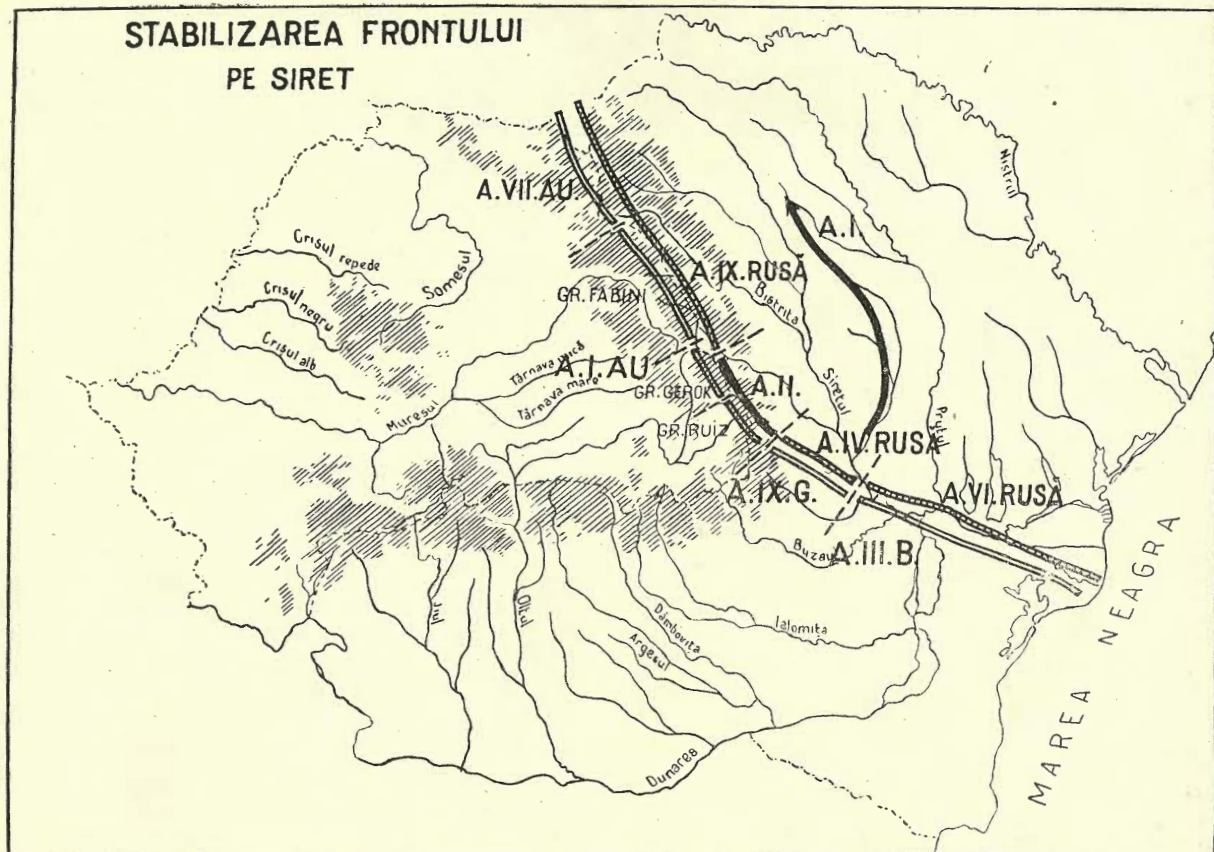
Tăria noilor poziții ruso-române, echilibrul forțelor și asprimea iernii silesc pe inamic să întrerupă operațiile. Părăsind războiul de mișcare, dela munte la Dunăre, armatele se îngroapă în tranșee.

OPERAȚIILE DIN MUNTENIA DUPĂ CĂDEREA BUCUREȘTILOR

STABILIZAREA FRONTULUI PE SIRET

Acțiuni locale pentru îmbunătățirea situației în regiunea munților, cum e aceea dela Pralea, vor mai avea loc, fără mari schimbări, până la mijlocul lunii Ianuarie, după care liniștea se va așterne, cu zăpada, pe front până 'n vara viitoare.

Rezultatele campaniei din 1916

Cu aceasta, se încheie și a treia fază a campaniei din 1916 și cu ea, și prima parte a istoriei războiului românesc. In cursul luptelor, care duraseră peste cinci luni fără întrerupere, armata română fusese învinsă, dar nu fusese distrusă. Datorită rezistenței Armatei de Nord, în munții Vrancei, ea scăpase din brațele cleștelui de fier ce-i pregătise dușmanul. Acesta nu izbutiseră să se închidă decât asupra micului grup dela Cerna. Deși inamicul pușese stăpânire pe regiunea petroliferă și pe grâнарul Munteniei, pe care se pregătea să-l exploateze sistematic, cucerirea lor îl costase atâtea jertfe încât, considerând rezultatele strategice ale eforturilor sale dincursul acestei campanii, primul cartier maistru inamic, generalul Ludendorff, scrie în memoriile sale: « Inceputul anului 1917, ne găsea astfel, în urma acestei campanii, mai slabi decât ne găseam la începutul ei ». E o mărturie de opus celor cari ar pune la îndoială însemnătatea contribuției românești la victoria comună.

Ca o încheiere a campaniei din Muntenia și pentru a sancționa greșelile săvârșite în prima parte a campaniei, Guvernul Brătianu sacrifică pe Generalul Iliescu, șeful Statului Major, socotit de conservatori, răspunzător pentru înfrângerile suferite, înlocuindu-l cu Generalul Presan și apoi, spre a da mai multă creziune rezistenței, face loc Guvernului național Brătianu-Take Ionescu, Filipescu murind între timp.

Intrigi, trădări, tratative

Teritoriul ocupat, organizat de inamic în vederea unei intense exploatare economice, devine un centru de intrigi politice. Carp și Stere, în desacord cu Marșiloman și Maiorescu, uneltesc pentru detronarea Regelui și aducerea pe tron al unui fiu al Impăra-

tului german, socotind că astfel vor putea repara « greșala » pe care o constituia, după ei, intrarea în războiu a României, salvând astfel, după credința lor, integritatea teritorială a României. La 29

Decembrie, Puterile Centrale oferă, prin intermediul prințului Sixt de Bourbon, pace Aliatilor. Franța ar primi Alsacia. Belgia ar fi refăcută, Austro-Ungaria menținută, Serbia satisfăcută; pretențiile Italiei reduse, ale României sacrificate cu totul. Centralii ar primi compensări în răsărit. Dar Aliții, care profitaseră între timp de slăbirea frontului german din apus, spre a recuceri, la Verdun, fortul Douaumont, refuză aceste propuneri. Iar la 24 Ianuarie, colonelul Sturza trece la inamic, cu gândul de a provoca o mișcare de solidaritate cu Puterile centrale printre prizonierii români; mișcare ce, din fericire eșuează.

CAMPANIA DIN MOLDOVA

In acest timp, pe mica porțiune de pământ rămasă neocupată, luptând cu nesfârșite greutatea de aprovizionare a unei numeroase populații refugiate, înfruntând mizeria neîndurătoare a tifosului exantematic ce seceră mii de vieți, ardea totuși para nădejdi, alimentată de voînța neînfrănată și dinamică a Reginei Maria. Insoțit de Brătianu, Principele moștenitor pleacă în Rusia cu gândul întăririi legăturilor cu aliații și al obținerii accelerării aprovizionărilor rătăcite, cu sau fără voie, pe drumul dela Arhangelsk la Prut.

Refacerea

Sub conducerea pricepută și meticuloasă a lui Vintilă Brătianu se înjghebează un minister al materialului de războiu. Spitalele se reorganizează, de asemenea și producția agricolă.

Cu ajutorul materialului de războiu sosit în sfârșit și cu sfaturile misiunii militare franceze, armata română se reorganizează și deprinde meșteșugul războiului modern.

Armatele românești se reduc la două, din care cea dintâi e trimeasă spre refacere în nordul Moldovei, iar a doua (Averescu) urmează să se reconstitue pe front.

TRĂDAREA
Postul colonel Sturza predă complicei său Crăniceanu manifeste pe dealul Cărlan,

REȚELE DE SĂRMĂ IARNA

Armata română se reface pe cinci corpuri. Numărul diviziilor se reduc la 15, desființându-se cele opt divizii de rezervă. Nouile divizii sunt însă omogen înarmate și complet instruite și încadrate. Reduse la patru regimente a trei batalioane, fiecare pe patru companii a 180 de oameni, din care una de mitraliere, diviziile devin mai mobile. În același timp, puterea lor de foc e mult sporită prin înmulțirea mitralierelor (o companie cu opt piese de fiecare batalion) și prin introducerea puștilor mitraliere (câte opt de fiecare companie).

Fiecare divizie dispune, pe lângă aceste regimente de infanterie, de un regiment de vânători și de două regimente de artilerie: unul de câmp, cu 9 baterii de 4 tunuri de 75 mm și unul de obuziere cu 2 baterii: una de 105 și alta de 120 mm.

Fiecare din cele două armate mai dispune de o numeroasă artilerie grea de 105 și 120 mm. cu trageri lungă, de pontonieri și de aviație. În total 12 escadrile 6 Fährman a 6—8 avioane, 3 Nieuport a 7 avioane, una Caudron a 4 avioane una Breguet

REGINA MARIA VEGHIAZĂ UN RĂNIT

de bombardament și 5 companii de aerostație.

Diviziile de cavalerie sunt instruite să lupte pe jos și destinate să constituie rezerva mobilă a armatelor cărora sunt afectate.

Astfel refăcută, armata română luptătoare număra circa 400.000 oameni.

Comandamentul se reorganizează și el, în sensul integrării frontului românesc în frontul general aliat dela Baltică la Marea Neagră. Regele Ferdinand devine comandantul suprem al forțelor ruso-române din Moldova, ajutat de un general rus Sacharow mai întâi, apoi Lechitzki și în urmă Scerbacheff, și de unul român, Presan, Șeful Statului major, ajutat și el, până'n Iunie de Generalul Christescu, apoi de Generalul Lupescu. Șeful misiunii franceze, Generalul Berthelot rămâne consilier tehnic al Regelui.

În primăvară, armata română era gata, și la vederea ei, în ziua de 10 Mai, prin populația Moldovei trecea fiorul unor noi

JURĂMÂNTUL, VOLUNTARILOR ARDELENI

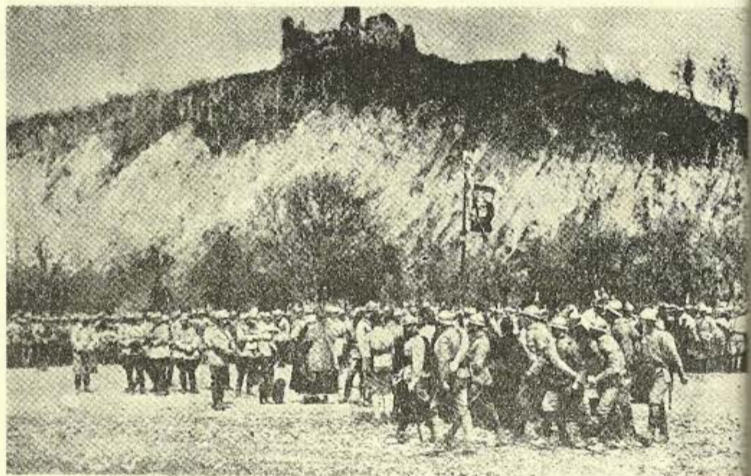
nădeji. Depunerea jurământului voluntarilor ardeleni liberiți din taberile Rusiei, întărea aceste nădeji,

Isbucnirea revoluției rusești

Între timp, aliații ruși dăduseră Românilor un nou prilej de îngrijorare, de astădată de altă natură. În Martie 1917, izbucnise la ei revoluția. Semne grave de dislocare morală a armatei oboșite de războiu se manifestau pe front și înapoia lui. Guvernul provizoriu al Prințului Lwoff, venit cu intenții constituționaliste, făcuse loc guvernului menșevick al lui Kerenski, care, lipsit de autoritate, se trudea în zadar, să însuflețească rezistența unui popor care nu luase parte la război decât silit de clasele lui conducătoare, socotite vinovate de toate relele lui. Cum s'ar fi putut dinamiza, de altfel, voința de a lupta a unor oameni care n'ășteptau decât să meargă acasă spre a se bucura de foloasele « erei noi »

Reforme constituționale

Sub presiunea evenimentelor, Brătianu crezu că a sosit momentul împlinirii reformelor constituționale, făgăduite încă din 1914. Ca odinioară Domnitorii români, Regele țării se lega să dea țaranilor: 1) pământul pe care-l muncesc și pe care l-au apărat

REGIMENT REFĂCUT, SUB RÛINELE CETĂȚII NEAMȚULUI

REGELE FERDINAND I DECOREAZĂ UN DRAPEL

REGELE FERDINAND I ȘI PRINCIPELE CAROL, ÎN ÎNSPECȚIE PE FRONT

SOCIOLBUC

PRINCIPELE CAROL, SUPRAVEGHIAZĂ INSTRUCȚIA TRUPELOR

PRINCIPELE CAROL, LA DIVIZIA 13-a, LA PĂDURENI, ÎN AUGUST 1917

REGELE FERDINAND INSPECTEAZĂ DIV. 12

iarăși cu sângele lăr și 2) dreptul de a hotărî destinele politice ale României prin introducerea votului obștesc. Dovedind un spirit de largă înțelegere istorică, boierimea țării consimți de bună voie la această jertfă necesară asigurării destinului românesc și Parlamentul votă modificarea Constituției, acceptând cele două reforme în mod quasi unanim, cu o singură împotrivire, a d-lui Argetoianu.

Neînțelegerile persistente dintre liberali și conservatori asupra politici generale de conducere a războiului, pe care Brătianu și-o rezervă exclusiv, duseră însă, în Iunie, la demisia lui Take Ionescu din Guvern. Intervenția Regelui potoli însă o vreme, pasiunile și Take Ionescu reveni asupra demisiei.

Situația generală a războiului în anul 1917

Anul 1917 aduse schimbări și în soarta generală a războiului. Văzând că nu-și poate impune lumii pe continent, voința pe calea armelor, Germania recusesse la arma războiului submarin « à outrance ». În cursul lunii Martie 1917, această armă era pe punctul să-și atingă rezultatele strategice, ritmul lunar al torpilărilor atingând a șasea parte a tonajului britanic, nălucind astfel Aliților amenințarea unor serioase dificultăți de aprovizionare. Din nefericire pentru Puterile centrale, excesul folosirii acestei arme le fu fatal. Căci două luni după ce torpilările atin-

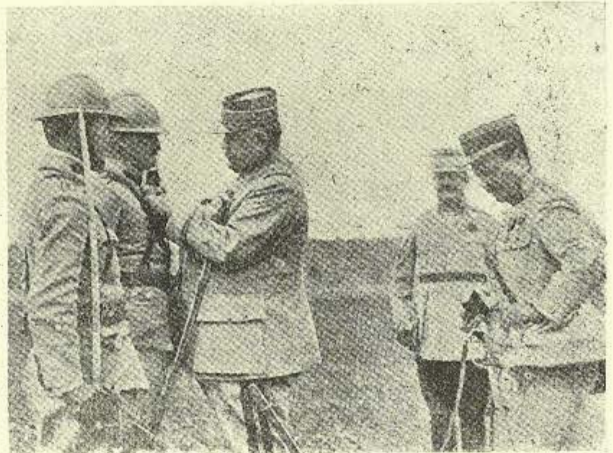

REGINA MARIA ÎN VIZITĂ LA ARMATA II-A

seseră maximum de intensitate, Statele Unite ale Americii, îngrijate de urmările războiului submarin pentru comerțul lor exterior, se alăturară cauzei Aliților, venind astfel să împlinească în rândul acestor puteri, lipsa provocată de dislocarea morală a Rusiei, prin revoluție. Tot restul anului 1917, nu va fi, din punct de vedere al strategiei marelui războiu, decât o lungă agonie a Rusiei, compenstată printr'o așteptare înfrigurată a ajutorului american.

Pentru Puterile centrale, problema ce se punea era să termine cât mai de grabă cu Rusia, spre a-și putea degaja forțele din Răsărit și a le îndrepta către frontul occidental, pentru bătălia hotărâtoare, mai înainte ca Statele Unite să-și poată concentra corpul expediționar nou înjghebat, pe acest front. Iar pentru România, angrenată la aripa stângă a frontului răsăritean, problema ce se punea era aceea de a nu se lăsa antrenată în destrămarea politică a Rusiei.

Profitând de criza morală a armatei franceze, uzată de « tocătoria de vieți » dela Verdun și de de-

GENERALUL BERTHELOT DECOREAZĂ OFIȚERI ROMÂNI

cepția provocată de eșecul ofensivelor zadarnice ale lui Nivelle, care o făceau incapabilă de orice efort mai însemnat, Germanii se pregătiră iarăși de acțiune în Răsărit. În acelaș timp în care repatriau prin Germania, pe revoluționarii maximaliști emigrați în Elveția, spre a desăvârși prin ei, dezarmarea morală a frontului intern rusesc, Germanii pregăteau o nouă operație militară. Ea trebuia să le dea stăpânirea Ucrainei și odată cu ea, puțința unei vaste aprovizionări a populațiunii lor. Operațiunea trebuia să treacă peste trupul Moldovei.

Noua încercare împotriva României

Pentru suprimarea oricărei veleități de rezistență, puterile centrale plănuiesc o acțiune nimicitoare în felul celei întreprinse împotriva Munteniei. O armată a lor va ataca prin Galiția și Bucovina, coborînd de-a-lungul Nistrului, Prutului sau Siretului, după tăria rezistențelor întâlnite. A doua va căuta să străpungă frontul ruso-român între Focșani și Galați, croindu-și drum către Prut. În acest fel, armatele din Moldova, retezate ca printr'o tăietură de foarfece de

Ruși, trebuiau să sufere soarta pregătită cu un an mai de vreme, armatelor din Muntenia. În vederea acestui plan, trupe numeroase fură aduse iarăși în România și concentrate între Focșani-Nămoloasa.

Plan îndrăzneț, care dădea măsura capacității militare a noului comandant suprem german.

Planul ofensivei românești

Din nefericire pentru dușman, Rușii isbutesc să regăsească în Iulie, pentru ultima oară, o licărire a spiritului ofensiv. Pe când Românii pregătesc ofensiva'n Moldova de Sud, ei prepară o acțiune în Galiția.

Concepția ofensivei românești dă iarăși curs vechilor rivalități din sânul Comandamentului român. De o parte, Averescu preconizează ca efortul principal să se facă de Armata II-a, prin străpungerea munților Vrancei și înaintarea să urmeze în direcția Brașov. De altă parte, Presan socotește că efortul principal al ofensivei trebuie să se producă între Focșani și Galați și, odată spărtura făcută, armatele

GENERALUL, BERTHELOT

ruso-române să încerce să întoarcă ambele flancuri ale inamicului, aruncându-l în Dunăre și'n munți, unde urmează să fie întors de Armata II-a și distrus. Din nefericire, acțiunea ruso-română e concepută pe axe divergente, adică cu efecte strategice limitate de puțința desfășurării trupelor pe un front din ce în ce mai larg ¹⁾.

Ofensiva Armatei a II-a

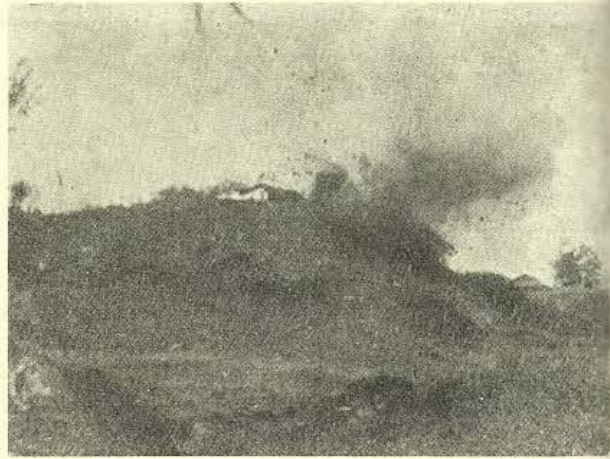
Acțiunea rusească se deslănțue, în Galiția, în ultimele zile ale lunii Iunie 1917. La 10 Iulie, în timp ce

¹⁾ Armata II-a română (Averescu) ocupă, la deslănțuirea ofensivei, munții Vrancei, între Măgura Cașinului și Răcoasa, intercalată între Armata IX-a rusă (Mannerheim) din valea Troțușului și Armata IV-a rusă (Ragoza) care ține frontul Putnei, dela Momăia la Siret.

Armata I-a română (Christescu) e concentrată în vederea ofensivei, pe stânga Siretului, între Movileni și Nămolosa, având la stânga Armata VI-a rusă până la Galați.

În fața Armatei a II-a române, străjuește Grupul Ruiz, având la stânga Grupul Gerock, în fața Armatei a IX-a rusești și la stânga Grupul Gallwitz, până la Balotești, în fața Panciului. De aci, la Vadul Roșca, ține frontul Corpul I, în fața Armatei a IV-a rusești.

Armata I-a română ține în fața Grupul Schaer, dela Vadul Roșca la Măxineni, iar de aci la Dunăre, Corpul LII și apoi Corpul VI turcesc.

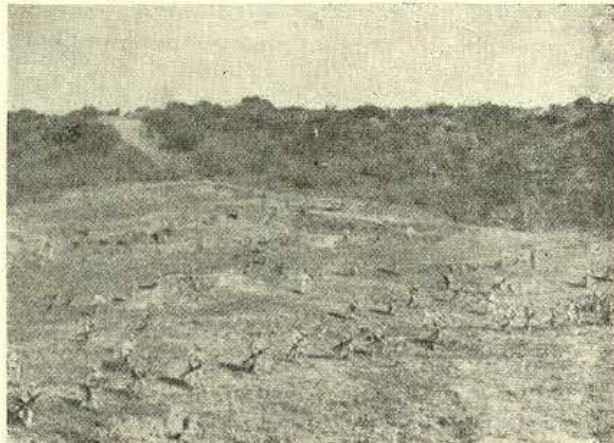
BOMBARDAREA SATULUI MĂRĂȘTI

artileria Armatei I, concentrată pe malul drept al Siretului de unde domină frontul inamic, deschide un foc violent de trei zile, împotriva pozițiilor dușmane dela Nămolosa, Armata II-a declanșează în munți, prin surprindere, după o scurtă pregătire de artilerie, ofensiva în direcția Mărăști ¹⁾.

Bătălia dela Mărăști

¹⁾ Atacul dela Mărăști s'a dat cu toate patru diviziile de care dispunea Armata II-a (Div. 7 și 12 fiind trimise pe Siret, în rezerva Armatei I-a). La dreapta, corpul IV (Div. 8 și 6) sub comanda Generalului Văleanu, ține sectorul defensiv între Arșița Mocanului și Poiana Incărcătoarea. La stânga, Corpul I (Generalul Văitoianu), ocupă cu Div. 3-a (Generalul Mărgineanu) în linia I și cu Div. 1 (Generalul Stratulescu) în linia doua, sectorul ofensiv, în fața Mărăștilor.

Intenția comandantului român — al cărui plan folosea judicios înfățișarea terenului — era, să spargă frontul inamic între Mărăști și Poiana-Incărcătoarea, apoi să lărgescă spărtura spre Vizantea Mânăstirească, ocupând satul Câmpurile. Concomitent, Corpul VIII rusec trebuia să atace Momăia, la sudul sectorului românesc. Odată atins primul obiectiv, Divizia 8-a trebuia să pună în mișcare, făcând conversiune spre Vest, pentru a lărgi spărtura la dreapta, înaintând peste dealul Slatinei spre frontieră; iar la centru, Div. 1 trebuia să înainteze prin spărtura făcută de Div. 3-a și să se alătore acesteia, pe măsură ce înaintarea spre valea Putnei ar fi necesitat o extindere a frontului.

INCERCARE DE ATAC LA VARNIȚA

La ceasul hotărât, pozițiile inamice sunt luate cu asalt de bravi ostășii ai Generalului Mărgineanu. Rând pe rând, cad dealul și satul Mărăști, atacate din piept, în timp ce poziția dela Poiana Incărcătoarea e cucerită prin întoarcere¹. A doua zi, ofensiva își lărgeste câmpul spre Vizantea și Câmpurile².

1) Victoria

Precedat de o violentă pregătire de artilerie, executată în ziua de 10 Iulie cu 292 guri de foc, atacul se deslănțue, cu precizie matematică, în dimineața zilei de 11. La 4 fix, în momentul în care artileria română, care până atunci a orbit pe inamic, își lungește tragerea, spre a bara calea rezervelor lui, trupele românești, care s'au strecurat încă de peste noapte peste apa Lîmpejoarei, urcând pe întunec răpele malului drept până în fața rețelelor de sârmă inamice, pornesc înainte ca împinse de un resort, prin cele șapte breșe, făcute de artilerie, pe care avioanele le-au identificat în ajun. La dreapta, Brigada 12-a și Div. 6-a atacă Poiana-Incărcătoarea. La centru, Bigada 5-a a Div. a 3-a sprijinită de Brigada I din Div. 1-a și de toată artileria acestei divizii atacă dealul Mărăști. La stînga, Brigada 6-a a Div. a 3-a atacă satul Mărăști și Dealul Mănăstioarei.

Atacul se desfășoară, în iureș, unind înfierbântarea trupelor care cred că merg « spre casă », cu priceperea comandantilor cari combină cu abilitate mișcările, întorcând obstacolele ce rezistă atacului de front. La 4 și 10 regimentul 2 Vânători (cel dela Grivița) și Regimentul 4 Argeș, pătrund în tranșeele dușmane de pe Dealul Mărăștilor, între cotele 536 și 500. Ele întorc cota 536 atacată de front de Reg. 18 Gorj, resping pe dușman și urcă, pe urma lui, dealul Teiușului. La 8 și acest deal e definitiv cucerit, în timp ce « curățitorii de tranșee » spulberă cu grenada încercările de rezistență izolată ale grupelor inamice depășite de valul atacator. La dreapta sectorului central, regimentele 17 și 18 lărgesc spărtura, cucerind Dealul-Mare și Cotul Roșca, unde capturează trei baterii de obuziere.

În sectorul din stînga, Regimentul 22 Dâmbovița, atacă la 4¹/₂ de front, satul Mărăști, dar e oprit în fața centrului inamic 116, până ce două batalioane izbutesc să-l întoarcă. La 6 și 10 centrele 117 și 118, care flancau atacul frontal sunt și ele întoarse și cucerite de Români. Inamicul părăsește satul Mărăști, retrăgându-se pe dealul Viei, urmărit de aproape de Români viteazului căpitan Coraru.

Mai la stînga, Regimentul 30 e oprit în fața Mănăstioarei. Aci, inamicul rezistă până seara, când — amenințat pe dreapta lui de Rușii cari cuceriseră Momâia și de Români din spate dela Gogoi de Reg. 22, care oțupase Mărăști — se retrage în fugă spre Susița.

Mai greu au mers lucrurile în sectorul din dreapta, la Poiana-Incărcătoarea, unde atacul demonstrativ al Reg. 24 Tecuciu, care pusese piciorul în prima linie de tranșee dușmane e respins la 4¹/₂ de un contraatac german. Atacul următor deslănțuit de Români la 5¹/₂ nu a mai putut ajunge în poziția inamică. Luptând toată ziua, din greu, Reg. 11 Siret izbuteste însă să pună piciorul în pozițiile dușmane dela cotele 655 și 670 dela pâraul Ciobanul și în tranșeele dela « Căruță » de pe dealul Fântâna Puturoasă. Dar cota 660, de unde s'ar putea întoarce centrul de rezistență inamic dela « Incărcătoarea » nu poate fi cucerită.

Progresul centrului românesc zădărnicește însă rezistența stînzei inamice. Amenințat din spate de Reg. 17 de pe dealul Teiușului, dușmanul părăsește, peste noapte, Poiana-Incărcătoarea și cota 660. Victoria e acum desăvârșită, pe tot frontul de atac. Rușii cuceresc și ei Momâia și Voloșcani.

2) Exploatarea succesului

Averescu ia de îndată măsuri pentru exploatarea succesului. Dreapta Div. 6-a se pune în mișcare, conform planului și, ocupând dealul Coadă-Babei, prin Rotilești. La centru, intervine Div. 1-a din rezervă, ocupând cu Brigada 1-a Dealul-Mare și Câmpurile, cu Brigada II-a satul Vizantea Mănăstirească. La stînga, Div. 3-a ocupă Vizantea Răzășească și înaintează prin Găurile, spre Păroși, în legătură

GENERALUL AVERESCU LA POSTUL DE COMANDĂ DE PE DEALUL PALTIN

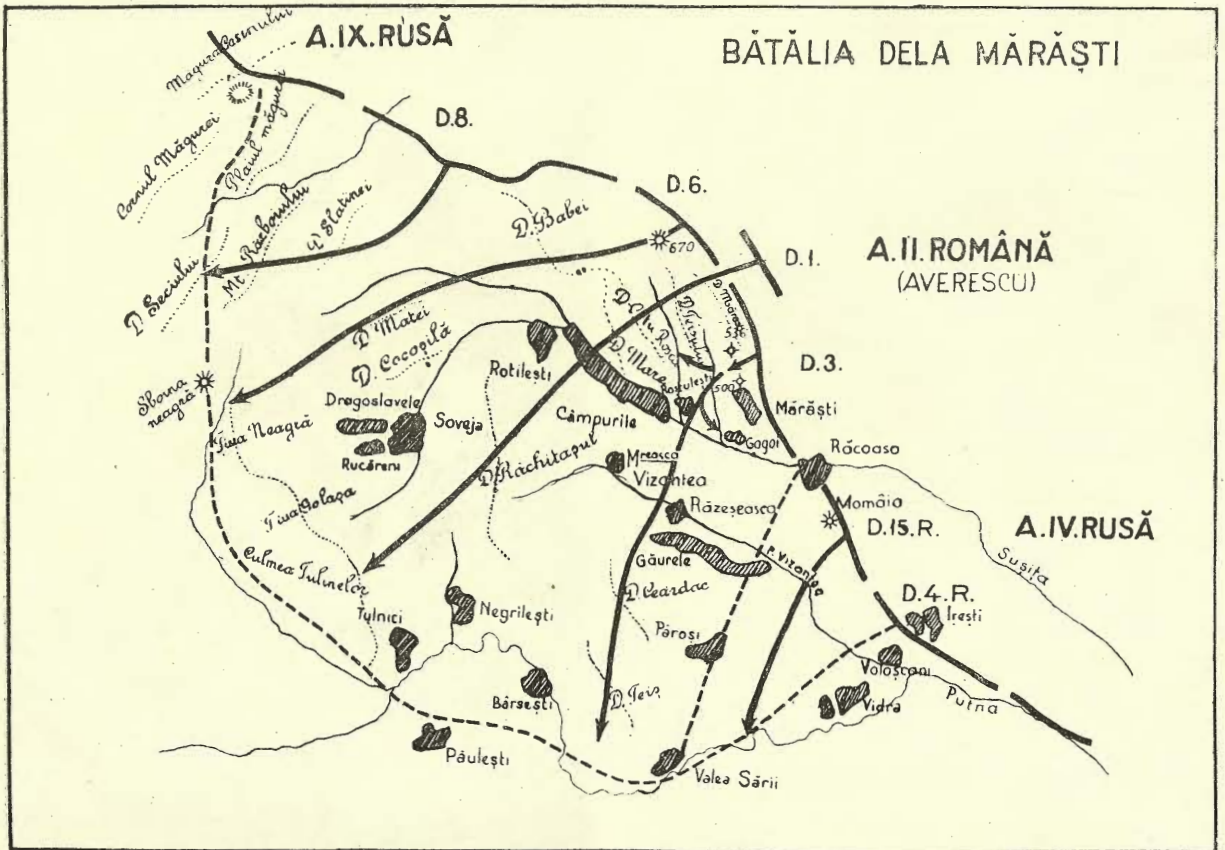
Spre a nu îngădui dușmanului să colmateze ruptura a treia zi, generalul Averescu, îngrijorat de nemișca-

cu Rușii, Averescu retrage în rezervă două regimente din Div. 3-a la centru, în valea Drăcei-Mari și, în timp ce artileria schimbă pozițiile, cavaleria armatei e împinsă prin Gura-Văei și Rotilești, în direcția Sovejei.

TUN ROMÂNESC DE 150 mm CU TRAGEREA LUNGĂ

rea Rușilor, cari trebuiau să atace la rândul lor, între Troțuș și Cașin, dă ordin trupelor să-și sporească înaintarea, spre a ajunge în valea Putnei și pe vechea linie de graniță.

Dezastrul în care sfârșește ofensiva lui Korniloff din Galiția, la Tarnopol, în urma refuzului de a se mai bate al infanteriei rusești — demoralizată de propaganda pacifistă a comuniștilor proaspăt transitați din Elveția de Germani, pentru a desăvârși desagregarea frontului intern rusc — silește Marele Comandament român să oprească ofensiva Armatei a II-a și să contramandeze ofensiva Armatei I-a în prezua atacului. Dar Generalul Averescu continuă mișcarea până la vechea linie de graniță, căutând să exploa-

teze la maximum avantajele tactice ale operațiunii începte ¹⁾. Lucrul nu va fi fără folos, căci — deși carența armatei rusești va împiedica Armata a II-a să culegă roadele strategice ale strălucitei sale biruințe tactice — ofensiva ei nu va rămâne fără consecințe asupra desfășurării ulterioare a operațiilor.

¹⁾ Oprirea ofensivei

Dezastrul rus dela Tarnopol, determină Marele Cartier să ordone lui Averescu, la 12 Iulie, încetarea ofensivei. Dar Averescu se opune și — convingând Marele Cartier — hotărăște să împingă înaintarea, care nu mai întâmpină la centru, decât slabe rezistențe, până la graniță, spre a intercepta comunicațiile dușmanului prin valea Putnei. Ofensiva română a dislocat dispozitivul inamic, tocmai la articulația Grupului de armate Mackensen, cu Grupul Arhiducelui Iosif și ar fi o greșeală să nu se profite de situație.

La dreapta armatei, Div. 8-a execută conversiunea spre Vest, peste dealul Slatinei, punând piciorul pe Plaiul Măgurei și pe pantele muntelui Războiului. La centru, Divizia 6-a ocupă Soveja, Dragoslavele și Rucăreni. Div. 1-a cucerește Răchitașul înaintând către Negrilești. La stânga, Div. 3-a e oprită pe dealul Ceardac, până ce Reg. 24 izbutește să întoarcă poziția inamicului, reluând înaintarea spre Valea Sării. Aci cade viteazul căpitan Coravu, cuceritorul satului Mărești.

La 14 Iulie, centrul românesc e stăpân pe toată culmea Tulnicelor, de unde domină valea Putnei. În fața lui, inamicul, crezând că Averescu încearcă să întoarcă prin valea Zăbalei, Măgura Odobeșilor, în spatele frontului armatei ce luptă la Nord de Focșani, aduce în grabă ajutoare.

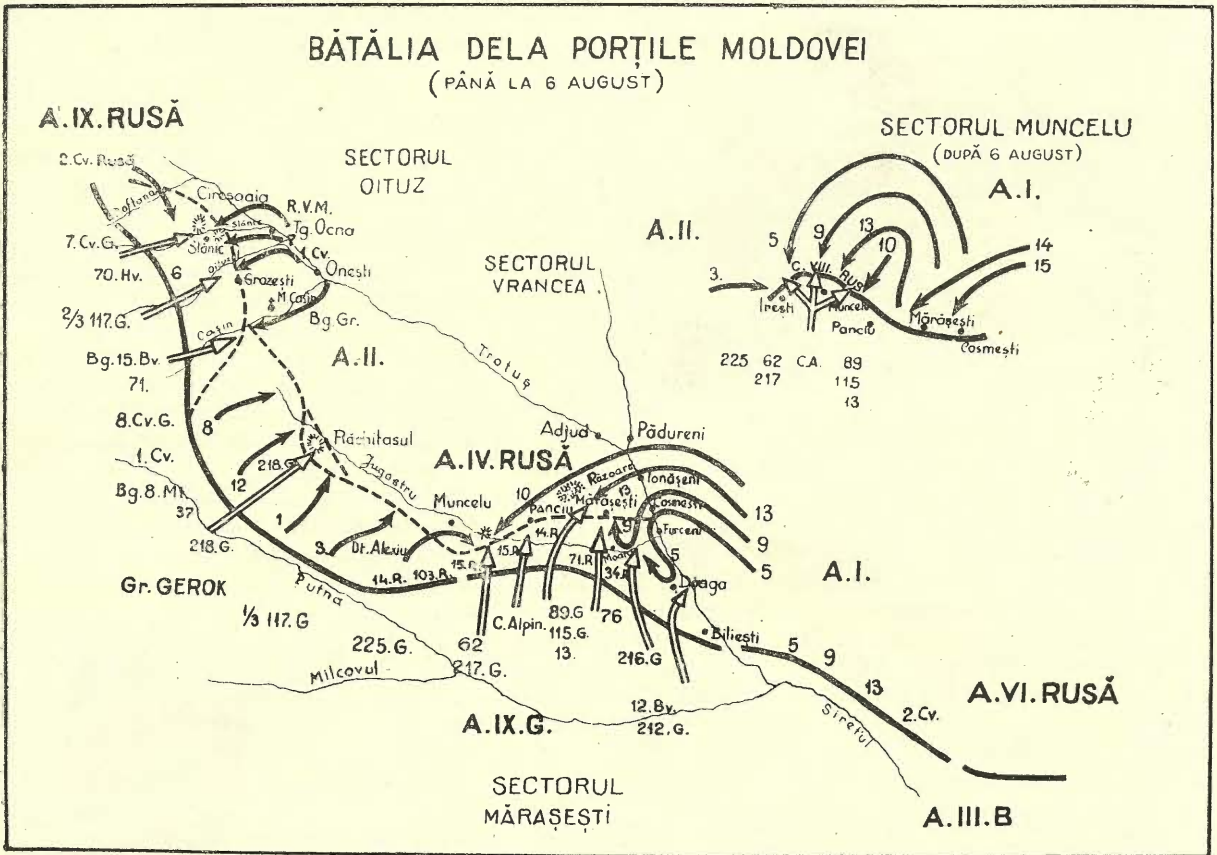
Încercările Diviziei a 8-a de a cuceri la 15 Iulie Măgura-Cașinului, care a rămas ca un ghimpe înfipt în flancul drept al Armatei a II-a, nu reușesc, din cauza defecțiunii rusești.

La 19 Iulie, bătălia se oprește, pe linia Măgura Cașinului — Muntele Seciul — Sboina Neagră — Țiua Neagră — Țiua Golăse — Tulnici — Bârsești — Valea Sării, de unde trece în sectorul rusc spre Vidra și Voloșcani până la Irești.

TUN ROMÂNESC CU TRAGEREA LUNGĂ, CAMUFLAT

BĂTĂLIA DELA PORȚILE MOLDOVEI (PÂNĂ LA 6 AUGUST)

Contra-ofensiva germană

Intr'adevăr, socotind momentul favorabil, inamicul deslănțuie așa numita «bătălie de străpungere de pe Milcov și Susița», cunoscută de Români sub numele de «bătălia dela Mărășești». În realitate, bătălia dela Mărășești nu e decât faza decisivă a unei bătălii mai vaste, dată de inamic pentru forțarea porților Moldovei, împotriva întregului front românesc dela munte la Siret.

Intenția inițială a lui Mackensen era să pună mâna prin surprindere pe podul dela Cosmești și odată stăpân pe acesta, să-și împingă trupele către Nord, prin valea Bârladului.

Dar rezistența întâmpinată, din partea Românilor, din prima zi a bătăliei, în câmpia Siretului, precum și situația creată Grupului Ruiz de ofensiva Armatei a II-a, în munții Vrancei, — îl făcură să-și modifice planurile. Simțind unde este punctul slab al dispozitivului ruso-românesc, el reduce proporțiile inițiale ale operației, strămutând centrul de gravitate al efortului său pe malul drept al Siretului și atacă cele două joncțiuni ale trupelor ruso-române: în câmpia Siretului și la Oituz. Prin aceasta, încercarea de străpungere se transformă într'o bătălie clasică de învăluire a Armatei a II-a¹⁾.

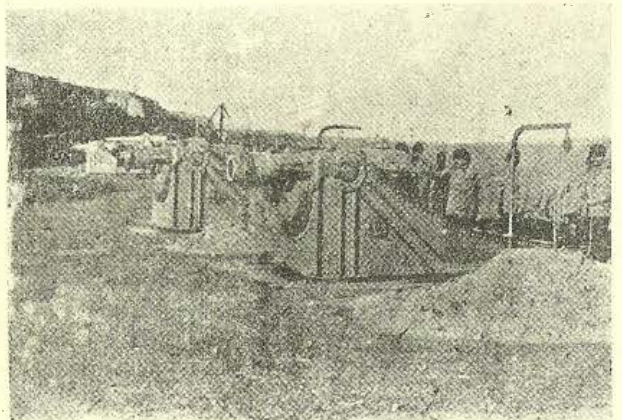
¹⁾ În urma ofensivei românești din prima jumătate a lunii Iulie, frontul Armatei a II-a, împins până'n valea Putnei, forma un fel de pungă înaintată spre inamic, foarte ispititoare pentru oricare tactician crescut în tradițiile «bătăliei de nimicire» moltkeene. Această pungă, inamicul se hotărî să o rețeze, atacând concomitent la cele două

Conceptia aceasta nu este străină de tactica de mai târziu a lui Foch, împotriva «buzunarelor» create de ofensivele lui Ludendorff din Martie și Mai 1918.

Bătălia dela Mărășești

Atacul inamic, sprijinit de o puternică artilerie și gaze, provoacă defecțiunea trupelor rusești în lunca Siretului.

extremități ale ei: la Sud, în sectorul ținut de Armata a IV-a rusă între Mărășești și Panciu, cu direcția Adjud; la Nord, în sectorul Oituzului, între Doftana și Cașin, cu direcția Onești și Tg.-Ocna. Cele două brațe ale cleștelui inamic trebuiau să se închidă în Valea Troțușului, în spatele Armatei a II-a omâne.

MORTIERE ROMÂNE LA COSMEȘTI

TRANȘEE LA BĂLTĂREȚU, PE SIRET

Dar, judecând situația cu luciditate, Generalul Christescu substitue contra-atacând, unitate cu unitate, trupele românești ale Div. 5-a aduse din stânga Siretului, în locul celor rusești, agățându-se de linia satului Doaga și a târgurilor Mărășești și Panciu. În fața acestor trupe noi, atacurile inamicului cedează, deplasându-se spre Vest unde, în fața altor unități rusești, operația se repetă cu Divizia 9-a¹⁾. În acest cadru general, se produce și contra-atacul legendar

1) Bătălia dela Doaga

În dimineața de 24 August inamicul deslănțuie ofensiva în câmpia Siretului. La extrema stângă a Armatei a IV-a ruse, un atac cu gaze al Divizilor 212 germane și 12 bavareze sparge frontul Div. 34 rusești la Bisighești între Movileni și Balta Raței. Prin spărtură pătrunde Div. 216 germană, spre podul dela Cosmești. Dar Div. 5-a trece Siretul pe la Furceni și sosește înaintea dușmanului la 24 Iulie, oprindu-l pe linia satelor Străjescu și Doaga.

Atacul inamic se deplasează a doua zi (25 Iulie) spre Apus, între Străjescu și Făurei, unde Div. 76 și 89 inamice alungă Div. 13 și 71 rusești, venite în ajutorul dreptei Div. 34. Dar Div. 9-a română, trecută la rândul ei pe dreapta Siretului, pe la Cosmești, oprea înaintea inamicului la Moara-Albă.

Atacul inamic se strămută la 26 și mai la Apus. Div. 115 și 62 și Corpul alpin bavarez sparg frontul rusec între Tifefști-Bătinești și Pătrășcani. Intervenția Div. 13-a română la Apus de Mărășești restabilește situația la Nord de pârâul Jugastru (29 Iulie). Spre Vest însă, Div. 62 și Corpul alpin au făcut un mare progres ocupând Panciu și respingând Div. 13 și 15 rusești către Nord.

PODUL, DELA FURCENI

al regimentului 32 Mircea, care, în cămașă, izgonește pe inamic din satul Moara Roșie.

Contra ofensiva încercată de armata I-a, pentru a recuceri terenul pierdut, nu reușește. Christescu trece și Divizia a 13-a pe dreapta Siretului¹⁾.

Presiunea asupra celor două armate se întetește, căci Mackensen a făgăduit, la plecarea din București, că « în două săptămâni va fi la Iași ». Și timpul trece. La extremitatea sudică a frontului bătăliei, un violent atac inamic cu gaze surprinde Div. 5-a și covârșește apărarea podului dela Cosmești, care, amenințat, e aruncat în aer de Români²⁾.

În plină criză tactică a bătăliei, între comandanții armatelor rusești și românești destinate să coopereze, izbucnește un conflict violent. Incapabil să-și stăpânească trupele pe poziție, în fața presiunii inamice, generalul Ragoza, care comandă Armata IV-a rusă, propune părăsirea frontului și retragerea trupelor pe o nouă poziție, pe stânga Troțușului și a Siretului. Dar comandantul Armatei I-a române, refuză să accepte ideea și ia măsuri ca această retragere să devie imposibilă, așezând în spatele frontului mitraliere care taie drumul fugărilor. Fapt pentru care, Rușii amenință să îndrepte tunurile asupra Românilor. Consiliul de război, prezidat de Regele Ferdinand care comandă acest front, chemat să restabilească unitatea, sacrifică pe Generalul Christescu lui Ragoza,

GENERALUL CHRISTESCU

pentru aceleași motive pentru care odinioară Joffre sacrificase lui French, pe Lanrezac, în preziua bătăliei dela Marna. Ideea generalului înlăturat triumfă totuși. Dar misiunea de a o realiza trece asupra Generalului Eremia Grigorescu.

1) Contra-ofensiva română

Românii, care au adus acum în dreapta Siretului 4 Divizii, încearcă să ia ofensiva spre a recuceri terenul pierdut. Nu reușesc însă, pentrucă inamicul e hotărât să învingă cu orice preț și are masate în regiune, forțe multe.

2) Surprinderea dela Cosmești

Istovită, Div. 5-a e atacată prin surprindere în noaptea de 29/30 August în lunca Siretului, la Nord de Doaga, de Div. 216. Covârșită de focul artileriei dușmane, ea pierde pârârea Călini, apoi pârârea Prisaca. Dușmanul e aproape să pună mâna pe podul dela Cosmești, unul din principalele obiective ale bătăliei. În fața primejdiei, podul este aruncat în aer. Div. 15-a, care a trecut Siretul la Ionășești, înlocuște însă resturile Div. 5-a și oprește pe inamic la Sud de satul Cosmești.

Atacul dușman se întinde însă tot mai spre Vest către Muncelu, unde Armata II-a trebuie să intervie cu stânga (Div. 10-a) în sprijinul dreptei Armatei a IV-a rusești.

Bătălia dela Oituz

În acelaș timp, inamicul atacă prin Valea Cașinului spre Grozești și Târgul Ocna, la joncțiunea Armatei a II-a cu Armata a IX-a rusă. ¹⁾ Aci, datorită eforturilor Generalului Averescu, care e în termeni buni cu Generalul Mannerheim — eroul de mai târziu al independenței finlandeze —, coeziunea rusoromână e mai mare și sprijinul artileriei ruse efectiv.

Contra ofensiva Armatei a II-a în direcția Cașinului, atacul Coșnei și Cireșoaii, — unde se distinge noul Regiment al Vânătorilor de munte, al Principelui moștenitor, — atacul și contra atacurile date în jurul muntelui Cocoșilă, sfârșesc

prin a fixa pe inamicul care înaintase până la Grozești. Stăvilît și la Muncelu de Div. 10-a, el nu mai poate nădăjdi să întoarcă Armata a II-a. E acum rândul Românilor să treacă la ofensivă, restabilind situația pe înălțimile dela Apus de Slânic și Târgul-Ocna.

¹⁾La 26 August, Corpul VIII austro-ungar deslănțuie atacul dela Oituz: Div. 70 Honvezi și Div. 7 Cav. germană atacă la Nord, pe dreapta

și pe stânga Slânicului, respingând de pe dealul Pravila și Ungureanu trupele Div. 7-a și ocupând Slânicul Moldovei. La Centru, grosul Div. 117-a intră în Herăstrău și cucerește dealul Mateiușca, cheia poziției românești. La Sud, Bg. 15 bavareză pune stăpânire pe cota 619 și împinge Div. 6-a spre valea Leșunțului.

Situația e gravă, mai ales la Nord, unde inamicul a atins la 28 Iulie ultimul șir de înălțimi ce-l despart de Târgul-Ocnei: Cireșoia, Măgura și Coșna. Intre Oituz și Cașin, el a luat dealurile: Chioșurilor, Arșiței și Leșunțului și a pus piciorul în marginea de Vest a satului Grozești.

Dar la 29 August, Românii contra-atacă. La dreapta, Reg. Vânătorilor de munte, care primește cu acest prilej botezul focului, atacă Cireșoia, sprijinit pe dreapta de Div. 2 rusă de cavalerie, care urcă dealul Vrânceanului și pe stânga de Div. 7-a care înaintează pe amândouă versantele dealului Măgurei. La centru, Div. 1 Cav., sosită în grabă dela Onești, descalecă la Nord de Grozești, spre a întoarce apărarea Coșnei, cucerind Cota 703. În sfârșit, Brigada de Grăniceri a viteazului General Cantacuzino, pornind dela Mănăstirea Cașinului atacă la stânga Fabrica de sticlărie. Contra-atacul român isbuteste să fixeze pe inamic. Incercările Românilor de a relua ofensiva nu vor reuși, din cauza infanteriei rusești, care va refuza să coopereze cu dreapta Armatei a II-a.

DIVIZIA 7-a DEFILEAZĂ

Frontul românesc, prezentând în urma progresului inamic, o ieșitură primejdioasă în cazul unui nou atac pe flancuri, Armata II-a primește ordin să se retragă, fără lupte, pe o linie de apărare mai sigură ¹⁾.

Criza bătăliei dela Mărășești. Atacul dela Răzoare

Atacuri după atacuri vin să se sfârșime de rezistența Div. a 9-a și a 13-a din fața gării și a târgului Mărășești.

¹⁾Retragerea strategică a Armatei a II-a

Față de presiunea exercitată de inamic la ambele aripi și pentru a evita poziția aventuroasă trupelor de pe Putna, precum și pentru a libera Corpul al VIII-lea rus, chemat în ajutorul Armatei a IV-a, comandantul Armatei a II-a se hotărăște să cedeze in joncțiunilor Marelui Cartier și retrage la 1 August, Corpul II (Div. 12, 1 și 3) din valea Putnei, pe linia înălțimilor dela Sud de Sușița: Vârful Războiului, dealul Matei, dealul Runcului, Răchitașul — Momăia — dealul Porcului — Irești.

Degajat, Corpul VIII rusec (Div. 14, 103 15 și Div. Cav. Zaamurscaia) încearcă să refacă frontul la Nord de Panciu, pe linia satelor Șerbești — Repedea — Străoani — pădurea Răzoare. Nu reușește însă pe deplin căci inamicul cucerește Ireștii și atacă în spre Muncelu. Numai intervenția Div. a 10-a română sosită prin Pădureni, din stânga Siretului, și a detașamentului Alexiu, format de Armata II-a, reușesc să stabilizeze situația în acest sector.

VĂNĂTORII DE MUNTE LA ATACUL CIREȘOAII

GARA MĂRĂȘEȘTI DUPĂ BĂTĂLIE

În sfârșit, la 6 August, atacul inamicului reușește să producă ruptura, în sectorul dintre Div. 10-a și a 13-a, între Mărășești și Panciu, în vecinătatea imediată a pădurii «la Răzoare»¹⁾. Spărtura făcută în zorii zilei e exploatată imediat de inamicul care crede că ține, în sfârșit, victoria decisivă. Porțile Moldovei par iarăși gata să se deschidă dușmanului.

Dar ajuns lângă pozițiile artileriei, care trage cu învierșunare, inamicul, e întâmpinat de contraatacul fulgerător al ultimelor rezerve ale Diviziei a 13-a care-l aruncă în pădure.

La marginea ei, atacul se clatină, dar comandantul se aruncă în fruntea trupelor ce pornesc

¹⁾ Atacul dela 6 August

La 6 August, inamicul deslănțuie un atac general, pe tot frontul, dela munte la Siret cu gândul să sdrobească definitiv rezistența forțelor ruso-române.

La Oituz, Bavarezii atacă spre Grozești — Cota 547 — Dealul Sticlăriei—Chioșurile, însă fără rezultat. La centru, după lupte grele, Div. 218 cucerește cota 896 de pe Răchitaș, asupra Div. 12 românești.

În câmpie, Div. 76, 89 și 12 bavareză atacă la Sud de Mărășești, cucerind Fabrica de parchete și respingând Div. 9-a română pe lizera târgului, în fața gării.

Atacul dela Răzoare

Mai spre Apus, Div. 115 sparge frontul românesc la punctul de legătură dintre Div. 10 și a 13-a, în vecinătatea pădurii «La Răzoare». Prin spărtură, inamicul iese din pădure, înaintând spre cota 100, de unde are deschisă prin Modruzeni calea Siretului, în spatele Div. 9-a care apără Mărășeștii. La 9 a. m. dușmanul e la 800 m de pozițiile artileriei. Comandantul Div. 13 (Generalul Popescu) organizează în grabă apărarea sectorului primejduit. În vreme ce compania de mitraliere a Bat. I din Reg. 51, a Căpitanului Ignat primește ordin să reziste pe poziție până la moarte, întârziind astfel cu un ceas înaintarea dușmanului, șeful de stat major al Diviziei, Colonelul Dragu, împinge Bat. I din Reg. 50 (Căpitan Miclescu) și II (Maior Tomescu) din Reg. 48 din rezerva Diviziei, aflate la Rateșul lui Haret, în spărtură. La acest contra-atac se

iarăși năvala, intrând în pădure după inamic. La prânz, frontul românesc este reconstituit și situația restabilită în favoarea Românilor. Ceasul greu poate fi socotit trecut. Inamicul nu va mai ataca decât în sectorul Muncelului¹⁾.

Sfârșitul lunii Septemvrie atrage liniștirea luptelor. Inamicul a înțeles că nu va putea trece cu forța peste trupul armatei române și va aștepta de acum din altă parte, hotărârea soartei războiului. Lucruri mari se pregătesc, într'adevăr, pe alte fronturi.

asociază, din proprie inițiativă, Bat. III din Reg. 47 (Căpitan Drăgănescu). Sprijinit de artileria care trage cu furie, barând calea rezervelor inamice, contra-atacul aruncă pe dușman înapoi în pădure, recucerește liniile românești și restabilește situația. În fața acestui eșec, inamicul decepționat renunță să mai atace în sectorul Mărășeștilor.

¹⁾ Atacul Muncelului

Pentru ultima oară, el își îndreaptă forțele împotriva Muncelului, simțind că sectorul dela Nord de Panciu a trecut în seama trupelor rusești.

Intr'adevăr, după retragerea Armatei a II-a din Vrancea, Corpul VIII rus (Div. 14, 15 și 124) a ocupat linia: Voloșcani - dealul Ireștilor - Muncelul - Mânăstioara. Apărarea

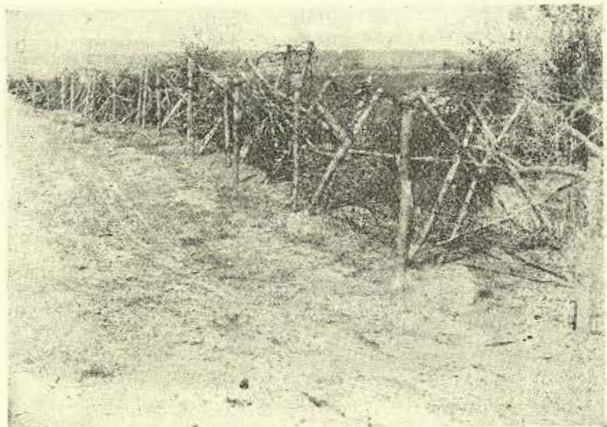
Mărășeștilor a trecut pe seama Diviziei a 14-a; iar Div. a 15-a a înlocuit la Răzoare Div. 13-a, legându-se la dreapta în fața Panciului cu Div. 10-a

La 13 August, atacul Corpului Alpin și Div. 76 cucerește satul și dealul Muncelului, rupând iarăși frontul rusec. Mai la stânga, Div. 217 germană pune mâna la 15 August pe dealul Irești și dealul Mangalaciului, respingând Div. 124 spre Varnita.

Dar la 17 August, Reg. 2 Vânători prelungeste frontul Div. a 3-a pe dealul Porcului, oprind pe dușman pe înălțimile dela cota 406 și 461 și

în același timp Div. 11, 9, 13 și 14 românești aduse din rezervă, înlocuiesc unitățile rusești și contra-atacă pe inamic din flanc, oprindu-i progresiunea. Pe toată linia frontului, dela munte la Siret, străjuiește acum neîntreruptă, armata română.

Convins, că în situația generală creiată, orice încercare este inutilă, Mackensen renunță la ofensivă. Luptele care au urmat n'au mai avut ca obiectiv, decât rectificarea situațiilor locale.

REȚELE DE SĂRMĂ ÎNTRE MĂRĂȘEȘTI ȘI PANCIU

VILLA NEGROPONTE DUPĂ BĂTĂLIE

Considerații asupra bătăliilor dela Mărăști și Mărășești

Legenda a consacrat amintirea celor două bătălii dela Mărăști și Mărășești, restabilind gloria militară, ofensivă și defensivă, a armatei române și a comandanților ei.

Istoriografia militară a încercat să discute valoarea unora din aceste operații. Unii, numărând kilometri pătrați pierduți în bătălie, sau miile de vieți jertfite pentru apărarea lor, — n'au șovăit să conteste existența «victoriei» dela Mărășești. Alții, cumpănind zădărnicia «victoriei fără a doua zi, dela Mărăști», au contestat meritele Armatei a II-a. Istoricul faptelor de arme ale războiului românesc trebuie să spună categoric că amândouă aceste biruințe sunt certe și nu pot fi tăgăduite. Dar fiecare trebuie judecată în sfera și cu caracterele ei. Izbânzile militare nu se măsoară după kilometri pătrați cucerți în bătălie, ci în raport cu voința și intențiile adversarilor. Războiul e un fapt politic, în care două voințe obștești încearcă să se impună una alteia, cu ultimele mijloace. Câștigarea unei bătălii nu înseamnă ocuparea unui teritoriu, ci impunerea unei voințe. Care e, din acest punct de vedere, caracterul fiecăreia din cele două bătălii?

Bătălia dela Mărăști este o strălucită victorie tactică, obținută în condițiile grele ale războiului de munte, împotriva unui front inamic stabilizat, și cu o remarcabilă economie de forțe. Faptul se datorește deopotrivă strălucitei concepții tactice și pregătiri a atacului de către comandantul Armatei a II-a, precum și execuției impecabile a acestei concepții de către trupe. Preciziunea de tir și observație a artileriei, impetuozitatea atacului infanteriei și coeziunea dintre ele, au fost revendicate ca modele, în istoria marelui războiu. Imprejurările generale ale frontului răsăritean, în care se încadra acțiunea Armatei a II-a, nu au îngăduit însă ca această isbândă tactică, să se transforme în victorie strategică. Intenția ofensivă a comandamentului român a trebuit părăsită, deși Armata a II-a își realizase perfect misiunea. S'a repetat cu acest prilej, cu această armată, ceea ce s'a întâmplat cu Armata de Nord în prima parte a campaniei din 1916. Situația strategică a impus sacrificarea roadelor biruinței tactice.

Bătălia dela porțile Moldovei este, dimpotrivă, o victorie strategică. Ea a însemnat înfrângerea voinței dușmanului de a trece peste armata română. Porțile Moldovei nu i s'au deschis. Și față de această înfrângere a voinței dușmane, erorile tactice, pierderea câtorva kilometri pătrați, precum și jertfele făcute, nu contează.

Trecerea peste trupul Moldovei, cu puterea armelor, n'a reușit. Voința de a trece a comandamentului inamic, s'a frânt de voința comandamentului român, care, pentru a doua oară, la aceleași porți ale Moldovei, a ripostat: «Pe aicea nu se trece». Și întâmplarea a voit ca tot Generalul Eremia Grigorescu s'o rotească.

Că, în fapt; legarea acestei biruințe de târgul Mărășești, are mai mult un caracter simbolic, este de netăgăduit; deoarece pe tot frontul celor două armate române, dela munte la Siret, n'a fost decât o singură încercare de străpungere, prin dublă învăluire a armatei române, conform rețetei de predicție a inamicului, bătălie descompusă tactic, în mai multe operații neizbutite. Alegerea micului târg ca simbol al bătăliei, nu e însă fără rost. Pentru că aci, lângă el, la Răzoare, în fața gării, s'a frânt resortul principal al voinței dușmanului de a forța porțile Moldovei. Aci s'a îndoit pentru întâia oară că va trece.

Că, profitând de împrejurarea demoralizării rusești, până la urmă dușmanul tot a reușit să-și facă drum mai târziu peste Moldova, îndreptându-se spre Kiew? E adevărat. Dar atunci, întreaga soartă a războiului va fi schimbată. Și apoi această trecere nu se va mai datori înfrângerii armatei române, ci trădării sale de către aliat. Ceea ce, în sfera perspectivelor politice, în slujba cărora stă efortul militar, înseamnă cu totul altceva. De aceea, marșul inamicului spre Kiew, în primăvara anului 1918, nu a mai avut asupra României rezultatul defavorabil, pe care l-ar fi avut această trecere, cu un an mai de vreme. Dimpotrivă, el i-a înlesnit ocuparea Basarabiei.

În lumina acestor considerații politice și militare, bătăliile dela Mărăști și Mărășești își justifică, fiecare, meritele proprii.

PÂNDAR PREVĂZUT CU MASCĂ DE GAZE

INMORMÂNTARE PE FRONT

VREMURI DE CUMPĂNĂ

Revoluția bolșevică în Rusia. Armistițiul

Ajunși stăpâni ai Rusiei, în Octombrie, comuniștii, — pe care valul desnădejdei populare rusești îi aduce la putere cu strigătul « pâine și pace » — se grăbesc să încheie armistițiul cu dușmanul¹⁾. Cuprinsă în vâltoarea frontului rusesc, alături de generali pe care trupa nu-i mai ascultă, armata română e amenințată nu numai de inamicul din afară, dar și de aliatul din țara lui.

Dezagregarea armatelor rusești amenință serios ordinea în Moldova. Agitatorul Rakovski, arestat la Iași, e eliberat de bolșevici. Impotriva grupurilor rusești înfierbântate care amenință Iași și Galații, armata română e silită să ia poziție la Socola, pe Siret și la Pașcani. (7/20 și 8/21 Ianuarie 1918) Armata rusească e, în sfârșit, dezarmată și rapatriată în Rusia, fapt pentru care Sovietele declară războiu României (13/26 Ianuarie 1918), arestând pe Ministrul țării la Petrograd.

Autonomia Basarabiei

Sub influența noilor idei, Basarabia se constituie republică autonomă (2/15 Decembrie 1917) Amenințat de Bolșevicii care asasinaseră pe capii mișcării naționale: Murafa și Mateievici, « Sfatul țării » care conducea tânăra republică basarabeană, chemase armata română în ajutor. (24 Decembrie 1917) Profitând de faptul că armata română, izbutise să obțină prin condițiile armistițiului a nu fi în întregime dezarmată, Brătianu putu face față situației. Armata Română trecu în Basarabia, bătut pe Bolșevici la Spătărești, Mihăileni, (14/27 și 15/28 Ianuarie 1918) Bender și Ismail și ocupă Tiraspol, Hotin și Cetatea-Albă (8/21 Martie 1918)

La 24 Ianuarie, Basarabia se proclamă independentă.

O dilemă istorică

Dar inamicul e grăbit. El vrea să poată dispune de îndată de diviziile sale pe alte fronturi. Lui nu-i trebuie armistițiu. El vrea pace. Și pacea aceasta caută să o impună de îndată României, profitând

¹⁾ Armistițiul frontului de Sud rusesc — în care era înglobată armata română — s'a semnat la Focșani, la 26 Noembrie 1917.

de faptul că pentru a-și realiza siguranța împotriva Bolșevicilor, Românii au fost siliți să-și deplaseze trupele în Basarabia.

Sub cuvânt că deplasarea acestor trupe constituie o derogare unilaterală dela clauzele armistițiului, Mackensen trimite guvernului român un ultimatum, invitându-l să nceapă negocierile de pace, amenințând în caz contrar, cu denunțarea armistițiului (23 Ianuarie / 5 Februarie 1918).

« România părăsită și trădată », cum a calificat-o Clemenceau, trece în acest moment printr'unul din cele mai dureroase momente ale existenței sale. Departe de aliații care i-ar fi putut veni în ajutor, amenințată din afară de inamicul rămas liber să-și concentreze efortul împotriva-i, prin prăbușirea frontului rusesc, amenințată înlăuntru de armatele rusești bolșevizate, care răzvrătite în bande atacă și pradă unde pot, — România e pusă într'una din cele mai dureroase alternative ale sorții...

În fața acestei situații stau față în față, ca totdeauna, cele două taberi: de o parte asprele realități de fapt, întruchipate în Generalul Averescu, care, întemeiat pe cifre, pe stocuri și pe realități, socotește rezistența izolată o aventură imposibilă și inutilă. De cealaltă parte, stau exigențele idealului, refuzul de a renunța la înfăptuirea țintei pentru care neamul făcuse atâtea jertfe, întruchipate în Regina Maria, care, în aceste ceasuri de cumpănă, se arată vrednică fiică a « neamului care nu s'a socotit niciodată învins »!

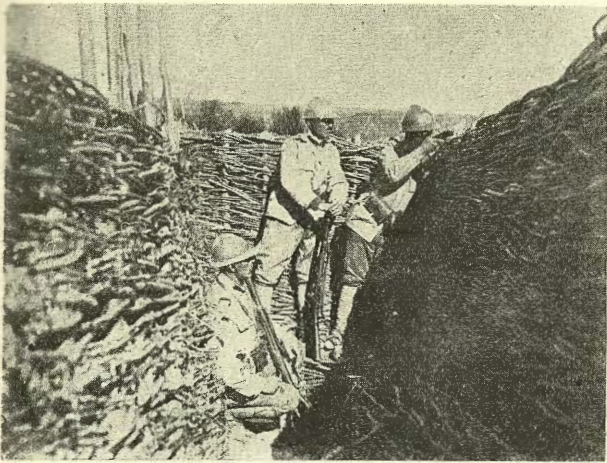
Nevoind să-și asume singur răspunderea unui atare ceas, Ion Brătianu demisionează, trecând Regelui sarcina cumplită a arbitrării (26 Ian. / 8 Feb. 1918).

După un consiliu de coroană dramatic, prelungit mai multe ședințe, în care se examinează pe rând toate soluțiile, adică: 1. rezistența demonstrativă în « triumphiul morții », susținută de antantofili și combătută de generali, 2. retragerea regelui și a guvernului peste graniță și disolvarea armatei în fața inamicului, în felul în care au procedat Sârbii și 3. începerea tratativelor cu dușmanul, Regele hotărăște.

Identificat cu soarta croită de veacuri poporului său, Regele, care a trebuit să treacă iarăși peste toate sentimentele sale omenești, pentru a nu mai fi decât unealta sacră a destinului țării sale, « Unsul » care în pofida Reginei tulburată își poartă povara

POST DE PAZĂ PE MALUL NISTRULUI

SUPRAVEGHERE ÎN TRANȘEE

liniștit, sub pecetea unor taine altora neîmpărtășite — Regele *singur*, rezolvă conflictul în sensul milenar al istoriei țării sale. Armata nu va părăsi pământul strămoșesc, nici nu se va risipi în neființă, compromițând existența mai departe a statului legal. Țara se va pleca sub vremuri. Dar o va face de nevoie, fără să-și trădeze nădejdea zilei de mâine. Ea va lupta să-și păstreze armata întreagă, rezervându-și prin ea, posibilitățile ceasului de apoi. Citind paginile care zăgăvesc în aceste clipe, chipul Regelui, în memoriile oricărui din istoriografi, sau din martori, — îți vine în minte, fără să vrei, așteptarea împietrită a lui Vlaicu Vodă, din legendă, sau «îndemnurile» lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie

Guvernul Averescu începe negocierile la Buftea

Omul realităților, Generalul Averescu, e chemat să facă față. Brătianu realizează astfel o dublă abilitate, trecând asupra omului de popularitatea căruia se teme, greua și mai ales ingrata sarcină a lichidării unei situații devenită imposibilă. Militar, Generalul nu șovăie în aceste momente grele, să-și riște popularitatea, făcând actul antipatic al începerii negocierilor.

La Buftea, unde Averescu se întâlnește cu Mackensen, (5 Februarie 1918) delegația română e pusă în fața sugestiei inspirată de oamenii politici din teritoriul ocupat, că abdicarea Regelui și înlocuirea lui cu unul din fiii Împăratului german, ar putea asigura, dacă nu integritatea, în orice caz o reducere la minimum a sacrificiilor teritoriale ale țării.

Leal, Averescu nu acceptă discuția, ci solicită o audiență Împăratului german. Grăbit să sfârșească, Czernin solicită și obține dela Regele Ferdinand o întrevvedere din partea Împăratului Austriei, în gara Răcăciuni, arătându-I că numai încheierea imediată a păcii, ar putea înlătura opoziția Puterilor centrale împotriva dinastiei (14/2 Februarie 1918).

În realitate, la Buftea, unde Argetoianu începe discuțiile preliminare, Austria și Germania nu se înțeleg. Cea dintâi, prin glasul abilului Czernin, care în acest moment își joacă cartea vieții, caută să reducă România la o simplă expresie geografică, realizând cât mai mult din vechiul său plan de pace separată pe socoteala României, după care Moldova până la

Siret ar fi trebuit să fie cedată Rusiei, Muntenia Austriei și Dobrogea Bulgariei; iar România să rămână doar un simbol de suveranitate asupra Deltei Dunării. Germania — ale cărei cercuri militare, inspirate de Mackensen sunt mai favorabile României decât cercurile ei politice reprezentate prin Kühlmann — caută să zădărnicească jocul Austro-Ungariei. Nu firește de dragul României; dar pentru că politica germană nu are nevoie la gurile Dunării de un stat fantomă, ci de un pivot solid, ghimpe în flancul Rusiei.

Din partea ei, România șovăie. Deși Averescu e convins că cu cât va fi mai expeditiv, cu atât va obține condițiuni mai bune; cealaltă tabără, a lui Brătianu, care-l sprijină în Parlament, ar vrea — ca totdeauna — să tergiverseze.

Condițiile «sine qua non»

Până la urmă, condițiile dușmanului se precizează în modul următor: 1. Rectificarea graniței munților în spre Ardeal așa că trecătorile să intre în stăpânirea Austro-Ungariei, 2. Cedarea Dobrogei în condominiu puterilor centrale până la pacea generală, 3. Așervirea economică a țării pe timp de 50 ani față de Germania, 4. Dreptul de trecere a trupeilor inamice prin Moldova împotriva Rusiei.

În fața acestor condiții, divergențele reapar în sânul Consiliului de Coroană. Unii, scontând viitorul, repetă că România trebuie să-și facă datoria de aliată, rezistând până la capăt. Alții cumpănind mijloacele și împrejurările prezentului arată neseriozitatea oricărei încercări de rezistență izolată.

Unii sunt pentru acceptarea condițiilor în bloc și fără discuție, ca o dovadă că nu e vorba de pace, ci de constrângere. Ceilalți cred că s'ar putea câștiga mai mult, negociind. În timpul deliberărilor, inamicul — care semnase între timp tratatul dela Brestlitovsk cu Rusia și ocupase Kievul — nemulțumit de tergiversările României, trimete guvernului român un ultimatum, cerându-i acceptarea imediată a condițiilor *sine qua non*, sub amenințarea denunțării armistițiului. (17 Februarie / 2 Martie 1918). Zadarnic încearcă Regina să și facă ascultat cuvântul, prin glasul Principelui moștenitor.

ODIHNA ÎN TRANȘEE

MARGHILOMAN SEMNEAZĂ TRATATUL, DELA COTROCENI

Imposibilitatea rezistenței, recunoscută de miniștrii aliați, determină acceptarea condițiilor dușmane. Argetoianu semnează preliminariile dela Buftea. (20 Februarie/5 Martie 1918).

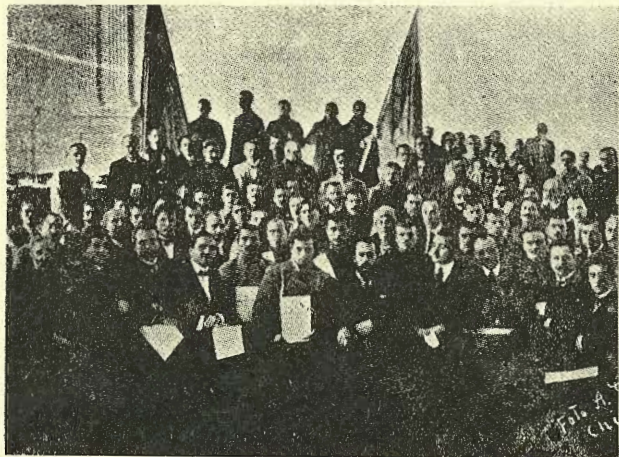
Semnarea preliminariilor. Guvernul Marghiloman.

Germanii dobândesc dreptul de a trece prin Basarabia spre Ucraina, unde hatmanii se proclamaseră independenți și manifestau—sprijiniți de Aliați—veleități de rezistență împotriva Puterilor centrale. Nu însă mai înainte ca Misiunea franceză, care părăsește România, să fi fost pusă la adăpost.

Și pentru că nu se simte îndeajuns sprijinit de Rege, Averescu demisionează, lăsând locul unui guvern Marghiloman, care speră că va obține dela dușmani condiții mai avantajoase. (5/18 Martie).

Pacea dela București

Sprijinit în Muntenia pe baionetele germane și în Moldova pe nemulțumirea populară care generase și noul «partid al muncii», guvernul Marghiloman face alegeri, care-i dau majorități importante și semnează la București la 24 Aprilie/7 Mai tratatul cu Puterile centrale, pe care însă Regele nu-l ratifică. Și pentru a face pe plac sprijinitorilor săi, Marghiloman dă în judecată, ca vinovați de răspunderea dezastrului, pe membrii guvernului Brătianu.

BLOCUL MOLDOVENESC IN SFATUL ȚĂRII

Unirea Basarabiei

În acest timp de jale, strălucea totuși o rază de soare. La 13/27 Martie, Sfatul Țării vota unirea Basarabiei cu România, cu care prilej basarabeanul Stere încearcă să-și răscumpere, față de țară și Rege, vina grea de a fi uneltit cu dușmanul contra guvernului legal. Recunoașterea reformei agrare de către Statul român, face această unire, din punct de vedere social, indestructibilă.

VICTORIA

Răsturnarea soareii armelor

Între timp însă, soarta generală a războiului se schimbase.

Generalul Ludendorff, după ce scăpase de grija frontului răsăritean, își îndreptase toate forțele spre Apus, cu intenția hotărâtă de a provoca decizia înainte de sosirea Corpului expediționar american. Ofensivele lui din Martie și Aprilie, cu toate spărturile făcute în frontul aliat, nu izbutesc totuși să-i aducă victoria decisivă și provoacă dimpotrivă, antidotul ei. În fața primejdiei, Aliații, se reculeg și institue comandamentul unic. Datorită rezervelor abil utilizate de noul comandant suprem, Generalul Foch, începând dela jumătatea lui Iulie, aliații care au acum superioritatea de forțe, încep o serie de ofensive succesive, reușind să disloce moralul trupelor germane. În August, marele atac englez dela Cambrai, executat cu tancuri în masă, face pe Ludendorff să se îndoiască pentru prima oară de victorie, îndemnând pe conducătorii politici ai Germaniei să ceară pace. Deși pentru el trecătoare, îndoiala aceasta sdruncină definitiv încrederea conducerii politice a Germaniei în victoria finală. Noul cancelar, Max de Baden, pipăe terenul în vederea negocierilor pe temeiul celor 14 puncte enunțate în Ianuarie de Președintele Statelor Unite ale Americii, Wilson, ca țeluri de război ale Americii. Printre principiile, care urmau să stea la temelia păcii viitoare, cel dintâiu era dreptul de autodeterminare al popoarelor, menit să desăvârșescă reorganizarea Europei, pe baza principiului naționalităților. Prin sufletul neamurilor asuprite trece un freamăt de nădejde.

În acest răstimp, la Medgido, în Palestina, Generalul Allenby distrugea armata turcească, ocupând Ierusalimul și Damascul.

Spargerea frontului bulgar

Iar la 2/15 Septembrie, Mareșalul Franchet d'Espérey, care a înlocuit la Salonic pe neputinciosul Sarrail, sparge frontul bulgar la Dobropolje, înaintând fulgerător prin spărtura făcută, spre Sofia și Constantinopol. Bulgaria și Turcia capitulează. În vreme ce, Franchet d'Espérey se apropie de Dunărea păzită de armatele germane ale lui Mackensen, primul ministru francez, Clemenceau, trimite, cu avionul, dela Salonic, prin căpitanul Victor Antonescu, un răvaș lui Ionel Brătianu, să fie gata pentru ca, la momentul oportun, armata română să poată cădea în spatele lui Mackensen. (8/21 Octombrie).

REGELE FERDINAND I ȘI REGINA MARIA SE ÎNTORC ÎN BUCUREȘTI ÎN FRUNTEA ARMATELOR ALIATE

Desagregarea Austro-Ungariei

Pe când toate aceste lucruri se petrec în peninsula balcanică, în Austro-Ungaria începe o mare frământare. Ca la frângerea unui farmec, capitularea Bulgariei e semnalul desagregării imperiului dualist. Naționalitățile asuprite se constituie autonome. Încurajat de formularea principiilor wilsoniene, deputatul român Vaida-Voevod, rostește în parlamentul maghiar, dreptul de auto-determinare al Românilor din monarhia babsburgică (5/18 Octombrie).

Ultima încercare a Împăratului Carol de a transforma Austro-Ungaria în stat federal, vine târziu. Contele Tisza e asasinat și împăratul izgonit de revoluția ce clocotește. În locul lor, desnădejdea populară instalează pe Contele Karoly, antantofil, care încearcă în ultimul ceas, să atragă în favoarea cauzei țării sale, pe Aliații care au sosit la Dunăre.

România reintră în războiu

În ziua în care Berthelot, care comandă acum aripa dreaptă a lui Franchet d'Espérey, ajunge la Ruscuc, (24 Octombrie / 6 Noembrie), Regele Ferdinand înlocuiește guvernul Marghiloman printr'un guvern condus de Generalul Coandă și ordonă mobilizarea celor 7 divizii teritoriale rămase nedesarmate, pornind cu ele spre București, pentru a cădea în spatele lui Mackensen. În fața primejdiei, acesta evacuează în grabă Muntenia. Incolțită din toate părțile, Germania, în care a izbucnit revoluția și care a izgonit pe împărat, încheie la 29 Octomvrie/11 Noemvrie armistițiul pe toate fronturile. La 18 Noembrie / 1 Decembrie, Regele și Regina, însoțiți de Generalul Berthelot, se întorc în fruntea trupelor aliate în București, aclamați de populația românească, care-i primește cu lacrimi de bucurie. Populația capitalei ocupate de doi ani, se deșteaptă ca dintr'un vis urît.

Unirea provinciilor românești

În acest timp, în Austro-Ungaria, evenimentele se precipitaseră. Sfatul național român din Bucovina, votase alipirea necondiționată la România și chemase armata română (14-27 Octombrie). Iar în Ardeal, pe când Sfatul național român se adună la Arad ca să asculte doleanțele națiunii subjugate de un mileniu; la Viena, Iuliu Maniu dezarmă regimetele austriace, înarmând gărzile naționale ardelenesti, pe care le puneă la dispoziția acestuia.

După tratative nereușite duse cu Sfatul național maghiar, prin Oscar Iassy, Adunarea națională dela Alba Iulia, proclama în ziua întoarcerii Regelui în București, unirea Transilvaniei cu România și institua Consiliul dirigent. Câteva zile mai târziu, Adunarea națională a Sașilor dela Mediaș, vota și ea alipirea la România (13—28 Decembrie).

DELEGAȚIA CARE A ADUS REGELEI ACTUL, UNIRII TRANSILVANIEI

A doua înaintare a Românilor în Ardeal

Spre a împiedica atrocitățile comise de Unguri asupra populației românești rămasă fără apărare în această perioadă de tulburare, armata română pătrunsesse în Ardeal pe urma ariegardelor lui Mackensen 7/20 Noembrie.

Tratatul de la Paris

În acest timp, la Paris, încep negocierile de pace. (5/18 Ianuarie 1919). Deși reintrase în războiu în ceasul al XI-lea, alături de Aliați, poziția României la aceste negocieri nu era tocmai ușoară.

România încheiase, împotriva prevederilor tratatului de alianță, cu consimțământul nevoit, e drept, al Aliaților, pace separată. Și principalul factor al victoriei, Statele Unite, nu erau semnatare ale acestui tratat. Revendicările românești trebuiau deci susținute, de acum, pe alte temeuri printr'o propagandă dibace. Această sarcină fu îndeplinită

GENERALUL, MOȘOIU STUDIAZĂ PLANUL, OPERAȚIILOR

de Consiliul național român, constituit la Paris, în timpul vremilor de vitregie, sub președinția lui Take Ionescu, care cuceri în favoarea României, puternice simpatii.

Redevenit prim ministru, Ionel Brătianu, nu ținu seamă de această situație, ci intră în conflict cu Consiliul suprem interaliat, constituit de cele patru mari puteri ale Înțelegerii. El protestă contra deosebirii făcută între aliați, prin gruparea lor în state cu interese limitate și în state cu interese nelimitate, refuză să accepte controlul străin asupra minorităților ce i se impunea ca preț al recunoașterii Unirii, și nu primi pentru țara lui alte hotare decât cele prevăzute în tratatul de alianță din 1916, pe care însă Aliații nu le mai recunoșteau invocând intervenția Americii, nesemnatare, și schimbarea situației României prin semnarea păcii separate. Până la urmă birui principiul naționalităților, în numele căruia se oferă României vechea graniță etnică a lui Kossuth, care, fiind întemeiată pe mărturia unui naționalist maghiar, nu putea fi contestată.

INFANTERIA ROMÂNĂ TRECE TISA

Problema Banatului

Neînțelegerea era în deosebi acută în privința Torontalului din Banat, pe care îl reclamau deopotrivă, Sârbii și Români, în numele aceluiaș principiu al naționalităților. Pus la judecata lui Solomon, Brătianu refuză să asculte sfaturile lui Take Ionescu, care — mai diplomat — îl îndemna să se înțeleagă asupra lui, direct cu Sârbii, și părăsi conferința.

Bolșevismul în Ungaria Reluarea operațiilor militare

Peripețiile militare nu se sfârșiseră însă. Decepționată de eșecul făgăduelilor lui Karoly, Budapesta lăsase între timp să se instaleze sovietele lui Bela Kuhn, care introduseseră în Ungaria, teroarea roșie. Speculând asupra sentimentelor naționaliste încă vii, ale populației maghiare, Bela Kun, reorganiză în grabă o armată, pe care o aruncă asupra Românilor, oprți, din ordinul Aliaților, pe prima linie de demarcație a presupusei granițe etnice.

Atacată dincoace de linia de demarcație, armata română ripostă cum se cuvenea. Generalii Mărdărescu și Moșoiu, care refăcuseră între timp, de astă dată victorioși, drumurile campaniei din 1916, ne mai putând asista nepăsători la masacrele sistematice

ARTILERIE ROMÂNĂ MOTORIZATĂ, PESTE TISA

REGELE FERDINAND DECOREAZĂ SOLDAȚI PE FRONTUL TISEI

îndreptate împotriva populației românești rămase dincolo de linia de ocupație, în teritoriul ce urma să revie României, — forțează între 3/16 și 5/18 Aprilie, defileurile Munților Apuseni, izolând trupele săcuiești de pe Someș, de cele ungurești din văile Crișurilor¹⁾. La 8/21 Aprilie, armata română ocupa prima linie a marilor centre din câmpie: Satu-Mare-Carei-Oradia-Salonta. Șase zile mai târziu, a doua linie de centre: Nyiregyhaza, Debrețin și Bi-

¹⁾ Bătălia din Munții Apuseni. Cucerirea liniei marilor centre

Bătălia din Munții Apuseni s'a dat de trupele românești împărțite în două grupuri: *Grupul de Nord* comandat de Generalul Moșoiu și *Grupul de Sud* comandat de Generalul Mărdărescu, care avea și comanda supremă a armatei române din Ardeal.

La Grupul de Nord, *Detășamentul Olteanu*, înainta pe Tisa, în flanc-gardă, dela Sighet către Huszt și Czap, făcând legătura cu Cehii. Mai la Sud, *Div. 2-a Cav.* alerga dealungul Someșului și Crasnei, dela Baia Mare spre Satu-Mare și apoi spre Nyiregyhaza, tăind retragerea Diviziei de Săcui. *Divizia 7-a* pornea în același timp, dela Zalău, prin Șimleul Sylvaniaei, ocupând Marghita și Careii, apoi se îndrepta spre Debrețin. Cele mai grele lupte le-a avut însă de dus *Div. 6-a*, care n'a putut cuceri defileul dela Ciucea, întărit de dușmani, decât combinând atacul frontal cu dubla învăluire a aripilor inamice. Lecția înfrângerilor suferite în prima

A DOUA ÎNĂINTARE ROMÂNĂ ÎN TRANSILVANIA

chiș-Ciaba era în mâinile Românilor. În sfârșit, la 18 Aprilie / 1 Mai Români ocupau tot malul stâng al Tisei, alungând trupele ungurești spre Tokay, Szolnok și Ciongrad¹⁾.

Bătălia dela Tisa și ocuparea Buda-Pestei

Instalarea Românilor pe Tisa nu astâmpără însă pe Unguri, care atacă pe Cehoslovaci, (7/20 Mai) respingându-i până la Cașovia, cu nădejdea de a stabili prin Galiția, legătura cu Rusia Sovietică. Îmbătați de acest succes ușor ei își îndreptară iarăși forțele refăcute, împotriva Românilor, sub cuvânt că aceștia refuză să execute ordinul de retragere pe linia fixată de Consiliul suprem²⁾.

parte a campaniei, începea să-și dea roadele. Odată cucerit defileul Crișului repede, calea Oradiei era deschisă Generalului Holban.

Grupul de Sud, compus din *Div. 1 și 2 de Vânători* și din *Div. 18-a Ardeleană*, în rezervă, înaintează cu stânga dealungul Mureșului, dela Zam ocupând Maria-Radna și Musca, în vreme ce dreapta lui forțează, în valea Crișului, defileul Ciuci, combinând de asemeni manevre pe aripi, cu un în-

CAVALERIA ROMÂNĂ LA BUDAPESTA

dărjit atac frontal. *Detășamentul Rasoviceanu* — eroul dela Topraisar — pornește dela Vașcău și ocupă Beiușul. Un marș fulgerător îl pune în stăpânirea Salontei.

¹⁾ Înaintarea spre Tisa

Odată stăpâni pe linia marilor centre de peste munte, armata română se regrupează. La dreapta, *Detășamentul Olteanu* și *Divizia 2-a de Cav.* atacă concentric Nyiregyhaza, capturând, în cotul Tisei, Divizia de Săcui. La centru, *Diviziile 6 și 7* ocupă Debreținul, alungă pe inamicul întărit dealungul canalului Beretăului în direcțiunea Szolnok. La stânga, *Div. 6-a* se alătură *Div. de Vânători* și atacă sub comanda Generalului Holban, Bichș-Ciaba. Atacul frontal, sprijinit pe dreapta de acțiunea *Detășamentului Rășnoveanu*, pe stânga de a *Detășamentului Sachelarie*, care cad în flancurile și spatele inamicului, îl determină să se retragă către Szentes, Mindszent și Hodmező-Vasarhely, pe Tisa. *Div. 16 și 18 din Ardeal* preiau paza pe linia Tisei, având în rezervă *Div. 2 Cav.*, 6 și 1 Vânători și *Div. 20-a Ardeleană*.

²⁾ Ungurii trec Tisa

Dreapta armatei ungurești trece Tisa pe la Ciongrad ocupând Szentes, Mindszent și Hodmező-Vasarhely, dar nu se poate menține. Contra-atacurile *Div. 16 Ardeleană* o aruncă înapoi pe malul drept. Același lucru pățește la Tisa Fűred, Brigada internațională. Atacul principal al dușmanului se

COMANDANȚII ROMÂNI ȘI ALIAȚI LA BUDA-PESTA

Generalii Mărdărescu și Moșoiu, manevrează însă cu dibăcie trupele inamice care trecuseră Tisa și le aruncară înapoi peste apă (7/20—13/26 Iulie)¹⁾.

Trecând acest râu, pe urma ei²⁾, după o urmărire fulgerătoare³⁾, trupele de cavalerie ale Colonelului Rusescu ocupară Budapesta, cu toate protestele Con-

deslănțuie însă la centru, unde trei divizii ungurești isbutese să treacă apa, protejate de un violent bombardament de artilerie, pe la Szolnok. Inamicul înaintează divergent, împingând trupele de acoperire ale Div. 18-a ardelene dincolo de Canalul Beretău.

1) Riposta română

Presan și Mărdărăscu organizează însă imediat riposta. În vreme ce *Detășamentul Papp* conținește de front înaintarea dușmanului, atrăgându-l după sine, *Detășamentul de manevră al Generalului Moșoiu* cade în flancul lui stâng spre Kenderes și Fegyvernek; iar *Detășamentul Leca*, îi lovește celălalt flanc, tăindu-i comunicațiile spre Török St. Mikloș. Operația are un efect fulgerător. Inamicul care, cu o zi înainte, vestise lumii întregi biruința asupra Românilor, se retrage în debandadă peste Tisa, părăsindu-și armele și munițiile.

2) Români trec Tisa

Românii nu-i dau însă răgaz de reculegere, ci prepară trecerea Tisei. În timp ce, la stânga, Grupul de manevră Moșoiu simulează o încercare de trecere pe la Szolnok, atrăgând în acest sector majoritatea forțelor inamice; iar Generalul Demetrescu încearcă să treacă, mai sus, pe la Kisköre, Holban trece prin surprindere pe la Tisa Bő, urmat îndată de Moșoiu, care s'a deplasat repede, către Nord (17/30 Iulie 1919).

3) Capitularea Ungurilor în Pustă

Armata română, trecând Tisa, adoptă o nouă formație, menită să-i confere siguranța în toate direcțiile îngăduindu-i în același timp să manevreze pe liniile interioare împotriva comunicațiilor inamice. În avangardă pornește Holban, în direcția Budapestei, interceptând cu cavaleria risipită

siliului suprem aliat, restabilind acolo ordinea tulburată, salvând astfel Europa de primejdia bolșevizării¹⁾. În Budapesta, trupele românești găsiră o mare parte din materialul răpit din România de Puterile centrale, în timpul ocupației, pe care îl rapatriară. Ei demontară, deasemeni, fabricile ungurești de armament, pentru a împiedica pe dușman să mai reacționeze. Eră rândul Ungurilor să simtă rigurile războiului.

Demisia guvernului Brătianu. Semnarea tratatelor

Enervat, Consiliul suprem dădu României un ultimatum, (2/15 Noembrie) invitând-o să evacueze Budapesta, sub amenințarea de a nu i se mai recunoaște revendicările politice. Brătianu, care refuzase să semneze tratatul dela Sf. Germain și părăsise conferința păcii

în evantai, comunicațiile trupelor dușmane de pe Tisa, cu Capitala. La centru înaintează Moșoiu, acoperit pe dreapta în flanc-gardă de grupul General Demetrescu, pe stânga de Grupul Olteanu. Acestea se rabat pe urmele cavaleriei lui Davidoglu asupra detașamentelor inamice care se retrag, pe stânga dela Szolnok și Ciongrad, pe dreapta dela Tokay, înconjurându-le la Czeglet, Keskemet și Miskolcz, silindu-le să capituleze. Holban are acum deschis drumul Budapestei.

1) Ocuparea Budapestei

Dar Colonelul Rusescu, care primise ordin să cadă u toate trupele lui, la Keskemet, în spatele dușmanului, spre a-i desăvârși înconjurarea, — i-o ia înainte. Executând ordinul primit, numai cu o parte a trupelor lui, pe care o crede suficientă pentru împlinirea misiunii, el pornește într'un raid fulgerător, cu patru escadroane spre Budapesta, pe care o ocupă, la 22 Iulie / 4 August, punând capăt guvernării lui Bela Kun și intrigilor urzite împotriva Românilor de Colonelul Romanelli și de Generalul Banholz din Consiliul local interaliat. Sosirea Vânătorilor lui Holban, consolidează situația creată în urma aventurosului raid, armata română continuând înaintarea spre Vestul Ungariei, până spre Győr și regiunea lacului Balaton, unde se constituie, cu sprijinul Românilor, noul guvern ungar al lui Horty.

ARTILERIA ROMÂNĂ LA BUDAPESTA

făcând loc generalului Văitoianu, (14/27 Septembrie) fu silit să se încline. Continuând însă vechea tactică de scoatere a castanelor din foc cu mâna altora, Brătianu trecu asupra guvernului Vaida-Voevod sarcina semnării tratatelor dela St. Germain și Trianon, care consacrau unirea Ardealului și Bucovinei cu țara noastră, dar și condițiile ce nu-i convenise să semneze. (25 Noembrie / 8 Decembrie 1919).

Aproape un an mai târziu, marile puteri ale Înțelegerii ratificau și unirea Basarabiei (14/8 Octombrie 1920), consfințind astfel unirea tuturor provinciilor românești.

Considerații generale asupra războiului românesc

Aceasta este pe scurt, istoria războiului românesc. Învățămintele ei pentru istoria patriei, sunt de cea mai mare importanță. Războiul este, pentru orice popor o grea încercare și cu prilejul lui ies la iveală toate însușirile bune, dar și toate scăderile lui.

Războiul românesc a confirmat încă odată însușirile esențiale ale poporului românesc.

El a vădit în tot timpul, admirabilele însușiri de sănătate morală, inteligență și răbdare ale păturei rurale a poporului român. Bine condus, echipat și antrenat, soldatul român a dovedit că poate fi opus cu succes celor mai buni soldați ai lumii. Și din acest punct de vedere, trecerea echilibrului social al României pe seama păturii rurale, prin cele două reforme: împroprietărirea și votul universal, reprezintă o întărire a națiunii, mai ales dacă ne gândim că pătura țărănească, e pătura românească dominantă omogen, în toate provinciile.

Clasa stăpânitoare, deși s'a dovedit mai puțin rezistentă moralicește, mai puțin prevăzătoare și mai influențabilă, nu a fost însă mai prejos de misiunea ei. Vrednică de amintit este în deosebi abnegația cu care pătura conducătoare românească, cu toate deosebirile de păreri, a știut să-și subordoneze aspirațiile individuale, aspirațiilor colective, făcând front în jurul ideii de țară, renunțând la drepturile și privilegiile al căror sacrificiu era menit să asigure fericirea patriei și trecându-și mâna unii altora, în clipe grele, numai pentru ca neamul să nu rămână nicio clipă descoperit în fața împrejurărilor.

« Norocul românesc »

Mai presus de toate însă, trebuie amintit, ca factor dominant al victoriei, ceea ce s'a numit « norocul românesc ».

« Norocul » acesta nu trebuie însă înțeles ca un capriciu al întâmplării, ci ca un resort ascuns, care

REGELE FERDINAND ȘI REGINA MARIA LA PODUL DE PEȘTE TISA

împinge toate așezările lumești, spre matca firei lor adevărate.

Pe planul existenței firești și al faptelor exacte, el este o îmbinare de însușiri sufletești, cu situațiuni locale și cu împrejurări istorice nemai întâlnite nicăieri. Este poate, îndârjirea cu care omul, apărând pământul țării își apără țarina proprie. E poate interesul vecinilor poftitori, de a nu se lăsa unul pe altul să se întindă asupra noastră. E deasemeni, însușirea unui neam care nu face din stăpânirea lui un mijloc de apăsare a altora, ci un prilej de înălțare spirituală a omului și de dezvoltare liberă, în starea lui lăuntrică. Este poate, meșteșugul de a te pleca împrejurărilor, fără a renunța la înfăptuirea idealurilor tale. Este de sigur, cuminența de a te încrede sorții, unită cu îndârjirea de a nu renunța la nimic din ceea ce este esențial ființei tale. Este în sfârșit, răbdarea de a pândi vremea, până în ceasul împlinirii, unită cu neastâmpărul de a cădea cu greutate în cumpăna clipei hotărâtoare.

Toate aceste virtuți ale pământului, ale omului, ale sufletului și ale întocmirilor vieții românești de totdeauna, au contribuit, laolaltă, pentru a ne scoate biruitori din încercare. Unitatea geografică a pământului românesc, unitatea etnică a formelor de viață, a limbii, a obiceiurilor, în care trăește imensa majoritate a acestui popor, au contribuit în aceeași măsură ca vitejia militară, sau ca abilitatea politică ce știe să folosească împrejurările, la înfiriparea unității naționale.

Astăzi, când asupra tuturor acestor lucruri se poate rosti o judecată obiectivă, cuvine-se să le prețuim pe toate, potrivit valorii lor și să căutăm să le adâncim cunoașterea, pentru a le putea mobiliza din nou în ceasul în care împrejurările ar putea să ne ceară noi jertfe pentru apărarea lor. Dar mai ales se cuvine să le adâncim și să le înflorim în creațiuni de bucurie și cultură umană, care să facă din felul și din firea omului românesc un îndreptar atât de te-

meinic, încât nicio vicisitudine a acestei lumi să nu-l mai poată sdruncina. Viața este încercare și luptă și nu isbutesc să stăruie în această luptă decât popoarele care ajung să dobândească o idee universală despre ele și o nădejde în eternitatea misiunii lor.

Dreptatea Dumnezeiască

Și dacă se cade să deslușim norocului românesc, dincolo de plantul îndreptățirilor văzute, un alt chip

BIBLIOGRAFIE

Cea mai completă lucrare apărută până azi asupra istoriei războiului românesc este aceea a d-lui:

C. KIRIȚESCU, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916—1919*, 3 vol., în 8, București (Casa Școalelor) Ed. 2-a.

Este singura care studiază războiul nostru din toate punctele de vedere: politic, militar, economic, spiritual, etc. Această lucrare cuprinde, la începutul primului volum, o foarte bogată bibliografie, la care trimitem pe cel dornic să se documenteze mai adânc asupra războiului românesc.

O prescurtare franceză a acestei lucrări a apărut în colecția consacrată memoriilor, studiilor și documentelor privitoare la istoria războiului mondial:

C. KIRITZESCO, *La Roumanie dans la guerre mondiale 1916—1919*, tradusă de L. Barral, 1 vol., în 8, Paris (Payot) 1934.

Indicațiile noastre bibliografice se vor mărgini să semnaleză câteva din lucrările mai însemnate, care nu figurează în bibliografia din primul volum al lucrării d-lui Kiriteșcu, întrucât au fost publicate după apariția acesteia.

A) În ce privește lucrările cu caracter *militar*, pe lângă numeroasele dări de seamă, studii, polemici și justificări publicate în prima decadă de după războiu, e locul să menționăm câteva încercări de sinteză apărute în ultimii ani:

MARELE STAT MAJOR ROMÂN, *România în războiul mondial 1916—1919*, 2 vol., în 4, cu 2 vol. anexe, București (Imprimeria Națională) 1936. Vol. I: cap. I—VIII, Vol. II: cap. IX—XIX.

Din publicația monumentală a Secției istorice, în curs de tipărire sub supravegherea d-lui general Gr. Costandache, au văzut lumina tiparului, până acum, numai primele două volume, cu anexele lor.

GENERALUL G. A. DABIJA, *Armata română în războiul mondial 1916—1918*, 4 vol., în 8, București (Ig. Hertz).

Până la apariția integrală a lucrării Marelui Stat Major, această lucrare este cea mai completă istorie militară a războiului românesc.

GENERAL IOAN ANASTASIU, *Războiul pentru întregirea neamului*, studiu critic, 1 vol., în 8, București, (Bucovina, Torouțiu) 1937.

Cuprinde un examen critic al operațiilor războiului românesc, în lumina principiilor tactice moderne.

GENERAL PETIN, *Le drame roumain*, 1 vol., în 8, Paris (Payot) 1932.

Până la publicarea memoriilor generalului Berthelot, șeful Misiunii franceze în România, legate Academiei cu indicația de a fi publicate numai peste cincizeci de ani, șeful său de stat major consacră această lucrare bătăliei de pe Argeș.

Istoriografia militară română este, în general, împărțită între apărătorii concepțiilor Marelui Stat Major, șeful său de stat major din a doua parte a campaniei.

Pe lângă istoriografia militară românească, sunt de consultat, alături de lucrările comandanților militari străini cari

mai adânc, proiectat în lumina vecinicii, vom spune că el apare ca un act de dreptate Dumnezeiască, o îndurare a Proniei cerești față de jertfele săvârșite de acest neam pentru împlinirea unității lui, nu numai în acest războiu, ci în veacul veacurilor; jertfe față de care, fiecare, se cuvine să ne învrednicim cu tot cugetul și fapta noastră, ca de una din cele mai mari minuni ce ne-au fost date să trăim!

m. v.

figurează în Bibliografia lucrării d-lui Kiriteșcu, lucrările militare apărute mai târziu scrise de: Danilov, Foerster, Gallieni, Hardt, Hoffmann, Joffre, Larcher, Robertson, etc., asupra războiului mondial.

B) În ce privește lucrările cu caracter *politic*, dintre numeroasele *memorii* și *biografii*, care au venit să îmbogățească istoriografia războiului românesc în ultimii ani, aruncând o lumină vie asupra evenimentelor, judecate prin sensibilitatea și în raport cu intențiile personalităților puternice cari au luat parte la ele, stau, în primul rând, următoarele:

REGINA MARIA A ROMÂNIEI, *Povestea vieții mele*, traducerea românească a d-rei Mărgărita Miller-Verghy, 3 vol., în 16, București (Adevărul), în deosebi vol. III.

MAREȘALUL ALEXANDRU AVERESCU, *Notițe zilnice din războiu*, 1916—1918, 2 vol., în 8, București, vol. I (Edit. Apollo), vol. II (Cultura Națională) 1937. Vol. I: Neutralitatea (1914—1916), Vol. II: Războiul (1916—1918).

N. IORGA, *Supt trei regi, Istoria a unei lupte pentru un ideal moral și național*, 1 vol., în 16, Văleni (Datina Românescă) 1932.

SABINA CANTACUZINO, *Din viața familiei I. C. Brătianu, Războiul 1914—1919*, 1 vol., în 16, București (Universul) 1937.

ALEXANDRU MARGHILOMAN, *Memorii*, 5 vol., în 8, București, (Alcalay) 1927.

I. G. DUCA, *Consiliul de Coroană*, 1 vol., în 8, București, (Generația Unirii) 1930.

I. G. DUCA, *Portrete și amintiri*, 1 vol., în 8, București, (Universul) 1931.

C. XENI, *Take Ionescu, 1858—1922*, 1 vol., în 8, București (Universul) Ed. III-a 1933.

N. POLIZU MICȘUNEȘTI, *Niculae Filipescu, însemnări 1914—1916*, 1 vol., în 8, București (Universul) 1937.

C. GANE, *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, 2 vol., în 4, București (Universul) 1936, în special vol. II.

C. BACALBAȘA, *Bucureștii de altădată*, 4 vol., în 8, București (Universul) 1936, în special vol. IV: 1910—1914.

RADU ROSETTI, *Vechituri*, 1 vol., în 8, București (Adevărul).

În afara acestor lucrări, sunt de cercetat memoriile și lucrările oamenilor politici străini, în legătură cu războiul mondial, apărute în ultimii ani, și care nu figurează în Bibliografia d-lui Kiriteșcu: Asquith, Churchill, Dillon, Grey, Col. House, Iswolsky, Kerensky, Lansing, Lichnowsky, Lloyd George, Mousset, Northcliffe, Poincaré, Pourtalès, Puaux, Rodzianko, Sazonow, St. Aulaire, Wickham-Steed, Windischgraetz, etc.

C) O vastă colecție *fotografică*, *cartografică* și *documentară*, în curs de organizare după principiile unei bune arhiviste, a fost adunată de MUZEUL MILITAR AL ARMATEI, din București.

Acestei secții și lucrării d-lui Kiriteșcu, datorăm cea mai mare parte a materialului documentar ce ilustrează acest studiu. Hărțile au fost desemnate de d-l Titus Popescu.